

BRATISLAVA
TATRAN • 1975

M. J. Lermontov
HRDINA
NAŠICH ČIAS

Úvod k druhému vydaniu

Neviem, či je niečo dôležitejšie a zároveň zbytočnejšie ako predslov k nejakej knihe. Autor v ňom chce buď vysvetliť svoj zámer, alebo zdôvodniť svoj výtvor a obhájiť ho pred kritikou. Čitatelia sa zvyčajne o mravné posolstvo diela ani o výpady kritikov nezaujímajú, a preto úvody nečítajú. Je to však škoda, a najmä u nás. Naša čitateľská verejnosť je totiž ešte taká neskúsená a nevyspelá, že ak nenájde na konci ponaučenie, nepochopí bájku. Neporozumie žartu a nevyčítí iróniu. Slovom, nie je na vec dost' pripravená. Napríklad ešte nevie, že v slušnej spoločnosti a v slušnej knihe sa nikdy otvorene nenadáva. Súčasná vzdelanosť vynašla však už inú, oveľa účinnejšiu zbraň. Je takmer neviditeľná, a predsa smrteľná. Zaobalená do lichôtok neomylné a s istotou zasiahne svoj cieľ. Naše čitateľstvo pripomína ešte vidiečana, ktorého by rozhovor dvoch diplomatov znepriatelených krajín presvedčil, že obaja klamú svoju vládu, keďže vzájomné úprimné priateľstvo je im prednejšie.

Aj moja kniha len nedávno doplatila na túto nešťastnú dôverčivosť. Niektorí čitatelia, ba i časopisy, pochopili jej názov doslova. Jedni sa celkom oprávnene rozhorčili, že takého nemravného človeka, ako je Hrdina našich čias, dáva im za vzor. Iní zasa znalecky vybadali, že autor tu vykreslil seba a portréty svojich známych... Dojemne staré nedorozumenie...! Čo si však počať!

Naša krajina je už asi tak stvorená, že sa v nej mení všetko okrem podobných nezmyslou. U nás aj najpôvabnejšia spomedzi všetkých rozprávok sa sotva zachráni pred obvinením z urážky na cti!

Milí a vážení čitatelia, Hrdina našich čias je naozaj portrét, no nie jedného človeka. Je to podobizeň zložená z najkrikľavejších nedostatkov celého nášho pokolenia. Možno namietnete, že človek nemôže byť taký zlý. A ja sa vás zasa opýtam: ak ste uverili, že mohli jestvovať všetci tí tragickí a romantickí zlosynovia, prečo by ste nepripustili aj existenciu Pečorina...? Ak vás nadchýnali oveľa horšie a spotvorenejšie výmysly, prečo práve tohto hrdinu, čo i len ako výmysel, nechcete vziať na milosť...? Azda preto, že je pravdivejší, ako by ste si to želali...?

Poviete, že to neposlúži mravom...! Prepáčte. Ľudia sú už prepchatí sladkosťami. Pokazili si žalúdok, a teraz potrebujú horkú pilulku a nemilosrdnú pravdu. Napokon, nemyslite si, že autor tejto knihy mal nebodaj šlachetný úmysel naprávať prehrešky spoločnosti. Božeuchovaj, aby bol až taký naiivný! Jednoducho sa poihral tým, že spodobnil súčasného človeka tak, ako sa mu javil a ako ho, na svoje i na vaše nešťastie, až pričasto stretal. Bude rád, ak sa mu podarí chorobu zistiť. A kto ju vylieči? To je vo hviezdach!

1841

Prvá časť

Z Tiflisu som sa viezol poštovým vozom. Všetku moju batožinu predstavoval neveľký kufřík dopoly naplnený cestovnými zápiskami o Gruzínsku. Väčšina sa na vaše šťastie stratila, no kufre a ostatným veciam sa, chvalabohu, nestalo nič.

Slnce už sadalo za snehom pokrytý horský chrbát, keď som vošiel do Kojšaurskej doliny. Osetínsky pohonič horlivo pošibával kone, aby sme ešte pred zotmením došli na Kojšaurský vrch, a hlasito si vyspevoval. Aká prekrásna dolina! Zôkol-vôkol neprístupné vrchy; ich červen-kavé skaly venčí zelený brečtan a vrúbia skupinky platanov, žlté úsusty rozbrázdili výmole a hore v závratnej výške sa zlatovejú homole snehu. Dole sa vinie Aragva, objíme inú bezmen-nú riečku, ktorá sa s hukotom rúti z tmavej úžľabiny ponorenej do hustej hmly a striebri sa údolím ako had s ligotavými šupinami.

Po príchode na úpätie Kojšaurského vrchu zastali sme pred krčmou. Zišlo sa tu zo dvadsať Gruzíncov a horalov. Obďaleč sa na nocľah usalašila karavána tiav. Tu som musel najat' voly, aby mi vytiahli voz na ten prekliaty vrch. Bola už jeseň, ľadovica a do kopca ma čakali dobré dva kilometre stúpania.

Neostávalo mi však nič iné. Najal som teda šesť volov a niekoľkých Osetíncov. Jeden si vyložil na chrbát môj kufor, ostatní za ustavičného pokrívania hoviadkam pomáhali.

Za mojím vozom dva páry volov ako nič ťahali iný povoz, hoci bol kopcom naložený. Naozaj ma to prekvapilo. Za ním kráčal majiteľ a bafkal si zo striebrom vykladanej kabardínskej fajky. Mal dôstojnícky kabát bez náplecníkov a huňatú čerkeskú čiapku. Vyzeral na päťdesiatnika. Podľa hnedastej pleti som usudzoval, že sa už dávno spriatelil so zakaukazským slnkom, a predčasne ošedivené fúzy akoby ani nepatrili k jeho rezkém kroku a sviežemu výzoru. Pristúpil som k nemu a pozdravil ho; mlčky mi kývol a vypustil veľký kotúč dymu.

– Máme tuším spoločnú cestu.

Opäť mlčky prikývol.

– Idete zjavne do Stavropoľa, však?

– Veru tak... Erár veziem, pane.

– Povedzte, prosím vás, ako to, že váš ťažký voz hravo utiahu štyri voly, a môj prázdny ledva vlečie šestoro hoviad; aj to ich ešte Osetínci povzbudzujú!

Figliarsky sa usmial a významne pozrel na mňa.

– Dozaista ste len krátko na Kaukaze, čo?

– Asi rok, – odpovedal som.

Opäť sa uškrnul.

– Prečo?

– Len tak! Títo Ázijci sú veľké potvory! Myslíte, že im tým krikom pomáhajú? Čertvie, čo to vyvreskujú. No dobytok im rozumie. Môžete zapriať hoc aj dvadsať volov, ak na ne po svojom skríknu, voly sa ani nepohnú... Strašné pluhy! Ale čo keď je človek na nich odkázaný...? Z cestujúceho by aj kožu zodrali. Rozmaznali sme si tých naničhodníkov! Uvidíte, že od vás budú drankat i na pálenku. Dobre ich poznám, mňa tak ľahko nenachytajú!

– Dávno tu slúžite?

– Slúžil som tu už za generála Jermolova, – odpovedal pyšne, – Bol som podporučík, keď prišiel sem na hraničnú líniu, – dodal, – a za neho ma dvakrát povýšili v bojoch proti horalom.

– A teraz ste...?

– Teraz slúžim v treťom pohraničnom prápore. A vy, ak sa smiem opýtať...?

Povedal som mu.

Tým sme rozhovor skončili a kráčali sme ďalej mlčky vedľa seba. Hore na vrchole bol sneh. Slnko zapadlo a deň bez prechodu vchupol do noci, ako to zvyčajne na juhu býva. Avšak sneh priam svietil, a tak sme ľahko rozoznali cestu, ktorá ešte vždy stúpala, hoci už nie tak príkro. Kázal som dať kufor na voz, namiesto volov prepriať kone a posledný raz som pozrel do doliny. Ale hustá hmla, ktorá sa dvíhala z úžľabín, ju celkom zastrela a k nášmu sluchu nedoletel stade ani najmenší zvuk. Osetínci ma s krikom obstali a pýtali si na pálenku. Lenže štábny kapitán ich tak prísne ohriakol, že sa hneď rozprchli.

– Eh, to je všivač! – riekol. – Ani chlieb si po našsky nevedia vypýtať, iba to jedno lalocú: „Pán dôstojník, na pálenku!“ Tatári sú mi oveľa milší, tí aspoň nepijú.

Stanica už nebola ďaleko. Obklopovalo nás také nerušené ticho, že podľa bzukotu komára by sme mohli sledovať, kade lieta. Vľavo sa černala hlboká úžľabina. Za ňou a pred nami na bledej oblohe, ešte osvetlenej poslednými zábleskami lúčov, črtali sa tmavobelasé končiare rozryté výmoľmi a pokryté vrstvami snehu. Na tmavom nebi sa zajagali hviezdy a neviemprečo sa mi zdalo, že sú omnoho vyššie ako u nás na severe. Po oboch stranách cesty trčali holé čierne skaliská. Kde-tu spod snehu vyčnievalo kričie, no ani suchý lístok neza-

šuchotal a človeku dobre padlo, keď mĺkvy spánok prírody pretrhlo frkanie unavenej poštovej trojky alebo nepravidelné cinky-brinky cengálok.

– Zajtra bude prekrásne! – povedal som.

Štábny kapitán neodpovedal, iba prstom namieril na vysoký štít dvíhajúci sa rovno proti nám.

– Čo je to?

– Dymný vrch.

– No a čo?

– Len pozrite, ako bafá.

A naozaj, Dymný vrch odľukoval. Po úbočiach sa vinuli riedke prstence oblakov a nad končiarom zavisla čierna mrákava: taká čierna, že i na tmavom nebi vyzerala ako flak.

Poštová stanica i strechy okolitých horalských chyží boli už na dohľad a pred nami sa mihali prívetivé svietielka, keď vtom zavial vlhký studený vietor. Úžlabina zhučala a začalo sa chumeliť. Len čo som si prehodil huňu, už zavíril sneh. S úctou a obdivom som pozrel na kapitána.

– Musíme tu prenocovať, – povedal mrzuto, – za takejto metelice sa cez vrchy nedostaneme. Počuj, neboli na Krížnej lavíny? – spýtal sa pohoniča.

– Nie, pane, – odvetil osetínsky pohonič, – ale visí ich tam neúrekom, ako strapcov.

Na stanici nemali miestnosť pre cestujúcich, a tak nás prenocovali v zadymenej horalskej chyži. Pozval som svojho spoločníka na šálku čaju; mal som totiž liatinový čajník – moju jedinou potechu na cestách po Kaukaze!

Chyža bola jednou stenou prilepená ku skale. K jej dverám sa vystupovalo po troch šmykľavých schodíkoch. Šmátravo som vošiel dnu a vrazil som do kravy (namiesto čeladnej izby majú títo ľudia maštal). Nevedel som, kam kročiť;

v jednom kúte bľacia ovce, v druhom vrčí pes. Na šťastie sa naboku mihlo slabé svetlo a pobadal som ďalší otvor, čo slúžil ako dvere. Naskytol sa mi zaujímavý pohľad. V priestrannej miestnosti pod strechou, ktorú držali dva začadené stĺpy, bolo plno ľudstva. Uprostred pukotal ohník rozložený na zemi a dym, ktorý vietor otvorom v streche zrážal naspäť, vytváral všade hustú clonu, takže mi dosť dlho trvalo, kým som sa rozhladel. Pri ohni sedeli dve stareny, hĺba detí a vychudnutý Gruzínek, všetci otrhaní... Nedalo sa však nič robiť...! Uvelebili sme sa pri ohníku, zapálili si do fajky a čochvíľa čajník vlúdne zasipel.

– Ūbožiaci, – ukázal som na našich špinavých domácich, ktorí hľadeli na nás mlčky v akomsi ohromení.

– Ukrutní hlupáci! – odpovedal mi kapitán. – Neveríte? Nič nevedia a nenaučia sa, čo by ste im rozum nalievali. Naši Kabardínci alebo Čečenci sú celkom iní; hoci sú zbojníci a trhani, majú aspoň zúfalú odvahu. Ale týmto ani zbraň nevonía. Poriadny kindžal nenájdete ani u jedného. Nuž, praví Osetínci.

– Dlho ste žili medzi Čečencami?

– Áno, zo desať rokov som velil rote v pevnosti pri Kamennom Brode. Poznáte to tam?

– Len z počutia.

– Veru, pane, mali sme tých lotrov až po krk. Chvalabohu, teraz už skrotli. Ale vtedy, len čo sa človek na sto krokov vzdialil od opevnenia, už odkiaľsi striehla naň tá chlpatá ohava; chvíľka neopatrnosti, a hneď mal buď slučku na krku, alebo guľku v hlave. Takí to boli víťuzi...!

– Iste ste toho veľa zažili, však? – nemohol som premôcť zvedavosť.

– Akože! Všeličo sa pritrafilo...

Tu si začal poštipkávať ľavý fúz, sklonil hlavu a zamyslel sa. Silou-mocou som chcel z neho vymámiť nejaký príbeh; o to by sa usiloval vari každý cestovateľ, ktorý si chce aj čosi zapísať. Medzitým sa i čaj uvaril. Vybral som z kufra dva cestovné poháre, naplnil ich a jeden som postavil pred neho. Odchlipol si a riekol ako pre seba: „Veru, to boli vtedy časy!“ Tento povzdych ma veľmi povzbudil. Starí Kaukazania si radi pobesedujú a dušu otvoria. Veď majú na to zriedka príležitosť. Niektorý aj zo päť rokov trčí s rotou v nejakej diere a po celý ten čas mu nik nepovie dobrý deň (lebo rotmajster vykrikuje iba „na poctu zbraň!“). A veru by sa dalo hovoriť o všeličom. Žijú medzi divými, no zaujímavými ľuďmi. Dennodenne sú vystavení nebezpečenstvu, kadečo sa zomelie a človek nevdojak začne banovať, že sa o tom tak málo píše.

– Nekvapnete si do čaju rumu? – opýtal som sa svojho hosta. – Mám pravý gruzínsky, aspoň na zahriatie.

– Nie, pane, ďakujem, nepijem.

– Ale, a prečo?

– Nuž tak. Zariekol som sa. Raz, keď som bol ešte podporučík, všetci sme si riadne prihli. A v noci sa strhol poplach. Nastúpili sme pred jednotku celí rozjarení, a veru sme si to odskákali, keď to generál Jermolov spozoroval. Tak sa rozčertil, dobreže nás nepostavil pred súd. A mal pravdu. Často sa aj rok minie, a človek nestretne našinca, a keď ešte aj piť začne – môžu nad ním rovno kríž spraviť.

Keď som si to vypočul, takmer som sa vzdal všetkých nádejí.

– Napríklad aj títo Čerkesi, – pokračoval, –

keď sa na svadbe alebo na pohrebe napijú domáceho piva, hneď sú v sebe. Raz som ledva so zdravou kožou vyviazol, a to som bol na návšteve u spriateleneho kniežata.

– Porozprávate mi o tom?

– Nuž, najprv vás oboznámim s okolnosťami, – napchal si fajku, zabafkal a rozhovoril sa. – Asi pred piatimi rokmi velil som rote v pevnosti za Terekom. Jednej jesene nám dovezli zásoby; s kolónou prišiel aj mladý asi dvadsaťpäťročný dôstojník. Hlásil sa u mňa v parádnej uniforme a oznámil mi, že má rozkaz zostať u mňa v pevnosti. Taký tenký, bledý a uniformu mal ako rovno od krajčira; ľahko som sa dovtípil, že sa tu na Kaukaze ani poriadne nezohrial. „Však vás sem preložili rovno z Ruska?“ spýtal som sa ho. – „Áno, k vašim službám, pán štábny kapitán,“ odpovedal mi. Podal som mu ruku a povedal som: „Veľmi ma teší, naozaj ma teší... bude vám tu trocha clivo... no my dvaja budeme iste priateľsky vychádzať. Prosím vás, oslovujte ma jednoducho Maxim Maximyč a, prepáčte, kvôli mne sa nemusíte obliekať podľa predpisov, stačí aj čiapka.“ – Pridelili mu byt, a tak sa usadil v pevnosti.

– Ako sa volal? – spýtal som sa Maxima Maximyča.

– Grigorij Alexandrovič Pečorin. Bol to skvelý chlapec, verte mi, iba akýsi čudák. Napríklad celý deň poľoval v daždi alebo v chlade. Všetci boli uzimení, ustatí, ale on je ako ryba. A zasa sedí dnu v izbe, a len ho vetrík ofúkne, hneď tvrdí, že prechladol. Buchne obločnica, a už sa strhne, zbledne, no inokedy som videl, ako sa na diviaka vybral sám samučičký. Zavše celé hodiny mlčí ani zarezaný. No keď sa rozhovorí, človek

by od smiechu aj pukol... Veru, pane, bol to naozaj čudák... A musel byť veľmi bohatý; keby ste len vedeli, aké ten mal všelijaké drahé veci...!

– Dlho u vás pobudol?

– Asi rok. No na ten tak ľahko nezabudnem. Narobil mi veľa starostí... ech! Nech mu boh odpustí! Naozaj sú ľudia, ktorým je súdené, že sa zakaždým zapletú do nejakých nezvyčajných udalostí.

– Nezvyčajných? – zvedavo som vykrikol a dolial mu čaj.

– Hneď vám o tom porozprávam. Zopár kilometrov od pevnosti býval spriatelnený knieža. Jeho pätnásťročný synko si navykol chodiť k nám. Skoro každý deň prišiel raz po to, raz po ono. Obaja sme ho poriadne rozmaznali. A taký šalo spochabovaný, všetko vám bolo preňho hračkou: čiapku zdvihnúť v prudkom cvale alebo z pušky vystreliť. Jedno sa nám na ňom nepáčilo. Bol veľmi chamtivý. Raz mu Pečorin zo žartu sľúbil, že mu dá zlatku, ak mu z otcovej čriedy ukradne najkrajšieho barana. A čo myslíte? Nasledujúcu noc nám ho dovliekol za rohy. Keď sme ho zavše podpíchovali, hneď sa mu oči podliali krvou a ruka skĺzla na kindžal. „Ej, Azamat,“ vravieval som mu, „takto sa raz-dva dostaneš do nešťastia a bude s tebou amen.“

Raz nás prišiel sám starý knieža pozvať na svadbu. Vydával najstaršiu dcéru. Bol to kunak – náš priateľ, a tak sme ho nemohli odmietnuť, i keď bol barbar.

Šli sme teda. Aul, horalská dedina, nás privítal zúrivým brechotom psov. Keď nás zbadali ženy, zahalili si tváre. A tie, ktoré sme si mohli obzrieť, neboli nijaké krásavice. „Mal som o Čerkeskách oveľa lepšiu mienku,“ zdôveril sa mi Pečorin. –

„Len počkajte,“ odvetil som mu s úsmevom, a myslel som si svoje.

V kniežacom príbytku sa medzitým poschádzalo veľa hostí. Aby ste vedeli, u nich je zvykom pozvať na svadbu každého, kto sa natrafí. Prijali nás s prejavmi najväčšej úcty a pozvali do hosťovskej miestnosti. No i tak som dával dobrý pozor, kde nám zaviedli kone, ak by dačo nečakane zhrmelo.

– Ako u nich vyzerá taká svadba? – spýtal som sa štábneho kapitána.

– Celkom obyčajne. Najprv kňaz prečíta čosi z koránu, potom obdarúvajú novomanželov i celé ich príbuzenstvo, pijú domáce pivo a hodujú. Nasleduje džigitovka; vždy sa nájde nejaký ufúľaný viselec na chromej mitrhe, čo svojimi pochabstvami zabáva celú váženú spoločnosť. Keď sa zvečeri, v hosťovskej sa rozprúdi, ako by sme my povedali, bál. Vysušený starček brnká na trojstrunovej... juj, zabudol som, ako to volajú, no čosi ako naša balalajka... Dievky a mládenci sa postaví do dvoch radov proti sebe, tleskajú a spievajú. Potom do stredu vystúpi mladá dvojica, jeden druhému predspevujú verše, ako im príde na um, a ostatní sa zborovo pridávajú.

Sedeli sme s Pečorinom na čestnom mieste a vtom k nemu pribehla hostiteľova mladšia dcéra, tak zo šestnásťročná, a zanôtila mu... akože by som to...? Čosi ako polichotenie.

– Nepamätáte sa už, čo mu zaspievala?

– Ale hej, približne toto: „Naši junáci sú urastení, driečni, kaftany majú striebrom vyšívane, no mladý ruský dôstojník je driečnejší a náplecníky má zlaté. Ako topoľ ich prečnieva, ibaže ani rásť ani kvitnúť v našom sade nemôže.“ Pečorin vstal, uklonil sa jej, ruku si priložil na čelo

i na srdce a požiadal ma, aby som jej odpovedal. Dobre viem po tatársky a preložil som jeho odpoveď.

Keď sa vzdialila, pošepol som mu: „Tak čo poviete teraz?“ – „Nádherná!“ zvolal. „Ako sa menuje?“ – „Bela,“ odpovedal som mu.

Naozaj bola krásavica. Vysoká, štíhla, oči tmavé ako gazela a ich pohľad prenikal až na dno duše. Pečorin v zahútaní pripil sa na ňu zrakom, no aj ona naňho často ukradomky pozerala. Lenže nielen Pečorina uchvátila krása mladej kňaznej. Z kúta miestnosti hľadel na ňu uprene ešte jeden pár ohnivých očí. Prizrel som sa lepšie, a bol to môj dávny známy Kazbič. Viete, nebol to ani priateľ ani nepriateľ. Podozrivý bol zo všeličoho, ibaže zatiaľ sme ho pri nijakej šarapate neprichytili. Doháňal k nám do pevnosti barany, predával ich pomerne lacno, a nikdy sa nejednal. Koľko si povedal, toľko musel dostať, nespustil, aj keby ho rozkrájal. Vraj často chodil na zboj s abrekmi za Kubáň. Naozaj vyzeral ako zbojník, nízky, vycivený, plecnatý... a vrtký a obratný vám bol ani diabol! Kabátec mal vždy roztrhaný, samá záplata, ale zbraň striebrom vybíjanú! O jeho koňovi šiel chýr po celej Kabarde. Nečudo, lebo nijaký iný sa mu nevyrovnal. Veď mu aj všetci jazdci závideli a neraz sa mu ho pokúšali ukradnúť, ale márne. Akoby som toho koňa i teraz mal pred očami: sťa smola čierny, nohy ani strunky a oči prekrásne, hádam ako Beline. A koľko vydržal! Vyvládal cválať aj zo päťdesiat kilometrov. A taký bol vycvičený, že chodil za pánom ani pes, aj po hlase ho poznal! Kazbič ho už ani nepriväzoval. Nuž taký ozajstný zbojnicky kôň...!

V ten večer bol Kazbič zachmúrenejší než inokedy a všimol som si, že pod kabátom mal na-

vlečenú kolčavu. „Nemá ju len tak nič po nič,“ pomyslel som si, „iste čosi zmýšľa.“

Dnu bolo dusno, vyšiel som sa na vzduch osviežiť. Nad horami sa už stlala noc a do dolín sadala hmla.

Zrazu som skrútol pod prístrešok, kde uviazali naše kone, pozrieť, či majú dost krmu. Naostatok ani opatrnosť nezaškodí. Mal som totiž skvelého koňa a ne jeden Kabardínec naňho s úľubou pozeral a chválil ho: „Jakši tche, ček jakši.“*

Zakrádam sa popri ohrade a vtom začujem hlasy; jeden som spoznal ihneď! Bol to nezbedník Azamat, syn domáceho pána. Druhý hovoril menej a tichšie. „O čom sa tu len dohovárajú?“ pomyslel som si. „Azda len nie o mojom koňovi?“ Prikrčil som sa za ohradou a napäto som počúval, aby mi neušlo ani slovíčko. Zavše sem zdnuka doľahli piesne i vrava a chvíľami prerušovali rozhovor, ktorý ma tak zaujal.

– Máš znamenitého koňa! – vravel Azamat, – keby som bol pánom domu, Kazbič, a mal v čriede tristo kobýl, polovicu by som ti dal za tvojho vránika!

„Aha, Kazbič,“ usúdil som a v mysli sa mi vynorila kolčava.

– Hej, – odvetil po chvíli Kazbič, – nemá páru v celej Kabarde. Raz, bolo to za Terekom, prepadol som s abrekmi ruské čriedy. Nepošťastilo sa nám ich zahnať, a tak sme sa rozbehli každý v inú stranu. Prenasledovali ma štyria kozáci. Za chrbtom som už počul výkriky nevercov a predomnou bol hustý les. Priľahol som k sedlu, poručil sa do vôle Alahovej a prvý raz v živote som koňa urazil bičom. Ako vták vletel medzi vetvy. Ostré

* Pekný, naozaj pekny, pozn. autora.

trne mi trhali odev a suché konáre brestov ma šlahali po tvári. Môj kôň sa niesol ponad pne a hrudou rozrážal krovie. Mal som ho radšej nechať na okraji lesa a sám sa skryť v kružine, ale ľúto mi bolo rozlúčiť sa s ním. No dostalo sa mi za to odmeny. Niekoľko guliek mi prefičalo ponad hlavu a už som začul, že prenasledovatelia sú mi v päťách... Zrazu len predomnou hlboký výmoľ! Kôň sa spätil, a potom skočil... Zadné kopytá sa mu z náprotivného brehu skĺzli a zachytil sa iba prednými nohami. Pustil som uzdu a zgúlil sa dolu. To koňa zachránilo, preskočil. Kozáci to všetko videli, ale ani jeden nezliezol a nešiel ma hľadať. Iste si mysleli, že som sa zabil, a pustili sa za mojím koňom. Srdce mi búšilo až v krku. Plazil som sa hustou trávou pozdĺž výmoľa, a tu vidím, že sa les už končí. Skupina kozákov práve vychádza na čistinu, keď vtom sa rovno k nim ženie môj Karagoz. S krikom sa všetci vrhli za ním. Dlho, dlho ho naháňali a ktorýsi mu zo dva razy len-len že nehodil slučku na šiju; roztriasol som sa, zavrel oči a začal sa modliť. Keď som ich po chvíli otvoril, vidím, že môj Karagoz letí s veľkým chvostom voľný ako vietor a široko-ďaleko roztratení neverci sa vlečú po stepi na uštvaných koňoch. Alah je mi svedkom, je to pravda, svätá pravda! Do hlbokkej noci som trčal v tom nešťastnom výmoli. A zrazu, čo myslíš, Azamat? Počujem, ako vo tme po okraji výmoľa behá kôň, frka, erdží a bije kopytami o zem. Po hlase som poznal Karagoza. Bol to on, môj druh...! Odvtedy sme sa nikdy nerozišli...

Počul som, ako potľapkáva koníka po hladkej šiji a prihovára sa mu rôznymi nežnými menami.

— Keby som mal v čriede tisíc kobýl, — rie-

kol nato Azamat, — všetky by som ti dal za tvojho Karagoza.

— Jok*, nechcem, — odvetil ľahostajne Kazbič.

— Počuj, Kazbič, — zaliečal sa mu Azamat, — si správny chlap a smelý džigit. No môj otec sa bojí Rusov a nepustí ma do vrchov. Daj mi svojho koňa, a ja urobím všetko, čo budeš chcieť. Ukradnem otcovi najlepšiu pušku alebo najcennejšiu šabľu, čo si len zažiadaš; a jeho šabľa je priam zázrak! Ak sa rukou dotkneš ostria, sama vbehne do tela! Ani taká kolčava, ako ty máš, nič nez môže.

Kazbič mlčal.

— Keď som prvý raz uzrel tvojho koňa, — pokračoval Azamat, — ako pod tebou s rozšírenými nozdrami tancoval a vzpínal sa, až mu iskry spod kopyt sršali, čosi sa vo mne zlomilo, a od tých čias som o všetko ostatné stratil záujem. Na najlepšie otcove kone som hľadel s pohrdaním, hanbil som sa na nich ukázať a premohol ma smútok. Užialený som celé dni presedel na skale a ustavične som v duchu videl tvojho krásneho vraníka, jeho strunistý krok a hladký, rovný, ako vytesaný chrbát. Hľadel na mňa bystrými očami, akoby sa mi chcel prihovoriť. Umriem, Kazbič, ak mi ho nepredáš, — dokončil rozochvene Azamat.

Zazdalo sa mi, že v jeho hlase počujem plač. A môžem vám povedať, že Azamat bol veľmi srdnatý chlapec, za nič na svete nevyronil slzu, ani keď bol ešte mladší...

Na jeho plač zaznelo čosi ako smiech.

— Počuj, — ozval sa rozhodne Azamat, — už som sa na všetko odhodlal. Ak chceš, ukradnem

* Nie, pozn. autora.

pre teba svoju sestru! Ako krásne tancuje! A ako spieva! A zlatom vyšíva ako víla! Ani turecký padišah nemal takú ženu . . . Chceš? Čakaj na mňa zajtra v noci v tamtej úžlabine, kade tečie potok: pôjdem s ňou okolo do susedného aulu – a bude tvoja. Vari Bela nie je dosť za tvojho koňa!

Kazbič dlho, dlho mlčal! Napokon miesto odpovede zaspieval polohlasne starodávnu pieseň:*

*Krásavíc jesto v našich osadách!
Hviezdy im planú v očiach ako v tmách.
Sladšieho osudu nad lúbosť niet,
slobodný šuhaj však užíva svet!
Za zlato kúpiš si žien, koľko chceš –
bystrého koňa zaň nedostaneš.
Ten s víchrom po stepi uháňať vie,
ten nikdy nezradí, nepodvedie!*

Azamat daromne modlikal, plakal, líškal sa i zaprisahával. Kazbič ho napokon netrpezlivo odbil.

– Ber sa kade ľahšie, ty jašo! Ako sa chceš udržať na mojom koni? Veď ťa po prvých troch krokoch zhodí a zlomíš si väzy na skalách!

– Mňa? – rozzúrilo sa Azamat a na kolčave zarinčala oceľ detského kindžala.

Mocná ruka ho prudko sotila do plota, až sa celý rozkýval. „To bude pekná haravara,“ pomyslel som si a vbehol som do koniarne. Ozubadlil som naše kone a vyviedol ich na zadný dvor. V okamihu sa v chyži strhol náramný vresk. Aza-

* Prosím čitateľa o prepáčenie, že som Kazbičovú pieseň zveršoval. Ale zvyk je druhá prirodzenosť, pozn. autora.

mat tam totiž dotrielil v roztrhanom kabátci a kričal, že ho Kazbič chcel zabiť. Všetci vyskočili, schytili pušky a už sa to mlelo. Krik, rev, výstrely! No Kazbič už sedel na koni, vrtel sa pred domom uprostred davu ako šialený a rozháňal sa šablou.

– Nebudeme sa miešať, do čoho nás nič, – povedal som Pečorinovi a chytil som ho za ruku. – Nemali by sme sa radšej vzdialiť?

– Nepočkáme, ako sa to skončí?

– Nie ináč ako zle; u týchto divochov je to vždy tak; nachmelia sa a hneď je ruvačka! – Vysadli sme na kone a pobrali sa domov.

– A čo sa stalo s Kazbičom? – spýtal som sa nedočkavo kapitána.

– Čo by sa aj stalo takej pačmage, – riekol kapitán, dopijúc čaj. – Veru im uvrzol.

– A nezranený?

– Ktožehovie! Títo lotri majú tuhý život. Nejedného som videl v bitke; dopichaný bol bodákmi ako riečica, a jednako sa len zaháňal šablou.

Štábny kapitán po krátkom mlčaní dupol a pokračoval:

– Jedno si nikdy neodpustím; vari mi čert pošepol, aby som celý rozhovor pri ohrade vyrozprával po návrate do pevnosti Pečorinovi. Prefíkane sa uškrnul a už aj mal plán.

– Aký? Nože mi o tom povedzte viac.

– Nuž čo, keď som už začal, musím aj dokončiť.

Vari po štyroch dňoch príbehol Azamat do pevnosti. Ako zvyčajne zašiel k Pečorinovi, ktorý ho vždy napchával kadejakými maškrtkami. I ja som tam bol. Zhovárali sa o koňoch a Grigorij Alexandrovič do neba vychvaľoval Kazbičovho. Aký je ohnivý, krásny, ako kamzík, slovom, podľa neho nemá na svete páru.

Tatárikovi sa zablyštali oči, ale Pečorin akoby to ani nebadal. Začal som rýchlo hovoriť o inom, no Grigorij Alexandrovič hneď zasa skrútne reč na koňa. Toto sa opakovalo zakaždým, keď Azamat prišiel. Asi tak o tri týždne som pobadal, že Azamat pobledol, pochudol, ako to býva v románoch, keď sa niekto zaľúbi. Čo sa to reku deje...?

Dozvedel som sa to až oveľa neskôr. Pečorin chlapca už tak rozdychtil, že sa šiel pomínúť. Len keď mu raz takto povedal:

– Ako vidím, Azamat, ten kôň sa ti prenáramne páči. Lenže raz nevieš, ako k nemu prísť. Povedz, čo dáš tomu, kto by ti pomohol...?

– Čo by si len zažiadal, – vraví Azamat.

– Nuž ja ti teda pomôžem, ale s jednou podmienkou... Zaprisahaj sa, že ju splníš...

– Prisahám... Prisahaj i ty...!

– No dobre, prisahám! Kôň bude tvoj, ale musím dostať tvoju sestru Belu. Karagoza ti dám ako výkupné za ňu. Myslím, že neprerobíš...

Azamat mlčal.

– Nechceš? Dobre i tak! Myslel som, že si chlap, ale si ešte dieťa. Na jazdenie máš času a času...

Azamat vybuchol.

– A čo otec?

– Vari nikdy neodchádza z domu?

– Veď hej...

– Tak súhlasíš?

– Súhlasím, – zašepkal Azamat a zbledol ako stena. – A kedy to bude?

– Len čo sa tu Kazbič prvý raz ukáže! Sľúbil, že doženie zo desať baranov; ostatné už je moja vec. A ty sa priprav, Azamat!

Tak sa o všetkom dohodovorili. A pravdu pove-

diac, nebolo to od nich pekné. Neskôr som to Pečorinovi aj vyčítal. Odpovedal mi však, že nevzdelaná Čerkeska môže byť len rada, keď dostane takého milého muža – lebo podľa tunajších zvykov bude predsa jej mužom – a ten zbojník Kazbič si už dávno zaslúžil trest. No povedzte, čo som mu mal na to odpovedať...? Vtedy som však ešte o ničom nevedel. A keď sa Kazbič zasa raz prišiel prezvedieť, či nepotrebujeme baraninu a med, kázal som mu, aby barany prihnal na druhý deň.

– Azamat! – povedal chlapcovi Pečorin. – Zajtra je Karagoz môj. Ak dnes v noci Bela nebude tu, nikdy viac koňa neuvidíš...!

– Dobre, – odvetil Azamat a odcválal do aulu.

Navečer sa Grigorij Alexandrovič ozbrojil, vysadol na koňa a opustil pevnosť. Ako sa to všetko stalo, neviem, ale v noci sa vrátili spolu a stráž videla, že krížom cez Azamatovo sedlo ležala žena: ruky, nohy mala zviazané a hlavu okrútenú závojom.

– A čo kôň? – spýtal som sa kapitána.

– Hneď, hneď. Na druhý deň včasráno prišiel Kazbič a dohnal na predaj krdlik baranov. Koňa priviazal pri ohrade a zašiel ku mne. Ponúkol som ho čajom. Predsa len ten zbojník bol i mojím priateľom.

Zhovárali sme sa o všeličom... Zrazu sa Kazbič strhol, obledol i očervenel a vrhol sa k obloku... Na nešťastie viedlo do zadného dvora.

– Čo ti je? – spýtal som sa ho.

– Môj kôň...! Kôň! – vykrikol v triaške.

A naozaj som začul dupot.

– Najskôr niekto prišiel.

– Nie! Rus zlodej, zlodej! – skríkol a vyrútil

sa von ako divá šelma. Dvoma skokmi bol za dverami. Pri pevnostnej bráne mu stráž skrížila cestu puškou. Preskočil ponad ňu a hnal sa po ceste... V diaľke sa dvíhal prach; to Azamat cválal na ohnivom Karagozovi. Kazbič v behu vytrhol z puzdra zbraň a vystrelil. Na chvíľu znehybnel, kým sa nepresvedčil, že netrafil. Potom zakvílil, zbraň hodil na kamene, že sa rozbila na márne kúsky, zvalil sa na zem a zaplakal ako chlapec... Ľudia z pevnosti sa zhýkli okolo, ale on nikoho nevnímal. A tak tam postáli, pohovorili si a rozišli sa. Nakázal som, aby k nemu položili peniaze za barany; ani sa ich nedotkol, ležal nehybne dolu tvárou ako mŕtvy. A viete, že tak ostal do neskorého večera, ba preležal tam i celú noc...? Iba na druhý deň ráno sa vrátil do pevnosti a prosil, aby mu povedali, kto ukradol koňa. Vojak na stráži, ktorý videl, ako Azamat odviazal koňa a odcválal na ňom, mu to otvorene povedal. Keď Kazbič začul chlapcovo meno, oči mu zaiskri- li a vybral sa do aulu, kde býval Azamatov otec.

– Čo na to otec?

– Veď to práve, že ho Kazbič nenašiel; na pár dní kamsi odišiel. Ako by sa inak Azamatovi po- darilo ukradnúť sestru?

Keď sa otec vrátil, nenašiel ani dcéru ani syna. Koťuha ten Azamat! Dovtúpil sa, že by ľahko prišiel o hlavu, keby sa Kazbičovi dostal do rúk. Od tých čias ho nik nevidel. Najskôr sa pridal k nejakej zbojníckej bande a zložil bujnú hlavu niekde za Terekom alebo za Kubáňou. Našiel, čo hľadal...

Aby ste vedeli, i ja som s tým mal poriadnu oštaru. Len čo som sa dozvedel, že Čerkeska je u Pečorina, obliekol som si kabát s hodnosťou, opásal si šabľu a šiel som rovno k nemu.

Ležal na posteli v prednej izbe; jednu ruku mal pod hlavou a v druhej držal vyhasnutú fajku. Dvere do vedľajšej izby boli zavreté, no kľúč v zámke nebol. Toto som si prvé všimol... Po- kašľával som, klopkal opäťkami o prah, ale on nič, akoby ma nepočul...

– Pán práporčík! – oslovil som ho čo naj- prísnejšie. – Azda ste nezbadali, že som k vám vošiel?

– Ach, vitajte, Maxim Maximyč! Nezafajčíte si? – odvetil mi a nehol sa.

– Prepáčte, neprišiel som ako Maxim Maximyč, som štábny kapitán.

– To je jedno. Dáte si čaj? Keby ste len vedeli, aké mám starosti!

– Všetko viem, – odpovedal som a pristúpil som k posteli.

– Tým lepšie. Aspoň vám nič nemusím vy- svetľovať.

– Pán práporčík! Uvedomujete si, že za váš priestupok budú i mňa brať na zodpovednosť?

– Ale ba! A čo na tom? Aspoň budeme v tom obaja narovnať...

– Prestaňte žartovať! Dajte mi, prosím, vašu šabľu!

– Miška, šabľu...!

Miška šabľu priniesol. Keď som si takto splnil povinnosť, prisadol som si k nemu na posteľ:

– Počuj, Grigorij Alexandrovič, uznaj, že si nekonal správne.

– Čo je na tom nesprávne?

– No to, že si uniesol Belu... Eh, bodaj toho Azamata...! Len si to priznaj! – nástojil som.

– Ale keď sa mi tak páči...!

– No, čo by ste na to odpovedali...? Nebol som schopný slova! Po chvíli som len jednako

dostal zo seba, že ak si ju otec bude žiadať, budeme mu ju musieť vrátiť.

– Ale vôbec nie!

– No keď sa dozvie, že je tu?

– Kto by mu to povedal?

Opäť som nenašiel odpoveď.

– Počujte, Maxim Maximyč, – povedal Pečorin a nadvihol sa, – veď vy ste dobrák od kosti. Ak tomu divochovi dcéru vrátíme, zabije ju alebo predá. Už sa raz stalo, a nemá zmysel všetko pokaziť zbytočnou horlivosťou... Nechajte ju u mňa a vy si ponechajte moju šablú...

– Tak mi teda Belu ukážte, – žiadal som ho,

– Je tam za tými dverami. Ale i ja som sa dosiaľ márne namáhal uvidieť ju. Sedí v kúte zahalená v závoji; slovka neprerečie, ani na nikoho nepozrie: plachá je ako laň. Najal som k nej našu kuchárku. Vie po tatársky; bude sa o ňu starať a zmieri ju s myšlienkou, že teraz je moja. Lebo nebude patriť nikomu inému, iba mne, – doložil a udrel pästou o stôl. Pristal som i na to. Čo som mal iné robiť...! Sú ľudia, s ktorými musíte vždy súhlasiť!

– A čo bolo ďalej? – naliehal som na Maxima Maximyča. – Naozaj si ju získal? Alebo ju v zajatí umorila túžba po domove?

– Prosím vás, prečo by mala žiaľovať za domovom? Veď z pevnosti videla tie isté vrchy, čo aj zo svojho aulu. A to týmto divochom úplne stačí. Okrem toho Pečorin jej každý deň niečo podaroval. Spočiatku mlčky a hrdo darčeky odmietala. Ušli sa potom kuchárke a dodávali jej výrečnosť. Oj, darčeky...! Čo žena neurobí za pestrú handričku...? No neodbočujme... Grigorij Alexandrovič sa o ňu dlho uchádzal; medzitým sa učil po tatársky a ona zas po čase rozumela našej reči.

Pomaly, pomaličky sa odvážila naňho pozrieť; najprv ukradomky, cez stúlené mihalnice, no ustavične smútila a ticho si nôtila svoje piesne, takže som sa i ja rozžialil, keď som ju zo susednej izby počúval. Nikdy nezabudnem na jeden výjav: šiel som popod oblok a nazrel dnu. Bela sedela so sklonenou hlavou na ležadle a Pečorin stál pred ňou.

– Vypočuj ma, duša moja drahá, – prihovárал sa jej. – Veď vieš, že skôr či neskôr budeš moja, tak prečo ma trápiš? Alebo azda miluješ nejakého Čečenca? Ak áno, môžeš sa ihneď vrátiť domov. – Zachvela sa ledva badateľne a zápcerne pokrútila hlavou. – Alebo ma natoľko nenávidíš? – Hlboko si vzdychla. – Či ti tvoja viera zakazuje, aby si ma ľúbila? – Zbledla a mlčala. – Uver mi, že Alah je pre celé ľudstvo iba jeden, a ak mne dovolí, aby som ňu ľúbil teba, prečo by tebe zakazoval opätovať moju lásku? – Uprene sa naňho zahľadela, akoby ju prekvapil novou myšlienkou. V očiach sa jej zračila nedôverčivosť a zároveň túžba uveriť mu. Ach, tie jej oči! Jagali sa ako dve hviezdy! – Počuj, milovaná a krásna Bela! – pokračoval Pečorin, – uvidíš, ako ňu ľúbim. Urobím všetko na svete, aby som ňu rozveselil. Chcem, aby si bola šťastná. Ak zasa budeš len smútiť, umriem. Povedz, budeš veselšia?

Zamyslela sa a nespúšťala z neho čierne oči. Potom sa usmiala a prikývla na znak súhlasu. Chytil ju za ruku a prehováral, aby ho pobozkala. Trochu sa bránila a ustavične opakovala: „Prosíš, prosíš, nie, nie!“ On len naliehal. Bela sa rozochvela a so slzami mu riekla:

– Áno, som tvoja otrokyňa, tvoja zajatkyňa, môžeš ma i prinútiť. – A znova plač.

Pečorin sa pleskol po čele a vybehol do prednej

izby. Vošiel som k nemu. Zachmúrene chodil hore-dolu, ruky založené za chrbtom.

– Tak čo, kamarát?

– Diablica je to, a nie žena! – odvetil mi. – Ale dávam vám čestné slovo, že bude moja...

Pokrútil som hlavou.

– Stavíme sa? – navrhol, – do týždňa!

– Prosím.

Pleskli sme si a odišiel som.

Hneď na druhý deň vystrojil osobitného posla do Kizľaru na veľký nákup. Priviezol stade perzských látok... od výmyslu sveta.

– Čo myslíte, Maxim Maximyč, – radil sa so mnou, keď mi ukazoval darčeky. – Odolá ázijská krásavica takémuto sústredenému útoku?

– Nepoznáte Čerkesky. Sú celkom iné ako Gruzinky alebo zakaukazské Tatárky, celkom iné. Inakšie ich vychovali a majú svoje zásady.

Pečorin sa len uškrnul a pohvizdoval si pochod.

– Mal som veru pravdu. Dary nezapôsobili, ako očakával. Bela bola milšia, dôverčivejšia, ale nič viac. A tak sa odhodlal na posledný krok. Jedno ráno dal osedlať koňa, obliekol si čerkeský odev, opásal si zbraň a vošiel k nej.

– Bela, – oslovil ju, – už som ti vravel, ako ťa ľúbim. Uniesol som ťa, lebo som sa nazdával, že keď ma bližšie spoznáš, aj ty sa do mňa zaľúbiš. Zmýlil som sa, nuž buď zbohom. Všetko, čo mám, ti ostane. Ak chceš, vráť sa k otcovi, si voľná. Ublížil som ti a zaslúžim si trest. Ostávaj zbohom, ja idem... Kam? Ani sám neviem! Hádam nebudem dlho čakať na smrť medzi gučkami, alebo ma nájde šabľa; potom si na mňa spomeň a odpusť mi!

Zvrtol sa a podával jej ruku na rozlúčku. Neprijala podávanú ruku a mlčala. Stál som za dve-

rami a cez škáročku som ju dobre videl; prišlo mi jej ľúto, ako tú peknú tváričku zaliala smrteľná bledosť! Keď sa Pečorin nedočkal odpovede, urobil niekoľko krokov k dverám... chvel sa... A môžem vás uistiť, že by bol naozaj urobil to, o čom hovoril iba očistom. Namojveru, taký to bol človek! No len čo sa dotkol dverí, zrazu vyskočila a s usedavým plačom sa mu hodila okolo krku. Stál som ešte vždy za dverami a verte či nie, i ja som sa rozplakal... totiž, viete, niežeby som plakal, ale... slovom, nezmysel...!

Štábny kapitán sa odmlčal.

– Vám sa zdôverím, – pokračoval o chvíľu a poštipkával si fúzy, – zamrzelo ma, že mňa nikdy ani jedna žena tak neľúbila.

– Dlho boli spolu šťastní? – nevydržal som.

– Áno! Potom sa nám priznala, že od toho dňa, čo zazrela Pečorina, často sa jej zjavoval vo sne a nikdy predtým ani jeden muž tak na ňu nezapôsobil. Áno, boli šťastní.

– Trochu nudné! – zvolal som mimovoľne. Naozaj som predpokladal nejaký tragický obrat, a tu zrazu také neočakávané sklamanie! – A čo jej otec, – nadhodil som, – nedovtípil sa, že je u vás v pevnosti?

– Možno aj mal nejaké podozrenie. Totiž o niekoľko dní sme sa dozvedeli, že knieža zabili. Porozprávam vám o tom...

Tým znova vzbudil vo mne zvedavosť.

– Viete, Kazbič sa asi nazdával, že Azamat mu ukradol koňa s otcovým súhlasom, aspoň mne sa to tak vidí. A tak si ho raz asi tri kilometre od aulu vystriehol na ceste. Starý knieža sa vracal z bezvýsledného hľadania dcéry; jeho družina zaostala a on sa za súmraku niesol na koni zá-dumčivo, krokom. Vtom sa Kazbič ako mačka vy-

noril z krovia, jedným skokom sa zozadu vyšvihol na jeho koňa a knieža preklatý kindžalom sa zrútil na zem. Kazbič schytil uzdu... a hybaj, viac ho nebolo. Niektorí jazdci všetko videli z výška, aj ho prenasledovali, ale nechytli.

– Vyrovnal sa za strateného koňa a zároveň sa pomstil, – zauvažoval som zvedavý, čo o tom súdi kapitán.

– Áno, podľa ich zvykov, – dotvrdil štábny kapitán, – konal celkom správne.

Nevdojak ma ohromilo, ako sa tento človek vedel prispôbiť mravom národov, medzi ktoré ho zavial osud... Neviem, či túto schopnosť treba pochváliť alebo odsúdiť, v každom prípade však svedčí o nevšednej bystrosti a dostatočne zdravom úsudku, ktorý vždy odpustí zlo tam, kde ho pokladá za nevyhnutné, alebo kde vidí, že mu aj tak nemôže zabrániť.

Medzitým sme dopili čaj. Dávno zapriahnuté kone na snehu premrzli. Mesiac na západe hasol a chystal sa ponoriť do krdľa čiernych mrakov, ktoré ovisali na vzdialených končiaroch ako franforce dotrhanej opony. Vyšli sme z chyže. Proti predpovediam môjho spoločníka sa vyjasnilo a ukazovalo sa príjemné ráno. Roje hviezd sa v prekrásnych vzoroch spleťali na ďalekej oblohe, jedna za druhou hasli, tak ako sa bledý odlesk východu rozlieval po tmavofialovej klenbe a postupne ožaroval strmé skalnaté svahy pod panenským snehom. Vpravo i vľavo sa černeli tmavé tajomné priepasti a kľbá hmly sa ani hady zvíjali po okolitých zvráskavených skalách, akoby cítili, že prichádza deň, a báli sa ho.

Na nebi i na zemi zavládol pokoj ako v duši človeka pri rannej modlitbe. Len kedy-tedy od východu zafúkol studený vietor a rozčeril koňom

hrivy pokryté inovatkou. Vydali sme sa na cestu. Päť vychudnutých koní len s námahou ťahalo naše vozy po kľukatej ceste na Dymný vrch. My sme kráčali za nimi a podkladali pod kolesá kamene, keď si kone potrebovali oddýchnuť. Zdalo sa, že cesta vedie do neba, lebo kam len oko dovidelo, ustavične stúpala a napokon sa stratila v oblaku, čo ešte od večera zavisol nad Dymným vrchom ako sup striehnúci na korisť. Sneh nám vrždľal pod nohami. Vzduch bol čoraz redší. Dýchalo sa ťažko, krv búšila v sluchách, no pri tom všetkom sa mi po žilách rozlieval akýsi radostný pocit a nemohol som potlačiť nadšenie, že som tak vysoko nad svetom. Trochu detinské, uznávam, ale keď sa vzdľujeme spoločenským návykom a približujeme sa k prírode, nevdojak sa z nás opäť stávajú deti...! Všetko naučené ustupuje a naša duša je opäť taká, aká bola kedysi a zaiste raz znova bude takou. Kto sa ako ja túlaval sám po horách, dosýta sa nahľadel na ich čarodejné útvary a lačne vdychoval životodarné povetrie šíriace sa po ich úžľabinách, ten zaiste pochopí moje úsilie opísať, znázorniť a načrtnúť vám tie rozprávkové obrazy. Napokon sme vystúpili na Dymný vrch, zastavili sa a poobzerali. O jeho končiar sa zachytil sivý oblak a chladný dych veštil z neho blízku búrku. No východ žiaril v takom zlatistom jase, že sme obaja, totiž štábny kapitán a ja, celkom naň pozabudli... Áno, i štábny kapitán. Jednoduchý človek svojím srdcom prežije a precíti krásu majestátnej prírody oveľa úprimnejšie a silnejšie než my, ktorí sa ňou obdivne nadchýname slovom i perom.

– Myslím, že ste už privykli na tieto malebné obrazy? – prihovoril som sa mu.

– Áno, veď človek si zvykne aj na hvižďanie

guliek, vlastne naučí sa nedať najavo mimovoľné búšenie srdca.

– Počul som naopak, že niektorým starým vojacom to znie ako príjemná hudba.

– Prirodzene, môže byť i príjemná, no jednako len preto, že srdce prudšie bije. Pozrite, – doložil a ukázal na východ, – aký nádherný kraj!

A naozaj, takúto panorámu sa mi sotva ešte pošťastí uvidieť. Pod nami sa rozkladala Kojšaurská dolina akoby previazaná dvoma striebornými nitami, Aragvou a ešte jednou riečkou. Nad ňou sa plazila belasá hmla a ukrývala sa pred teplými lúčmi nadchádzajúceho rána do susedných tiesňav. Vpravo i vľavo sa jeden nad druhým dvíhali a pretínali horské hrebene pokryté snehom a kosodrevinou. V diaľke zasa vrchy, no ani jeden útes nepodobal sa druhému. Sneh všade blčal červenou žiarou a tak veselo svetielkoval, že človek by tu hneď chcel ostať naveky. Slnko sa ledva vynorilo spoza tmavobelasého kopca, ktorý len skúsené oko rozoznalo od búrkovej mrákavy. No môj spoločník ma zvlášť upozornil na krvavočervený pás nad slnečnou guľou.

– Vravel som vám, – zvolal, – že sa premení čas. Treba sa nám ponáhľať, lebo nás to nebodaj zastihne na Krížnej. Hej, pridajte – zakričal na pohoničov.

Refazami sme zahamovali kolesá, aby sa nerozbehli, kone sme chytili za kantáre a začali zostupovať. Vpravo bola strmina a vľavo taká priepasť, že osetínska dedinka na jej dne vyzerala ako lastovičie hniezdo. Zachvel som sa pri myšlienke, že neraz i v tmavej noci po tejto ceste, kde sa ani dva vozy neobídu, aspoň desať ráz do roka prechádza nejaký posol a ani nevyjde z hrkotájúceho koča. Jeden z našich pohoničov bol ruský

jaroslavský sedliak, druhý Osetíнец. Kým náš ľahkomyselný rodák sa ani nedvihol zo sedačky, tento Osetíнец krajným koňom trojky odopol poľbočky, potom až pri pysku chytil opraty prostredného a s najväčšou opatrnosťou ho viedol. Keď som krajana upozornil, že by sa mohol postarať aspoň o môj kufor, za ktorým sa mi veru nežiadalo liezť kamsi do priepasti, takto mi odpovedal: „Ale pane! Ak boh dá, neobídeme horšie ako oni. Veď nejdem tadeto prvý raz.“ – A mal pravdu. Mohli sme aj nepochodiť, no predsa len sa nám to podarilo. A keby sa ľudia väčšmi zamysleli, uvedomili by si, že život naozaj nestojí za to, aby sme sa toľko oň strachovali.

Lenže vy by ste hádam radšej chceli, aby som vám rozpovedal, ako sa to skončilo s Belou?! Nuž, nepíšem román, ale cestovné zápisky, a tak nemôžem dať štábnemu kapitánovi slovo skôr, než sám začne rozprávať. Takže majte strpenie, alebo ak chcete, preskočte niekoľko strán. Neradím vám to však, lebo prechod cez Krížnu* si naozaj zaslúži vašu pozornosť. Tak teda zostupovali sme z Dymného vrchu do Čertovej medze... Však romantický názov? Už iste v duchu vidíte hniezdo zlého ducha medzi neprístupnými skalami, no pozor! V názve nie je dôležité slovo „čert“ ale „medza“; tu sa totiž kedysi nachádzalo Gruzínske pomedzie. Údolie bolo zavalené snehovými závejmi a dosť živo pripomínalo Tambov či Saratov alebo iné milé miesta našej domoviny.

– Tak tu je tá Krížna! – upozornil ma štábný kapitán, keď sme zostúpili do Čertovej medze, a ukázal na vrch očepčený snehom. Na jeho vrcho-

* Alebo podľa vedca Gambu le Mont St. Christophe, čiže vrch sv. Krištofa, pozn. autora.

le černel sa kamenný kríž a popri ňom viedla ledva badateľná cesta, po ktorej sa chodí, len keď je kratšia zaviata. Naši pohoniči nám oznámili, že lavíny ešte nehrozia, a aby si kone odpočinuli, viedli nás okľukou. Na zákrute sme stretli zo päť Osetíncov. Ponúkli nám pomoc a hneď sa s krikom chytili kolies, ťahali a pridržali naše povozy. Úsek bol naozaj nebezpečný. Sprava rovno nad hlavami nám ovisali kopiská snehu a zdalo sa, že pri prvom závane vetra zasypú údolie. Úzku cestu miestami pokrýval sneh, ktorý sa prebáral pod nohami, inde striedaním slnečného tepla a nočných mrazov zľadovatel, takže kone sa šmýkali a i my sami sme sa len horko-ťažko po ňom pohybovali. Naľavo sa zas škľabila hlboká priepasť, kade sa valil potok, hneď sa skryl pod ľadovou kôrou a hneď perlisto vystrekoval nad čierne kamene. Za dve hodiny sme ledva zišli oblúkom cez Krížnu. Za dve hodiny necelé dva kilometre! Mrahy medzitým klesli, spustil sa ľadovec a sneh. Vietor vtŕhal do úžľabín, zavýjal a hvízdal ako legendárny zbojník Slávik, až čoskoro aj kamenný kríž zakryla hmla, ktorá sa rýchlo v čoraz hustejších vlnách valila od východu... Aby som nezaбудol, o tom kríži je rozšírená prekvapujúca mienka, že ho vraj dal postaviť cár Peter I., keď prechádzal cez Kaukaz. Peter I. však bol iba v Dagestánsku a na kríži je veľkými literami nápis, že ho postavili na príkaz generála Jermolova, a to roku 1824. A jednako legenda sa tak zakorenila, že človek naozaj nevie, čomu veriť; tým skôr, že nápisom zásadne nedôverujeme.

Museli sme zostupovať ešte zo päť kilometrov po zľadovatených skalách a kašovitom snehu, aby sme sa dostali na stanicu Kobi. Kone boli zmorené, my prechriadnutí; metelica skuvíňala čoraz

penikavejšie, celkom ako naša tam na rodnom severe. Iba jej divé nápevy boli smutnejšie a clivejšie. „Aj ty si vyhnankyňa,“ pomyslel som si, „a nariekaš za šírými voľnými stepami. Tam si máš kde rozprestrieť chladné krídla, ale tu ti je dusno a tesno ako orlovi, ktorý nimi so škrekom udiera o mreže železnej klietky.“

– Zle je! – ozval sa štábny kapitán, – len sa poobzerajte dookola, všade iba hmla a sneh. Ani sa nenazdáme a zrútime sa do priepasti alebo ostaneme trčať v dajakej jame. A tam hlboko dolu sa Bajdara tak rozbúrila, že cez ňu ani neprejdeme. Prekliata Ázia! Ani na ľudí ani na rieky sa nedá spoľahnúť!

Pohoniči s krikom a s nadávkami tĺkli kone, ale tie sa iba vzpínali a frkali, a za svet sa nehli z miesta, hoci biče len tak svištali.

– Vaše blahorodie, – ozval sa napokon jeden, – aj tak sa teraz do Kobi nedostaneme. Neodbočíme, kým sa dá, tamto doľava? Na svahu sa čosi černie, akiste chyže. Cestujúci sa tam vždy uchýlia v nečase. Títo tu vravia, že nás ta zavedú, ak im dáte na pálenku, – doložil a ukázal na Osetíncov.

– Viem, bratku, ani pripomínať nemusíš! Tieto potvory sa všade pripletú, len aby vydrankali na pijatiku.

– Musíte však uznať, – prerušil som ho, – že by sme sa bez nich nezaobišli.

– Veru, veru, – zahundral, – v tom jednom sú sprievodcovia naozaj spoľahliví! Na diaľku vyňuchajú, kde prídu ku grošom, akoby bez nich každý zablúdil.

Potom sme zabočili vľavo a ako-tak sme sa horkou biedou dostali ku skromnému prístrešku. Boli to dve horalské chyže postavené z hrubších

a ploskejších kameňov, obohnané takým istým múrom. Otrhaní domáci nás dobrosrdečne privítali. Len potom som sa dozvedel, že ich vláda platí a živí s tou podmienkou, že v nečase poskytnú pocestným útulok.

– Všetko má svoju dobrú stránku, – riekol som, sadajúc si k ohňu. – Aspoň mi dorozprávate o Bele. Som si totiž istý, že tým sa príbeh neskončil.

– Prečo ste si taký istý? – spýtal sa štábny kapitán a huncútsky zažmurkal.

– Lebo to tak býva, čo sa neobyčajne začalo, musí sa aj tak skončiť.

– Nemýlite sa...

– To som rád.

– Vás to možno teší, ale mne je veľmi smutno, keď si na to spomeniem. Bela bola skvelá dievčina. Napokon som na ňu tak privykol, akoby mi bola dcérou; aj ona ma mala rada. Aby ste vedeli, nemám nijakú rodinu. O otcovi a matke vyše dvanásť rokov nechytovať, a keď mi dosiaľ neprišlo na um oženiť sa, nuž teraz by mi to už ani nepristalo. Veru nie. Tak som bol vlastne rád, že som našiel v niekom potechu. Spievala nám alebo tancovala lezginku, horalský tanec... Ako ho len tancovala! Videl som krúžiť v kole aj naše vidiecke slečny, ba raz, pred dvadsiatimi rokmi, bol som aj v Moskve na plese v šľachtickom klube, ale kdeže tie! Nesiahajú jej ani po členky...! Pečorin ju obliekal ako bábiku, láskal ju, maznal, a Bela u nás tak opeknela, až zázrak. Tmavá pokožka na tvári i na rukách jej zmliečnela a líca zakvitli rumencom... Vždy bola veselá a mňa, figliarka, ustavične prekárala... Nech jej je boh milostivý...!

– A čo keď ste jej oznámili otcovu smrť?

– Dlho sme to pred ňou tajili, aspoň kým si neprivykla na nový život! Ale keď sme jej to povedali, zo dva dni si požíalila, a potom zabudla.

Vari štyri mesiace si žili v najlepšej zhode. Ako som už azda hovoril, Pečorin bol náruživý poľovník. Predtým ho to priam ťahalo do hôr na diviaky a kamzíky, no teraz ledva vyšiel za pevnostný múr. Len som si zrazu všimol, že sa znovu nad čímisi zamýšľa a prechádza sa po miestnosti, ruky založené za chrbtom. A potom sa raz bez jediného slova vybral na poľovačku a celé predpoludnie sa neukázal; šiel raz a potom zasa, vždy častejšie a častejšie. „Čosi nie je v poriadku,“ pomyslel som si, „museli sa poharkať.“

Jedno ráno som k nim zašiel. Ešte dnes to mám v živej pamäti. Bela sedela na posteli v čiernom hodvábnom odeve, bledulinká a taká smutná, že som sa vyľakal.

– Kde je Pečorin? – spýtal som sa jej.

– Na poľovačke.

– Dnes odišiel?

Mlčala, akoby jej hovoriť nedalo.

– Nie, ešte včera, – vyriekla napokon a zhlboka vzdychla.

– Hádam sa mu dačo nestalo?

– Na nič iné som včera po celý deň ani nemyslela, – povedala mi, zalievajúc sa slzami. – Prichodili mi na um samé nešťastia; hneď sa mi zdalo, že ho zranil diviak a hneď zasa, že ho nejaký Čečenec odvliekol do hôr... Ale dnes si myslím, že ma už nerád vidí...

– Duša moja, a nič horšie ti neprišlo na um?

Rozplakala sa, ale potom hrdo dvihla hlavu, utrela si slzy a pokračovala.

– Ak ma neľúbi, prečo ma teda nepošle nazad domov? Nenatískam sa mu. Ak to ďalej takto

pôjde, odídem od neho; nie som jeho slúžka, som kniežacia dcéra . . . !

Upokojoval som ju, ako som vedel.

– Pozri, Bela, veď nemôže jamu vysedieť pri tebe a držať sa ti sukne. Je mladý, rád si zapoľuje! Ponaháňa sa za divou zverou a zasa príde. Ak ťa nájde smutnú, tým skôr ťa zunuje.

– Máte pravdu, – odpovedala, – už budem veselá.

So smiechom schytila tamburínu, začala spievať, tancovať a zvrtať sa okolo mňa. No čochvíľa bolo po nálade, znova sa hodila na posteľ a rukami si zakryla tvár.

Čo som mal s ňou robiť? Viete, so ženami som nemal nijakú skúsenosť. Hútal som, hútal, ako ju utešiť, ale nič som nevymyslel. Chvíľu sme obaja mlčali . . . Cítil som sa veľmi nepríjemne . . . !

Napokon som sa odhodlal: „Ak chceš, môžeme sa ísť prejsť na pevnostný múr. Je nádherné počasie!“ Bol skutočne krásny, jasný a teplý septembrový deň. Všetky okolité kopce sme mali ako na dlani. A tak sme išli, poprechádzali sa hore-dolu po múre, ale neprehovorili sme ani slova. Potom si sadla na pažiť, i ja som si prisadol. Keď si na to spomeniem, namojveru som bol smiešny. Staral som sa o ňu ako nejaká pestúnka.

Naša pevnosť stála na vršku a pohľad z múru bol prekrásny. Z jednej strany široká lúka preseknutá niekoľkými výmoľmi a ovenčená lesom, ktorý sa ťahal až pod hrebene vrchov. Kde-tu na nej stúpali dym z aulov a popásali sa stáda. Na druhej strane skackala plytká riečka vrúbená hustým krovím, ktoré sa ťhalo po kamenistých vrškoch vybiehajúcich k hlavnému kaukazskému masívu. Sedeli sme na rohu bašty, takže sme dobre videli na obe strany. Ako tak hľadím, zrazu z lesa vy-

trielu ktosi na sivom koni, približuje sa, až napokon zastane na druhom brehu riečky, tak na dvesto metrov od nás, a zvrta sa na koni dookola ako divý. Čo to má znamenať . . . !

– Nože, Bela, pozri ta, máš mladšie oči, prizri sa, aký džigit nás to prišiel obveseľovať!

Pozrela a vykrikla.

– To je Kazbič . . . !

– Ach, zbojník akýsi! Nebodaj sa nám prišiel vysmievať? – Prizriem sa i ja lepšie, a naozaj, on je: opálený, otrhaný a špinavý ako vždy.

– To je kôň môjho otca, – skríkla Bela a stisla mi ruku; chvela sa ako osika a z očí jej lietali blesky. „Aha ju!“ pomyslel som si, „aj v tebe sa ozýva zbojnícka krv.“

– Nože poď sem, – zavolať som na vojaka v stráži. – Nabi si pušku a ak mi trafiš toho zbojníka, dostaneš strieborniak.

– Rozkaz, vaše blahorodie; lenže nestojí na mieste.

– Tak mu rozkáž, – zasmial som sa.

– Ej, priateľko, – zavolať vojak a zakýval naňho rukou, – nože postoj chvíľu, čo sa krútiš ako vrtieľko?!

Kazbič naozaj zastal a načúval. Najskôr si myslel, že ideme s ním vyjednávať. Ba ešte to . . . ! Môj strelec zacielenil . . . a bác . . . ! netrafil! Len čo vzbĺkol pušný prach na zápalnej panvičke, Kazbič popchol koňa a strhol ho nabok. Dvihol sa v strmeňoch, zakričal čosi po tatársky, zahrozil sa korbáčom a bol preč!

– Môžeš sa hanbiť! – hromžil som na vojaka.

– Vaše blahorodie, toho si smrť aj tak nájde, – odpovedal vojak. – Paromskí chlapi! Ani jedného na mieste nezabiješ!

Štvrťhodinu nato vrátil sa Pečorin z poľovačky.

Bela sa mu hodila do náručia, ale ani slovom sa neponosovala, ani mu nevyčítala, že bol tak dlho preč... Už i ja som sa naňho nahneval...!

— Predstavte si, — vravím mu, — práve teraz tu za riečkou bol Kazbič; strieľali sme naňho. Nebodaj i vy naň čoskoro naďabíte. Horalí sú veľmi pomstychtiví! Myslíte, že na to neprišiel, že ste aspoň trochu pomohli Azamatovi? A stavím sa, o čo chcete, ale i Belu spoznal. Veď pred dáakým rokom sa mu veľmi páčila, sám sa mi k tomu priznal; ak by bol mohol zohnať dostatočné výkupné za ňu, bol by ju pýtal za ženu...

Nato sa Pečorin zamyslel. — Áno, musíme byť opatrnejší... Bela, — pokračoval, — od dnešného dňa nesmieš vyjsť za pevnostný múr.

V ten večer som sa s ním dlho zhováral. Mrzelo ma, že sa jeho city k úbohej dievčine tak očividne zmenili. Nielenže pol dňa strávil na poľovačke, ale správal sa k nej veľmi odmerane. Len zriedka bol k nej nežný, a ona navidomoči chradla, tvárička sa jej predĺžila a veľké oči stratili lesk. Často som sa jej vypytoval: „Bela, prečo vzdycháš? Je ti smutno?“ — „Nie.“ — „Alebo sa ti cnie za príbuznými?“ — „Nemám nikoho.“ — Zavše som celé dni od nej nedostal inú odpoveď, iba áno a nie.

Práve o tom všetkom som sa s ním vtedy zhováral.

— Pozrite, Maxim Maximyč, — odpovedal mi na to, — mám veľmi nešťastnú povahu. Či som sa s ňou už narodil, alebo ma tak vychovali, neviem. Jedno je isté, že ak iným spôsobujem nešťastie, ani sám nie som o nič šťastnejší. Prirodzene, pre nich je to slabá útecha, no či chcem či nie, je to tak. Ešte celkom mladý, od chvíle, čo som unikol rodinnej opatere, užíval som plný-

mi dúškami všetky rozptýlenia, ktoré sa dajú kúpiť. A jasné, že sa mi všetko čoskoro z duše ohavilo. Potom som to skúsil medzi veľkými páni, ale aj táto smotánka sa mi veľmi rýchlo zunovala. Často som sa zaľuboval do krásavíc z takzvaných vyšších kruhov, aj ony ma milovali, no ich láska vzrušovala iba moju predstavivosť a samolúbošť, kým srdce ostávalo prázdne... Vrhol som sa na knihy, vzdelával sa. Ale aj veda ma omrzela; pochopil som, že ani šťastie, ani sláva od nej vôbec nezávisia; práve nevzdelanci sú najšťastnejší ľudia. A sláva? Iba náhoda! Kto ju chce dosiahnuť, stačí mu obratnosť. Vtedy ma opanovala nuda... Čoskoro nato ma preložili na Kaukaz. To bolo najšťastnejšie obdobie v mojom živote. Dúfal som, že čečenské guľky zaplašia všetku skleslosť. Márne. Po mesiaci som si tak navykol na ich hvizd a na blízkosť smrti, že som si namojveru väčšmi všimal piskot komárov, a nudil som sa ešte väčšmi, lebo som stratil takmer poslednú nádej. Keď som vo svojom dome uzrel Belu, keď som ju po prvý raz držal v náručí a bozkával jej čierne kučery, myslel som si, ja hlupák, že je to anjel, ktorého mi posielala súcitný osud... Opäť som sa len zmýlil. Láska divožky nedáva o nič viac ako láska urodzenej dámy; nevedomosť a prostoduchosť tejto sa zunujú takisto ako koketnosť tamtej. Ešte vždy ju ľúbim, ak to chcete počuť, a som jej vďačný za tých niekoľko sladkých chvíľ; aj život by som za ňu dal... ibaže sa s ňou nudím... Neviem, či som blázon alebo zloduch, ale verte, i ja si zaslúžim súcit! Možno väčšmi než ona. Dušu mi skaličila vznešená spoločnosť, moja obrazotvornosť je neukojená a moje srdce nenásytne; nič mi nie je dost. Na smútok privyknem tak ľahko ako na zábavu

a môj život je zo dňa na deň prázdnejší. Ostáva mi jediné východisko: cestovať. Len čo budem môcť, vydám sa na cestu do – božechráň, nie do Európy! Pôjdem do Ameriky, do Arabských krajín, do Indie, hádam tam niekde cestou umriem! Aspoň si myslím, že túto poslednú útechu tak skoro nestratím, najmä ak pomôžu búrky a zlé cesty.

Dlho takto rozprával. Jeho slová sa mi vryli do pamäti, lebo som po prvý raz počul čosi také od dvadsaťpäťročného človeka, a dúfam aj naposledy... Ako tomu rozumieť? Prosím vás, povedzte mi, – oslovil má štábny kapitán, – veď ste donedávna žili v hlavnom meste, či je tam naozaj všetka mládež taká?

Odpovedal som mu, že je naozaj veľa mladých ľudí, ktorí tvrdia to isté, a mnohí z nich pravdepodobne hovoria pravdu. Táto ťažkomyselnosť, ako všetky módy, vznikla vo vyšších spoločenských vrstvách a neskôr prenikla aj do nižších, ktoré ju dodierajú. A teraz tí, čo nudou najviac a skutočne trpia, usilujú sa skryť toto nešťastie ako hanbu.

Štábny kapitán nepochopil jemné rozdiely, pokrútil hlavou a potmehúdsky sa usmial.

– Táto móda ťažkomyselnosti prišla akiste z Francúzska, čo?

– Nie, z Anglicka.

– No prosím, – odpovedal, – mohol som si to myslieť...! Angličania sa odjakživa spíjali!

Nevdojak som si spomenul na istú moskovskú dámu, ktorá tvrdila, že Byron nebol nič viac než alkoholik. Napokon štábnemu kapitánovi sa táto poznámka dala skôr prepáčiť; aby sa sám odriekol vína, vytrvalo sa presviedčal, že všetky nešťastia na svete zapríčiňuje pijatíka.

Potom rozprával ďalej:

– Kazbič sa už neukázal. Nevieť prečo, ale nemohol som sa zbaviť myšlienky, že len tak nič po nič neprišiel a má čosi nedobré za lubom.

Až ma raz Pečorin nahováral, aby som sa s ním vybral na diviaky. Dlho som sa zdráhal, veď lov na diviaky mi nebol nijako vzácny, ale napokon ma jednako vytiahol. Vzali sme aj zo päť vojakov a vybrali sa včasráno. Tak do desiatej sme sa potíkali lesom a šachorinou, ale po zveri ani stopy. „Čo keby sme sa radšej vrátili?“ vravím mu. „Darmo sa budeme naháňať, dnes už máme taký nešťastný deň.“ Ale Grigorij Alexandrovič sa bez ohľadu na sparú a ustatosť nechcel vrátiť bez koristi... Hlavatý bol; čo si raz zaumienil, to musel dostať. Iste ho mamička v detstve rozmaznávala... Napokon na poludnie sme na toho prekliateho diviaka naďabili, a pif! paf...! no aj tak sme ho nedostali, ušiel do trstia... To bola už naozaj smola...! Tak sme si trochu oddýchli a pomaly sa vracali domov.

Naše kone sepkali vedľa seba, uzdy sme im popustili a mlčky sme prišli skoro až k pevnosti. Už nám ju len krovie zakrývalo. Vtom výstrel... Pozreli sme na seba, premklo nás rovnaké tušenie... Ozlomkrky sme hnali kone ta, odkiaľ sa ozval výstrel. A čo sme uvideli? Na múroch sa zhrčili vojaci a ukazujú von; tam sa strmhlav rúti jazdec a pred sebou v sedle drží čosi biele. Pečorin zrukol o nič horšie ako Čečenec, vytrhol zbraň z puzdra a hybaj: ja rovno za ním.

Na šťastie neboli naše kone po neúspešnej poľovačke vyčerpané! Priam sa vzpínali pod sedlom a boli sme čoraz bližšie a bližšie... Konečne som spoznal Kazbiča, len som nemohol rozoznať, čo to má pred sebou. Práve som dohonil Pečorina

a zakričal mu: „To je Kazbič!“ Pozrel na mňa, prikývol a švihol koňa.

A už sme sa aj priblížili na dostrel; či Kazbičov kôň bol unavený alebo horší než naše, nevedeli sa od nás vzdalať, hoci jazdec ho hnal, ako len mohol. Isto si vtedy spomenul na svojho Karagoza...

Vidím, že Pečorin v cvale zacielenil... „Nestrieľajte,“ kričím na neho, „šetrite si náboj, aj tak ho dohoníme.“ Ale veď viete, aká je mládež! Vždy vzbĺkne, keď netreba... Rozľahol sa výstrel a guľka zasiahla koňovi zadnú nohu. V behu ešte urobil zo desať skokov, potkol sa a klesol na kolenná. Kazbič zoskočil, a vtedy sme zbadali, že v náručí drží ženu v bielom závoji... Bola to Bela... Chúďa Bela! Čosi nám zakričal po tatarsky a zahnal sa nad ňou kindžalom... Nemohli sme otáľať. Teraz som ja vystrelil, len tak naslepo. Akiste som ho zasiahol do pleca, lebo mu ruka náhle klesla... Keď sa dym rozplynul, na zemi ležal ranený kôň a vedľa neho Bela. Kazbič odhodil pušku a krovím sa štveral na skalu ako mačka. Ako rád by som ho bol odtiaľ zložil, ale nemal som kedy nabiť. Zoskočili sme z koní a utekali k Bele. Ūbožiatko, ležala ako mŕtva a z rany sa jej prúdom valila krv... Zloduch akýsi! Keby ju bodol rovno do srdca, nuž poručeno pánu bohu, aspoň by sa razom všetko skončilo... Ale do chrbta...! Ozaj naničhodnosť! Nebola pri vedomí. Roztrhli sme závoj a ranu čo najpevnejšie obviazali. Márne ju Pečorin bozkával na chladné pery, nič ju nemohlo priviesť k vedomiu.

Grigorij Alexandrovič vysadol na koňa. Zdvihol som ju zo zeme a ako-tak vysadil pred neho do sedla. Ovinul jej ruku okolo pása a pohli sme sa naspäť. Po chvíli mi Pečorin povedal: „Počujte,

Maxim Maximyč, takto ju nedovezieme živú.“ – „Veru nie,“ odvetil som mu a pustili sme kone plným cvalom. Pred bránou pevnosti nás už očakávali skupinky. Ranenú sme opatrne preniesli k Pečorinovi a ihneď zavolali lekára. Bol síce opitý, ale prišiel. Prezrel jej ranu a oznámil nám, že viac ako deň nevydrží, ale zmýlil sa...

– Vyzdravela? – spýtal som sa štábného kapitána a rozradostený som ho mimovoľne chytil za ruku.

– Nie, – odpovedal mi, – zmýlil sa iba v tom, že žila ešte dva dni...

– Ale vysvetlite mi, ako ju mohol Kazbič uniesť?

– Celkom jednoducho. Hoci jej to Pečorin zakázal, vyšla z pevnosti k rieke. Bolo totiž veľmi teplo. Sadla si na kameň a nohy ponorila do vody. Tu sa prikradol Kazbič, schmatol ju, zapchal ústa a odviekol do húštiny. Tam vyskočil s ňou na koňa a hybaj vnohy! Nejakou sa jej podarilo vykriknúť. Vojaci na stráži urobili poplach, vystrelili, ale pomimo... a potom sme už i my pribehli.

– Ale prečo ju Kazbič chcel uniesť?

– Prosím vás! Veď títo Čerkesi sú vychýrení zlodeji! Čo nie je klincom pribité, musia uchmatnúť. Zavše to ani nepotrebujú, a jednako to ukradnú... Ťažko im zazlievať, čo majú v krvi. Okrem toho Bela sa mu dávno páčila.

– A umrela?

– Umrela, lenže mnoho trpela, a my sme si pri nej tiež svoje vystáli. Okolo desiatej večer prišla k sebe. Sedeli sme pri jej posteli. Len čo sa prebrala, volala Pečorina. „Tu som pri tebe, dušička moja,“ ohlásil sa jej a chytil ju za ruku. „Umriem,“ vravela ďalej. Utešovali sme ju, že ju lekár vylieči, lebo nám to naisto sľúbil. Pokrú-

tila hlavou a odvrátila sa k stene: nechcelo sa jej umierať...!

V noci začala blúzniť. Hlavu mala ako v ohni a celé telo sa jej podchvíľou striasalo v zimnici. Blúznila o otcovi, o bratovi, túžila po horách, po domove... Potom sa prihovárala aj Pečorinovi, oslovovala ho rôznymi nežnými menami alebo mu vyčítala, že zanevrel na svoju milovanú.

Počúval ju mlčky, hlavu zaborenú do dlaní. Ale po celý ten čas som nepobadal, že by bol čo len slzu vyronil. Či iba nemohol plakať, alebo sa tak premáhal, neviem. Ale naozaj som v živote nevidel nič dojemnejšie.

Nad ránom prestala blúzniť. Asi hodinu sa ani nepohla a bola taká bledá a vysilená, že sme ledva rozoznali, či dýcha. Potom sa jej uľavilo a začala rozprávať. No neverili by ste o čom...! Na takú myšlienku príde naozaj len umierajúci! Veľmi sa trápila, že nie je kresťanka a že sa na onom svete jej duša nikdy nestretne s dušou Grigorija Alexandroviča; vraj jeho družkou v raji bude iná žena. Prišlo mi na um, aby sme ju pred smrťou pokrstili. Navrhol som jej to. Pozrela na mňa neisto a dlho mlčala. Napokon dostala zo seba, že umrie v tej viere, v akej sa narodila. Tak sa minul prvý deň. Ako sa len za ten deň zmenila! Bledé líca jej vpadli, oči sa zväčšili a pery horeli. Cítila strašnú páľavu, akoby jej v útrobach ležalo rozžeravené železo.

Nadišla druhá noc. Nezažmurili sme oka a neodchádzali od jej postele. Hrozne trpela, stenala, no len čo bolesť trochu poľavila, hneď Pečorina uistovala, že jej je lepšie. Prehovárala ho, aby šiel spať, bozkávala mu ruku a kľúčovite ju držala. Nad ránom pocítila smrteľnú úzkosť. Začala sa metať, strhla si obvazy a krv znova vymokala.

Keď sme jej ranu previazali, upokojila sa na chvíľu a prosila Grigorija Alexandroviča, aby ju pobožkal. Kľakol si k posteli, nadvihol jej hlavu z podušky a pritisol pery na jej chladnúce ústa. Pevne ho objala okolo krku chvejúcimi sa rukami, akoby mu v tom bozku chcela odovzdať dušu... Rozhodne lepšie, že umrela! Čo by si počala, keby ju Pečorin bol opustil? A skôr či neskôr by sa to určite stalo...

Nasledujúci poldeň bola tichá, mlčanlivá a zmierená so všetkým, hoci ju náš lekár trápil všelijakými teplými obkladkami a užívačkami. „Prosím vás,“ povedal som mu, „veď ste nám povedali, že nevyžije, tak na čo sú jej tie všetky vaše prípravky?“ – „Viete, Maxim Maximyč, robím všetko, aby som mal pokojné svedomie,“ odvetil mi... – Ďakujem pekne za také svedomie...!

Popoludní ju začal mučiť smäd. Otvorili sme obloky. Vonku bolo ešte sparnejšie ako v miestnosti. Položili sme k posteli ľad, ani to nepomohlo. Vedel som, že ten neznesiteľný smäd je predzvestou blízkeho konca. Povedal som to aj Grigorijovi Alexandrovičovi. „Vodu, vodu,“ volala chriplavým hlasom a nadvihla sa na posteli.

Pečorin obledol ako stena, vzal pohár, naplnil a priložil jej ho k ústam. Zakryl som si oči rukami a začal sa modliť, ani sám neviem čo... Áno, pane, veľa ľudí som videl umierať v nemocnici i na bojisku, ale to je niečo celkom iné, naozaj iné! A priznám sa vám, i teraz ma najväčšmi zarmucuje, že si pred smrťou ani raz na mňa nespomenula. A verte, ľúbil som ju ako otec...! Pánboh ju osláv! Ale vlastne, čím som jej bol, aby ma pred smrťou spomínala...?

Len čo si chlipla vody, uľavilo sa jej a po chvíľke dodýchala... Priložili sme jej k ústam

zrkadielko, už sa nezahmlilo . . . Vyviedol som Grigorija Alexandroviča z izby a vyšli sme na pevnostný múr. Dlhو sme sa tam hore-dolu prechádzali, ruky založené za chrbtom, a neprehovorili sme ani slova. Na Pečorinovej tvári sa nezračilo nič zvláštne, a to sa ma dotklo! Na jeho mieste by som umrel od žiaľu. Potom si sadol na zem do tône a čosi kreslil paličkou do piesku. Viete, skôr zo slušnosti chcel som mu povedať niekoľko slov na útechu, ale on na mňa iba pozrel a zasmial sa . . . Až mi zimomriavky prebehli po chrbte od toho smiechu . . . Išiel som sa postarať o truhlu.

Podujal som sa na to vlastne iba preto, aby som sa nejako rozptýlil. Mal som kúsok ligotavého hodvábu, tak som ním obtiahol truhlu a okrášlil ju čerkeskými striebornými lemovkami, ktoré Grigorij Alexandrovič pre ňu kedysi nakúpil.

Na druhý deň včasráno sme ju pochovali za pevnosťou pri rieke, na tom mieste, kde naposledy sedela. Pri jej hrobčeku sa teraz rozkošateli kríky bieleho agátu a čiernej bazy. Už som jej chcel dať aj kríž urobiť, ale zháčil som sa; jednako len nebola krestanka . . .

– A čo Pečorin?

– Grigorij Alexandrovič dlho chorel a veľmi pochudol, úbožiak. Ale o Bele sme sa od tých čias nikdy nezgovárati. Vedel som, že ho to trápi, tak načo? O tri mesiace ho preložili k inému pluku a odišiel do Gruzínska. Odvtedy sme sa nestretli . . . Nedávno som od kohosi počul, že sa vrátil do Ruska, no v hláseniach našej jednotky to nebolo. K nám sa všetky správy dostanú oneskorene.

Potom mi zdĺhavo rozprával, aké je to nepríjemné, keď sa človek všetky novinky dozvie s roč-

ným oneskorením. Najskôr preto, aby zahlušil smutné spomienky.

Neprerušoval som ho, ani nepočúval.

O hodinu sme mohli pokračovať v ceste. Metelica utíchla, obloha sa vyjasnila, nuž sme sa pohli. Cestou som nevdojak znova zaviedol reč na Belu a Pečorina.

– Neviete, čo sa stalo s Kazbičom? – spýtal som sa.

– S Kazbičom? Nie, to naozaj neviem . . . Počul som síce, že na pravom krídle u bojovních Šapsugov je akýsi odvážlivec Kazbič, ktorý sa v červnom kabátci krokom nesie na koni práve tam, kde dopadajú naše strely a úctivo sa klania, ak guľka prefičí blízko neho . . . Ale to sotva bude on . . .

V Kobi som sa s Maximom Maximyčom rozlúčil. Cestoval som ďalej poštovým vozom, no on nemohol ísť so mnou, lebo viezol ťažký náklad. Nemysleli sme si, že sa ešte niekedy stretneme, ale predsa sme sa stretli. Porozprávam vám o tom, ak chcete. Je to celkom nový príbeh . . .

Priznajte však, že Maxim Maximyč je človek, ktorý si naozaj zaslúži pozornosť. Ak mi dáte za pravdu, bude mi to dostatočnou odmenou za toto azda pridlhé rozprávanie.

II/Maxim Maximyč

Keď sme sa s Maximom Maximyčom rozlúčili, rýchlo som prešiel tereckou a dariaľskou dolinou, v Kazbeku som raňajkoval, v Larse som si vypil čaj a večerať som už mohol vo Vladikaukaze. Nebudem vás unúvať opisom vrchov a planými výkrikmi obdivu, ani obrazmi nič neznamenajúcimi najmä pre tých, ktorí tam neboli; a celkom vynechám štatistické údaje, čo by už ozaj nik nečítal.

Zložil som sa v ubytovacom hostinci, kde sa zastavia všetci cestujúci, kde však človeku nemá kto upiecť bažanta ani uvariť kapustnicu; traja invalidi, ktorí tu gazdujú, sú totiž buď takí hlúpi, alebo takí opití, že človek to od nich vlastne ani nemôže očakávať.

Dozvedel som sa, že tu musím pobudnúť ešte tri dni, lebo „príležitosť“ z Jekaterinogradu ešte neprišla, čiže nemôže sa ani vracať. Skvelá príležitosť...! No hlúpa slovná hračka nie je pre našinca nijaká útecha. Aby sa mi teda minul čas, začal som si zapisovať rozprávanie Maxima Maximyča o Bele. A veru som netušil, že to bude prvý článok dlhšej reťaze poviedok. Vidíte, ako niekedy i bezvýznamná udalosť môže mať vážne následky...! Ale vy hádam ani neviete, čo je to príležitosť! Nuž vojenský oddiel, pozostávajúci z pol roty pešiakov a dela, ktorý tu sprevádza vozbu cez Kabardu z Vladikaukazu do Jekaterinogradu.

Prvý deň som prežil veľmi nudne. Na druhý zavčas rána vhrčal do dvora voz. Aha, Maxim Maximyč! Zvítali sme sa ako starí známi. Navrhol som mu, aby sa ubytoval u mňa. Nerobil nijaké drahoty, ba potľapkal ma po pleci a ústa skrivil ako do úsmevu. Čudák akýsi!

Maxim Maximyč sa ohromne vyznal v kuchárskom umení. Skvele upiekol bažanta a na zlepšenie chuti ho polial uhorkovým nálevom. Priznám sa, že bez neho by som bol ostal na suchej strave. Fľaša kachetínskeho vína nám pomohla zabudnúť na skromný počet chodov, totiž jeden jediný; zapálili sme si do fajočiek a usedili sa. Ja k obloku a on k rozkúrenej piecke, lebo deň bol sychravý a chladný. Mlčali sme. O čom sme sa aj mali zhovárať...? On mi už o sebe porozprával všetko zaujímavé a ja som sa nemal čím pochváliť. Hľadel som von oblokom. Pomedzi stromy ešte bolo vidieť nízke domce roztrúsené na brehu Tereka, ktorý sa tu rozlieva čoraz širšie. No v diaľke sa už ako zubatá hradba modrali vrchy a spoza nich sa dvíhal Kazbek v bielej biskupskej čiapke. V duchu som sa s vrchmi lúčil a bolo mi za nimi smutno...

Dlho sme si tak posedeli. Slnko klesalo za studené končiare a do údolia sadala belavá hmľa, keď von zazneli cengálky a výkriky pohoničov. Do dvora hostinca vhrkotalo niekoľko vozov so špinavými Arménmi a za nimi prázdny cestovný koč. Išiel ľahko a bol taký elegantný a pohodlný, že ani nevyzeral na tunajší. Za ním kráčal chlap v mentieke, na lokaja až pridobre oblečený. V jeho hodnosti som sa nemohol zmýliť, keď som videl, ako švihácky si vyklopáva popol z fajky a pokrikuje na kočiša. Bol to zjavne rozmazaný sluha nejakého pohodlného pána, taký našský Figaro.

– Hej, priateľko, – zakričal som mu cez oblok, – už je tu príležitosť, či čo sa deje?

Pozrel na mňa dosť bezočivo, napravil si kravatu a odvrátil sa. Armén, ktorý šiel vedľa neho, s úsmevom odpovedal zaňho, že príležitosť je naozaj tu a zajtra ráno sa vydá na cestu späť.

– Chvalabohu, – zvolal Maxim Maximyč, ktorý práve vtedy pristúpil k obloku. – Ale aký skvelý koč! – doložil. – Iste sa nejaký úradník vezie na kontrolu do Tiflisu. Vidieť, že nevie nič o našich kopčekoch! Nehodno s nimi žartovať, priateľko, to nie je ako u vás, rozhegajú ti hoci anglický...!

– Ale kto by to len mohol byť? Nože sa podme prezvedieť...

Vyšli sme na chodbu. Na jej konci boli otvorené dvere do rožnej izby. Lokaj s kočišom ta prenášali kufre.

– Počuj, bratku, – spýtal sa ho štábny kapitán, – či je tento krásny koč...? No...? Čosi nádherné!

Lokaj sa ani neobrátil, iba si čosi zahundral popod nos a otváral kufre. Maxima Maximyča to nazlostilo. Položil ruku bezočivcovi na plece a zvýšil hlas!

– Teba som sa pýtal, človeče...!

– Čí by mal byť? Môjho pánov...

– A kto je tvoj pán?

– Pečorin...

– Čože? Čo vravíš? Pečorin...? Ach, panebože...! A neslúžil ten tvoj pán na Kaukaze? – vykrikol Maxim Maximyč a pomykal ma za rukáv. Oči mu od radosti iskrili.

– Tuším aj hej... nie som u nich dávno.

– No tak...! Pozrime ho...! Grigorij Alexandrovič? Však sa tak volá, však...? Boli sme

s tvojím pánom priatelia, – dodal ešte a tak oduševnene plesol lokaja po pleci, až sa chudák zatackal.

– Prepáčte, pane, ale zavadziate mi tu, – riekol podráždene.

– Aký si ty, bratku, nevľúdny...! A či vieš, že tvoj pán a ja sme boli dôverní priatelia, ba sme spolu aj bývali... Ale kde sa vlastne zdržal...?

Lokaj mu oznámil, že Pečorin ostal večerať aj nocovať u plukovníka XY...

– A nepríde večer sem? – vyzvedal sa Maxim Maximyč, – alebo, priateľko, nepôjdeš ty k nemu niečo vybaviť? Ak by si šiel, povedz mu, že je tu Maxim Maximyč, iba toľko mu povedz... on sa už dovtípi... Dám ti päťák na pálenku.

Sluha sa pohrdlivo uškrnul na takú skromnú ponuku, no jednako sľúbil Maximovi Maximyčovi, že odovzdá jeho odkaz.

– Raz-dva bude tu, – ubezpečoval ma Maxim Maximyč so slávnostnou tvárou, – pôjdem ho čakať pred bránu... Škoda, že nepoznám toho plukovníka...

Maxim Maximyč si sadol pred bránu na lavičku a ja som sa vrátil do izby. Veru i ja som dosť netrpezlivo čakal na Pečorinov príchod. Podľa kapitánových rečí som si síce nevytvoril o ňom ktovieakú lichotivú mienku, no niektoré jeho povahové črty vzbudili môj záujem. Po hodine invalid priniesol čajník s vriacou vodou a kanvicu.

– Maxim Maximyč, nechcete čaj? – zakričal som mu cez oblok.

– Ďakujem pekne, ani nemám chuť.

– Len si vypite. Veď už je neskoro, aj sa schladilo.

– Nič to. Ďakujem vám...

– Nuž, ako sa vám páči!

Popíjal som si teda čaj sám. O takých desať minút starý pán vošiel dnu.

– Máte pravdu, radšej si len vypijem trochu toho čaju. No chcel som vyčkať... Sluha išiel k nemu pred hodnou chvíľou, ale iste ho niečo zdržalo...

Napochytro vychlipkal šálku čaju, druhú ani nechcel a akýsi nepokojný sa opäť pobral pred bránu. Starkého zjavne zamrzela Pečorinova ľahostajnosť; najmä že mi nedávno rozprával o ich priateľstve a ešte pred hodinou si bol istý, že Pečorin príbehne, len čo začuje jeho meno...

Bolo už neskoro a tma, keď som otvoril oblok a zavolať Maxima Maximyča, že je už načase, aby šiel spať. Len čosi precedil cez zuby. Zavolať som naňho ešte raz, ale mi neodpovedal.

Ľahol som si na diván, zakutal sa do kepeňa, sviečku som nechal na prípecku a čoskoro som zdriemol; bol by som sa celkom pokojne vyspal, keby Maxim Maximyč nebol neskoro v noci vošiel do izby a nezobudil ma. Hodil fajku na stôl, prechádzal sa po izbe, čosi kutral v peci a keď si napokon ľahol, dlho kašlal, odplúval a prehadzoval sa...

– Čo vás ploštice štípu? – spýtal som sa.

– Áno, ploštice... – odvetil mi a zhlboka si vzdychol.

Na druhé ráno som vstal zavčas. Ale Maxim Maximyč ma predbehol. Našiel som ho pred bránou na lavičke.

– Musím ísť k veliteľovi, – oznámil mi, – prosím vás, ak by Pečorin prišiel, pošlite po mňa...

Sľúbil som mu. Rozbehol sa, akoby mu do nôh opäť vošla mladícka sila a rezkosť.

Bolo prekrásne svieže ráno. Zlatisté oblaky sa nahrnuli nad vrchmi, akoby vytvárali nový masív vzdušných štítov. Pred bránou sa rozprestieralo námestie. Za ním, na trhovisku, hmýrili sa ľudia, lebo bola nedeľa. Bosí osetínski chlapci s medovými plásmi na chrbte sa zvrátili okolo mňa. Odohnal som ich. Išli mi na nervy, lebo postupne aj na mňa prechádzal nepokoj dobráckeho štábneho kapitána.

Neprešlo ani desať minút, keď sa na konci námestia vynoril ten, na koho sme čakali. Šiel s plukovníkom, ktorý ho odprevadil po hostinec, rozlúčil sa s ním a vrátil sa do pevnosti. Ihneď som poslal invalida po Maxima Maximyča.

Lokaj vybehol Pečorinovi v ústrety a ohlásil mu, že hneď zapriahnu. Podal mu škatuľku s cigarami a keď dostal niekoľko pokynov, išiel si za prácou. Jeho pán si zapálil cigaru, niekoľko ráz zívól a sadol si k bráne na lavičku z dvorovej strany. Teraz by som vám ho mal opísať.

Bol stredne vysoký; pekná postava, štíhly driek a široké plecia prezrádzali, že je pevne stavaný a dosť odolný, aby vydržal všetky ťažkosti spojené s kočovným životom i so zmenami podnebia. Neublížili mu ani samopašný život v hlavnom meste, ani duševné výkyvy. Pod zaprášeným zamatovým kabátom zapätým iba na dve dolné gombičky som uzrel oslepujúco čistú bielizeň, z čoho som usúdil, že mu záleží na dokonalom zovňajšku. Prišpínené rukavičky akoby boli náročky ušili na jeho malé aristokratické ruky, a keď si jednu stiahol, prekvapilo ma, aké má štíhle a biele prsty. Kráčal nedbanlivo a lenivo, no neuniklo mi, že pri chôdzi nekýva rukami, čo naznačovalo istú povahovú uzavretosť. Podotýkam, že tieto poznámky vyplynuli výlučne z môjho

pozorovania, a nemám ani najmenší úmysel niekoho nútiť, aby mi slepo uveril. Keď sa zviezol na lavičku, rovný driek sa mu ohol, akoby ani nemal chrbticu. Poloha, v akej sedel, prezrádzala akúsi podivnú nervovú únavu. Tak uvoľnene mohla sedieť Balzacova tridsaťročná koketka vo vankúšmi vyloženom kresle po vyčerpávajúcom plese. Podľa tváre by som mu na prvý pohľad nebol hádal viac ako dvadsaťtri rokov, hoci vzápätí by som ho pokojne odhadol na tridsať. Mal čosi detské v úsmeve a pleť jemnú ako žena. Plavé vlasy sa mu v prirodzených vlnách malebne skrúcali nad bledým vysokým čelom, na ktorom ste iba po dlhom skúmaní rozoznali stopy pretínajúcich sa vrások; zreteľnejšie sa zaiste črtali pri rozčúlení alebo vo chvíľach duševného nepokoja. Hoci vlasy mal svetlé, fúzy a obočie boli tmavé, čo u človeka prezrádza ušľachtilý rodokmeň, tak ako čierna hriva a čierny chvost u bieleho koňa. Aby som dokončil portrét, musím spomenúť aj trochu ohnutý nos, snehobiele zuby a hnedé oči; o jeho očiach sa mi žiada povedať ešte niekoľko slov.

Po prvé, nikdy v nich nebol úsmev, keď sa smial on! Nespozorovali ste náhodou túto zvláštnosť u niektorých ľudí...? Svedčí buď o zlej povahe alebo o trvalom smútku. Spod privretých mihalníc akoby svetielkovali čudným leskom, ak sa môžem tak vyjadriť. Nezrkadlil sa v nich duševný zápal alebo hra predstavivosti. Ich ligot pripomínal odblesk hladkej ocele, oslepujúci, ale studený. Jeho krátky, no prenikavý a zachmúrený pohľad pôsobil nepríjemne ako dotieravá otázka; ba mohol sa zdať aj bezočivý, keby zas nebol taký ľahostajný a pokojný. Možno všetky tieto postrehy sa mi vynorili v myšli len preto, že som

poznal niektoré podrobnosti z jeho života. A nie je vylúčené, že na iného by jeho zovňajšok zapôsobil celkom inakším dojmom. Keďže sa však nedozviete o ňom od nikoho, iba odo mňa, nuž voľky-nevoľky sa musíte uspokojiť s týmto vykreslením. Nakoniec by som ešte dodal, že to bol mimoriadne pekný človek s neopakovateľne výraznou tvárou, ktorá sa tak veľmi páči ženám.

Kone už boli zapriahnuté. Cengálky na ojovom oblúku sa už viackrát ohlásili a lokaj už zo dva razy prišiel Pečorinovi oznámiť, že je všetko schystané, no po Maximovi Maximyčovi ešte ani stopy. Na šťastie sa Pečorin zahrúžil do myšlienok, hľadel na belasé cimburie Kaukazu a podľa všetkého vôbec nemal naponáhlo. Pristúpil som k nemu.

– Keby ste ešte chvíľku počkali, – povedal som mu, – budete sa môcť zvítať so starým priateľom...

– Ach, naozaj! – odvetil rýchlo, – včera mi spomínali, ale kdeže je?

Obrátil som sa k námestiu a uzrel som Maxima Maximyča, ako o dušu uháňa... O niekoľko minút bol pri nás... Nemohol ani dych lapiť a pot mu cícerkom stekal po tvári. Spod čiapky mu vykĺzli mokré chumáčky šedin a prilepili sa na čelo. Kolená sa mu chveli... Chcel sa priateľovi hodiť do náruče, ale Pečorin mu dosť chladne, hoci s priateľským úsmevom, podával ruku. Štábný kapitán sa na okamih zarazil, no potom mu ju dychtivo stisol oboma rukami; ešte vždy neprišiel k slovu.

– Ako sa teším, drahý Maxim Maximyč! Tak ako sa máte? – začal Pečorin.

– A ty...? A vy...! – vyjachtal starký so slzami v očiach... – koľký čas... koľko rokov... Ale kamže, kam?

– Idem do Perzie... a potom ďalej...

– A to hneď...? Nože ešte pobudnite, môj drahý...! Vari sa hneď nerozlúčime...? Veď sme sa celú večnosť nevideli...

– Ponáhľam sa, Maxim Maximyč, – znela odpoveď.

– Ale prepánajána a kráľa! Kam sa to tak náhlite...? Mám vám toho toľko rozprávať... Na všeličo sa povypytovať... Tak ako...? Ste vo výslužbe...? Čože...? Ako ste sa mali...?

– Nudil som sa! – odvetil Pečorin s úsmevom.

– A pamätáte sa, čo všetko sme zažili v pevnosti? Kraj ako stvorený na poľovačky...! Boli ste taký náruživý strelec...! A Bela...?

Pečorin pobledol a odvrátil sa...

– Hej, spomínam si, – povedal, a hneď nato silene zívól...

Maxim Maximyč ho prehováral, aby sa s ním zdržal aspoň zo dve hodiny.

– Skvele sa naobedujeme, – vábil ho. – Mám dva bažanty a kachetínske je tu znamenité... Pravda, nevyrovná sa gruzínskemu, ale inak prvotriedne... Pozhovárame sa... Poviete mi, čo ste zažili v Petrohrade... Tak čo?

– Namojveru, drahý Maxim Maximyč, nemám vám o čom rozprávať... Tak sa teda majte zbohom... Musím ísť... ponáhľam sa... Ďakujem, že ste na mňa nezabudli... – dodal ešte, keď mu podával ruku.

Maxim Maximyč stiahol obrvy... Bol smutný a roztrpčený, hoci to nechcel dať najavo.

– Zabudnúť! – hundral. – Ja som na nič nezabudol... Nuž, tak teda zbohom...! Nemyslel som si, že sa takto stretneme...

– No dost už o tom, dost! – riekol Pečorin a priateľsky ho objal. – Že som sa zmenil? Čo

sa dá robiť, každý ide svojou cestou... A či sa ešte dakedy stretneme, ktožehovie...! – Pri posledných slovách už sedel v koči a kočiš už-už trhol opratami.

– Počkaj, počkaj! – zvolal zrazu Maxim Maximyč a pridržal sa kočových dvierok. – Celkom by som bol zabudol... Grigorij Alexandrovič, nechali ste si u mňa všetky vaše papiere... všade ich vláčim so sebou... Myslel som, že sa stretneme v Gruzínsku, a čudnou náhodou sme sa stretli už tu... Čo mám s nimi robiť?

– Čo chcete! – odpovedal Pečorin. – Zbohom!

– Tak teda do Perzie idete...? A kedy sa vrátite? – volal za ním Maxim Maximyč.

Koč sa už vzdaloval; no Pečorin rukou urobil pohyb, ktorý sa dal vysvetliť asi takto: „Sotvakedy! A načo aj...?“

Dávno už zmĺkli cengálky, zanikalo i drnčanie kolies po kamenistej ceste a chudák starký ešte vždy stál na mieste celkom vykoľajený.

– Áno, – riekol napokon a usiloval sa tváriť ľahostajne, hoci sa mu slzy roztrpčenia chvíľami zaligotali na mihalniciach. – Pravda, boli sme priatelia... Ale čo je priateľstvo v dnešných časoch? Čo ho je po mne? Nie som ani bohatý, ani vplyvný a ani vekom sa k nemu nehodím... Pozrime, aký švihák sa z neho stal v tom ich Petrohrade... Aký koč má...! A koľko batožiny...! Aj lokaj je taký horenos...! – Tieto slová vyriekol s ironickým úsmevom.

– No, – oslovil ma, – čo vy na to...? Aký parom ho zas teraz vlečie do Perzie...? Dopopuku, namojhriešnu dopopuku! Vždy som vedel, že je to obyčajný vetroplach, na ktorého sa nedá spoľahnúť... Ale mi ho bude úprimne ľúto, ak

sa to s ním zle skončí... hoci, ani sa inak nemôže... Vždy som vravel, že ľudia, ktorí zabúdajú na starých priateľov, nie sú nič hodní...

Vtom sa odvrátil, aby skryl dojatie; obchádzal okolo svojho voza na dvore, akoby kontroloval na ňom kolesá, zatiaľ čo sa mu slzy podchvíľou tislí do očí.

Pristúpil som k nemu.

– Maxim Maximyč, aké papiere vám to nechal Pečorin?

– Ktohotamvie! Akési zápisky...!

– Čo s nimi urobíte?

– Čo? Dám ich na patróny.

– Radšej ich dajte mne.

Prekvapene na mňa pozrel, zahomral čosi po medzi zuby a začal sa prehŕňať v kufri. Vtom vybral akýsi zápisník a pohrdlivo ho hodil na zem. Vzápätí druhý, tretí i desiaty stihol rovnaký osud. V jeho hneve bolo čosi detské. Chcelo sa mi smiať i plakať zároveň.

– Tu sú všetky! Blahoželám vám k nálezu...

– A môžem s nimi urobiť, čo chcem?

– Môžete ich dať hoci aj v novinách odtlačiť.

Čože ma je po tom? Vari som ja nejaký jeho priateľ alebo príbuzný? Žili sme síce dlho pod jednou strechou... Ale s koľkými som tak žil!

Vzal som zápisníky a rýchlo som ich odniesol v obave, aby si to štábny kapitán ešte nerozmyslel. Čoskoro nám prišli povedať, že príležitosť sa o hodinu pohne. Dal som zapriať. Štábny kapitán vošiel ku mne do izby, keď som si bral čiapku. Voľajako sa nechystal na cestu. Usiloval sa tváriť čo najprirodzenejšie.

– A čo vy, Maxim Maximyč, nejdete?

– Veru nie!

– A čo tak zrazu?

– Nebol som ešte u veliteľa a musím tam vybaviť nejaké úradné veci.

– Ale veď ste uňho už boli!

– Pravdaže som bol, – odpovedal mi v pomýkove, – ale nenašiel som ho doma... a nemohol som čakať...

Pochopil som. Chudák starký hádam po prvý raz zanedbal služobnú povinnosť pre *súkromnú vec*, aby som sa vyjadril úradne, a dočkal sa takejto odmeny...!

– To je škoda, – povedal som mu, – veľká škoda, Maxim Maximyč, že sa musíme takto nečakane rozísť.

– Kdeže sa my starí neokrôchanci môžeme rovnať vám mladým...! Vy ste pyšná, v spoločnosti ostrieľaná mládež! Ešte tak v čerkeskej prestrelke... Ale keď sa potom s nami stretnete, hanbíte sa našincovi aj ruku podať...

– Nezaslúžim si vaše výčitky, Maxim Maximyč!

– Ach, viete, to som len tak mimochodom; inak vám želám veľa šťastia a príjemnú cestu!

Rozlúčili sme sa dosť zdržanlivo. Dobrák Maxim Maximyč sa zmenil na svojhlavého, zádrapčivého štábneho kapitána! A prečo? Len preto, že mu Pečorin z roztržitosti alebo z nejakého iného dôvodu podal ruku, keď ho on chcel objasť! Je to smutné, keď mladý človek stratí všetky najkrajšie nádeje a túžby, len čo sa pred ním odhrnie ružový závoj, cez ktorý dosiaľ hľadel na ľudské city a činy. Rmúti to aj vtedy, keď sa dá dúfať, že staré omyly nahradia nové, o nič stálejšie, ale zato nemenej sladké... Čím ich však vo svojich rokoch nahradí Maxim Maximyč? Nevoľky mu zatvrdne srdce a duša sa uzavrie...

Odišiel som sám.

Pečorinov denník

Úvod

Nedávno som sa dozvedel, že Pečorin na spiatocnej ceste z Perzie umrel. Správa ma veľmi potešila. Umožnila mi zverejniť získané zápisky a zároveň pod svojim menom odtlačiť cudzí výtvor. Kiežby ma čitatelia neodsúdili za taký nevinný podvod!

Mal by som sa pokúsiť vysvetliť, čo ma priviedlo k tomu, aby som verejnosti prezradil citové tajomstvá človeka, ktorého som nikdy nepoznal. Keby som bol aspoň jeho priateľom! Zákernú nediskrétnosť úprimného priateľa každý pochopí! Ale ja som ho videl iba raz v živote, aj to ako cestujúceho. Nemôžem teda k nemu cítiť tú nevysvetliteľnú nenávisť, ktorá sa tají pod rúškom priateľstva a čaká len na smrť či nešťastie predmetu svojej lásky, aby spustila na jeho hlavu kamenec výčitiek, želaní, úškľabov a ľútostí.

Keď som čítal tieto zápisky, presvedčil som sa, ako úprimne a neúprosne odhaľoval ich autor vlastné slabôstky a chyby. Portrét ľudskej duše, hoci i tej najplytkejšej, je vari ešte zaujímavejší a poučnejší ako portrét celého národa; najmä ak je výsledkom seba pozorovania vnímavého človeka, ktorý ho píše bez márnomyseľnej túžby vyvolať v niekom súcit či obdiv. Napríklad za chybu krásy Rousseauovej spovede pokladám už to, že ju čítal svojim priateľom.

A tak iba pre osoh iných som sa rozhodol vydať úryvky z denníka, ktorý sa mi dostal do rúk čírou náhodou.

Hoci som popremieňal všetky vlastné mená, osoby, čo tu vystupujú, sa naisto spoznajú, a možno ospravedlnia skutky človeka, ktorého až dosiaľ obviňovali a ktorého už nič nespája s tujším svetom. Takmer vždy odpúšťame to, čo sme pochopili.

Do tejto knihy som dal iba to, čo sa týka Pečorinovho pobytu na Kaukaze. Mám ešte hrubý zápisník, kde vypovedá o celom svojom živote. Raz sa i táto časť zjaví pred súdom verejnosti, no zatiaľ sa pre mnohé vážne dôvody neodvažujem vziať na seba toľkú zodpovednosť.

Niektorí čitatelia azda budú zvedaví na moju mienku o Pečorinovej povahe. Odpovedám im názvom tejto knihy. „Ale veď je to krutá irónia!“ zvolajú viacerí.

Nie som si taký istý.

I/Tamaň

Tamaň je najodpornejšia diera zo všetkých ruských prímorských mestečiek. Málo chýbalo, že som tam neumrel od hladu, ba chceli ma tam aj utopiť. Prišiel som ta poštovým vozom neskoro v noci. Pohonič zastavil unavenú trojku pred jediným murovaným domom, hneď na okraji mesta. Čiernomorský kozák, ktorý stál na stráži, začul cengálky a zakričal drsným rozospatým hlasom: „Kto je?“ Vyšiel kozácky strážmajster a desiatnik. Oznamil som im, že som styčný dôstojník, idem so zvláštnym poslaním k bojujúcemu oddielu a žiadam o ubytovanie. Desiatnik nás vodil po meste. No koľko chalúp sme prešli, všetky boli obsadené. Bolo chladno, tri noci som nespál, zmáhala ma únava, a rozčúlil som sa.

– Zaveď ma už niekde, ty lotor! Hoci do čertovej matere, len nech som už pod strechou! – vyrútil som sa naňho.

– Bol by tu ešte jeden kvartieľ, – odpovedal mi desiatnik a poškrabal sa za ušami. – Lenže to nie je súčasť pre vaše blahorodie. Je tam nečisto.

Nepochopil som pravý zmysel posledného slova, a tak som mu rozkázal, aby ma ta zaviedol. Dlhú sme chodili zablatenými uličkami, kde nebolo nič okrem rozpadávajúcich sa ohrád, až sme sa dostali k chalupe na samom pobreží.

Mesačný spln osvetľoval šachorovú strechu a biele steny môjho nového obydľia. Na dvore ohra-

denom kamenným múrikom stála iná, trocha nachýlená chatrč, ešte menšia a staršia. Breh sa takmer od jej stien strmo zvažoval k moru a dolu s neprestajným hukotom udierali o skaly tmavobelasé vlny. Mesiac ticho hľadel na tento nepokojný, ale jemu poddaný živel a v jeho svite som ďaleko od brehov mohol rozoznať dve lodice, ktorých tmavé laná sa ako pavučina nehybne črtali na bledom horizonte. „Aspoň sú lode v prístave,“ pomyslel som si. „Zajtra sa odplavím do Gelendžiku.“

Môj sluha bol radový kozák. Nakázal som mu zložiť kufor, prepustiť pohoniča a začal som zháňať domáceho. Volám, búcham – nič... Čo to má znamenať? Napokon sa z pitvora vytiahol asi štrnásťročný chlapec.

– Kde je gazda?

– Niman nikoho.

– Ako, gazda tu nie je?

– Ni.

– A gazdiná?

– Pošla do dediny.

– A kto mi otvorí? – zvolal som a kopol do dverí.

Dvere sa otvorili samy. Z chalupy ma oviala vlhkosť. Rozžal som zápalku a posvietil chlapcovi do tváre. Osvietila dve belmom zatahnuté oči. Bol slepý. Celkom slepý od narodenia. Ani sa nepohol a ja som začal skúmať črty jeho tváre.

Netajím, že som predpojatý voči všetkým slepým, chromým, hluchým, nemým, beznohým i bezrukým, hrbatým a inak skaličeným ľuďom. Všimol som si, že medzi zovňajškom človeka a jeho dušou panuje vždycky nejaký nepochopiteľný vzťah. Akoby so stratou nejakého údu či zmyslu aj duša ochudobnela o nejaký cit.

Skúmal som teda slepcovu tvár. Čo však môže človek vyčítať z tváre slepého...? Dlho som naňho hľadel s mimovoľným súcitom, keď mu vtom po úzkych perách prebehol ledva badateľný úsmešok a zanechal vo mne ktovieprečo veľmi nepríjemný dojem. Rodilo sa vo mne podozrenie, že tento slepec nie je taký nevidomý, ako sa zdá. Márne som sa uistoval, že belmo sa nedá napodobniť, a keby aj, načo? Darmo, niekedy som nezmyselne predpojatý.

– Ty si gazdov syn? – spýtal som sa ho napokon.

– Ni.

– Tak ktože si?

– Úbohá sirota.

– A gazdiná má deti?

– Ni. Mala dcéru, ale tašla s Tatárom za more.

– S akým Tatárom?

– A či ja znám? S dajakým krymským, loďkárom z Kerču.

Vošiel som do chalupy. Dve lavičky, stôl a obrovská truhlica vedľa pece tvorili všetok nábytok. Na stene ani jeden svätý obraz, veru zlé znamenie! Cez rozbité okno šľahal morský vietor. Vytiahol som z kufra kúsok voskovice, zapálil ju a začal ukladať veci. Do rohu som postavil šablú i pušku, pištole som položil na stôl, huňu som si prestrel na lavicu a kozák svoju na druhú. O desať minút kozák už chrápal, ale ja som nemohol zaspáť. Vo tme sa mi ustavične maril ten chlapec s očami zastretými belmom.

Tak sa minula asi hodina. Mesiac nazeral cez oblok a jeho lúče sa kížali po hlinenej dlážke. Odrazu sa cez snopec svetla, čo pretínal dlážku, mihol tieň. Dvihol som sa a vyzrel oblokom. Vtom ktosi už druhý raz prebehol popodeň a zmizol

bohviekde. Sotva som mohol predpokladať, že ten tvor zbehol dolu strmým brehom; ale kde inde by sa bol podel? Vstal som, obliekol si plášť, pripol si kindžal a ticho-tichučko som vyšiel z chalupy. Rovno oproti mne šiel slepý chlapec. Prikrčil som sa k múriku a on opatrne, ale isto prešiel popri mne. Pod pazuchou niesol akýsi batôžtek. Zabočil k prístavisku a spúšťal sa po úzkom strmom chodníku. „V ten deň budú nemí hovoriť a slepí vidieť,“ pomyslel som si a sledoval som ho v takej vzdialenosti, aby som ho nestratil z očí.

Medzitým sa mesiac halil do mrakov a nad morom sa stlala hmla. Svetlo lampáša na korme blízkej lode sa ledva cez ňu prebíjalo. Vlny sa s ligotavým penením lámali o breh a každú chvíľu hrozilo, že sa cez loď prevalia. Horko-ťažko som sa spúšťal dolu strminou, keď som pobadal, ako slepý dole zastal a zabočil vpravo. Šiel tak blízko pri vode, až sa zdalo, že ho vlna zmetie a odnesie. No nemohla to byť jeho prvá prechádzka. To som usúdil podľa istoty, s akou stúpil z kameňa na kameň a vyhýbal sa jamám. Napokon zastal, akoby čomusi načúval, sadol si a batôžtek položil k nohám. Pozoroval som ho spoza vyčnievajúcej pobrežnej skaly. O chvíľu sa z druhej strany vynorila biela postava, podišla k slepcovi a prisadla si k nemu. Vietor chvíľami donášal ich tichý rozhovor.

– Tak čo, slepý? – bolo počuť ženský hlas, – príboj silnie; Janko nepríde.

– Janko sa nebojí príboja, – namietol zas on.

– Hmla je čoraz hustejšia, – ozval sa znova ženský hlas s odtienkom smútku.

– V hmle ľahšie prekĺzne pomedzi hliadkové člny, – znela odpoveď.

– A keď sa utopí?

– Dajsamisvete, nebudeš mať v nedeľu do kostola novú mašľu.

Nato sa odmlčali.

Zarazila ma najmä jedna okolnosť: so mnou sa slepec zhováral akýmsi skomoleným nárečím, kým teraz sa vyjadroval celkom spisovne.

– Vidíš, nemýlil som sa, – riekol zasa slepec a zatľapkal. – Janko sa nebojí ani mora, ani vetra, ani hmly, ani pobrežných hliadok. Lepšie počúvaj, ja sa nemýlim: to nešpliecha voda, to sú jeho dlhé veslá.

Žena vyskočila a zjavne znepokojená upierala oči do diaľky.

– Marí sa ti, slepý, – povedala potom, – nevidím nič.

Čo ako som sa usiloval rozoznať v diaľke čosi podobné loďke, priznávam, že márne. Prešlo zo desať minút, a medzi hrebeňmi vln sa ukázala malá čierna bodka. Hneď sa zväčšovala, hneď zasa zmenšovala. K brehu sa naozaj blížila loďka. Pomaly sa dvíhala na chrbty vln a rýchlo sa z nich spúšťala. Musel to byť odvážny loďkár, keď sa za takej noci odhodlal pustiť cez dvadsaťkilometrový prieliv, a iste mal na to vážny dôvod! S takýmito myšlienkami a s mimovoľným tlkotom srdca som hľadel na nepatrnú loďku. No ponárala sa ani kačka a potom rýchlym záberom vesel ako na krídlach vyletela z priepasti vystrekujúcich pien. Čakal som, že už-už prudko narazí na breh a rozletí sa na márne kúsky, vtom sa však svižko zvrtila bokom a vkĺzla bez pohromy do malej zátoky.

Vystúpil z nej chlap strednej postavy v tatárskej baranici. Zakýval a všetci traja začali čosi z loďky vynášať. Náklad bol taký veľký, že podnes nechápem, akým zázrakom sa loďka nepotopila.

Vyhodili si na chrbát po batohu a pohli sa pozdĺž brehu, až sa mi onedlho stratili z očí. Bol najvyšší čas vrátiť sa domov, no všetky tieto záhady ma veru vážne znepokojovali. Ledva som dočkal rána.

Môj kozák sa začudoval, keď sa zobudil a našiel ma už oblečeného. Nič som mu však nevysvetľoval. Chvíľu som s ozajstným potešením hľadel na belasé nebo kde-tu posiate kučeravými obláčikmi, potom na vzdialené krymské pobrežie, ktoré sa ťahá ako fialový pás a končí sa útesom, kde na samom vrcholci čnie biely maják. Potom som vykročil do pevnosti Fanagoria, aby som sa od veliteľa povyžvedal, kedy pôjde niečo do Gelenďžiku.

Veliteľ mi však na nešťastie nevedel oznámiť nič určité. Lode kotviace v prístave boli alebo hliadkové alebo obchodné, a tie ešte ani len nezačali nakladať. „Možno tak za tri – štyri dni prípláva dopravná,“ vravel mi veliteľ, „a potom uvidíme.“ Zachmúrený a nasrdený som sa vrátil domov. Vo dverách ma čakal môj kozák s vystrašenou tvárou.

– Zle je, vaše blahorodie! – povedal mi.

– Veru zle, priateľko. Paromvie, kedy sa stadiaľto dostaneme!

Na to už celkom stratil hlavu, naklonil sa ku mne a zašepkal:

– Je tu nečisto! Dneska som stretol tunajšieho rotného; je to môj známy. Vlni sme slúžili v jednom oddieli. Len čo som mu rozpovedal, kde nás ubytovali, hneď mi takto: „To je nečisté miesto, kamarát, a podozriví ľudia...!“ A veď naozaj! Aký je to slepec! Všade si ide sám, aj na trh, aj po chlieb či po vodu... Zvyk-nezvyk, ale s dobrým to nie je...

– A čo, vrátila sa aspoň gazdiná?

– Kým ste boli preč, prišla starena a s ňou dcéra...

– Aká dcéra? Nemá dcéru.

– Nuž ktovie teda, kto je, čo je, ak nie dcéra... Starena sedí vo svojej chatrči.

Vošiel som ta. Pec bola rozkúrená a varil sa na nej obed, na chudobných dosť bohatý. Starena mi na všetky otázky naznačovala, že je hluchá a nič nepočuje. Čo som mal s ňou robiť. Oslovil som teda slepca, ktorý sedel pri peci a prikladal na oheň raždie. „Tak čo, ty slepý kulifaj,“ zdrapil som ho za ucho. „Vrav, kam si sa v noci teperil s batôžkom, há?“ Len ti tu slepec zjajkol, zastonal a zabedákal: „Kde son išou...? Nikde son išou... A batoh? Čo za batoh?“ Tentoraz starena všetko počula a zahundrala: „Čo to vyhutujete na toho bedára? Čo vám urobil? Prečo ho tak?“ Mal som už toho dosť. Vyšiel som pevne rozhodnutý, že tú záhadu musím rozlúštiť.

Ukrútil som sa do hune, sadol si na kamenný múrik a hľadel do diaľky. Predo mnou sa prestieralo nočným vlnobitím rozvlnené more a jeho pravidelný hukot pripomínajúci šum usínajúceho mesta oživil mi v mysli dávne roky. V duchu som sa preniesol na sever, do nášho chladného hlavného mesta. Spomienky dobiedzali a ja som na čas prestal vnímať, kde som... Tak prešla hodina, možno i viac. Zrazu sa mi dotkla sluchu akási pieseň. Áno, bola to pieseň a nôtil si ju jasný ženský hlások. Ale odkiaľ znela? Načúval som, zvláštna melódia. Hneď ťahavá a smutná, a vzápätí veselá, žblnkavá... Obzerám sa, no nikoho nevidím... Načúvam ešte raz, a zvuky akoby prúdili rovno z neba. Dvihol som hlavu. Na streche chalupy stála dievčina v pásikavých šatách, s rozpustenými vlasmi – ani rusalka. Oči si zaclonila

dlaňou pred slnečnými lúčmi a dívala sa do diaľky. Chvíľu sa smiala a zhovárala sa sama so sebou, a hneď si zas pospevovala ďalej.

Zapamätal som si tú pieseň doslova:

*Po zelenom po mori,
širej diaľave,
korábiky plavia sa,
plachty belavé.
Medzi korábikmi je
moja lodička,
loďka, čo nie plachty, lež
dvoje vesiel má.
Keď sa búrka rozdivie,
korábiky tie
krídla napnú, more ich
razom rozmetie.
Ja sa moru pokloním
k samej zemičke:
Neublížuj, more zlé,
mojej lodičke!
Drahý náklad preváža
moja lodička,
temnou nocou vedie ju
bujná hlavička.*

Zrazu som si uvedomil, že som ten hlas počul už v noci. Na chvíľku som sa zamyslel, a keď som znova pozrel na strechu, dievčiny tam už nebolo. Vtom prebehla popri mne, a už si pospevovala čosi inšie, luskla prstami a vbehla k starene. Zaraz sa medzi nimi strhla hádka. Starena sa jedovala, dievčina sa hlasito chichúňala. Hneď nato moja víla vytancovala von. Keď došla ku mne, zastala a uprene sa mi zahľadela do očí, akoby ju prekvapilo, že som tam. Potom sa ľahostajne

obrátila a pomaly odchádzala k prístavu. Tým sa to však neskončilo. Celý deň sa zvrátila pred mojím príbytkom. Ani na chvíľočku neprestala spievať a tancovať. Prečudná bytosť! Na tvári som jej nepobadal ani stopu pomätenosti. Naopak, upierala na mňa bystrý, prenikavý pohľad a zdalo sa mi, že jej oči majú magnetickú silu; zakaždým akoby čakali na nejakú otázku. No len čo som začal hovoriť, utiekla a potmehúdsy sa usmievala.

Podobnú ženu som veru nikdy v živote nevidel. Krásavica to nebola, ale mám svoje predstavy aj o kráse. Predovšetkým bola veľmi zvláštny typ... A to je u žien, ako plemeno u koní, úžasne dôležitá vec. Na tento objav prišlo mladé Francúzsko. Prejavuje sa najmä krokom, tvarom rúk a nohami; prirodzene, ten typ, nie mladé Francúzsko! Veľmi významnú úlohu pritom hrá nos. Rovný nos u nás je zriedkavejší ako útla nôžka. Moja speváčka nemala hádam viac ako osemnásť rokov. Neobyčajná pružnosť jej postavy, zvláštne, len pre ňu charakteristické držanie hlavy, dlhé rusé vlasy a zlatistý odtieň jej mierne ohorenej pleti na krku a na pleciach, no najmä rovný nos ma priam očarili. Hoci som v jej kradmých pohľadoch čítal čosi podozrivé a divošké a v jej úsmeve akúsi záhadu, moja predstava krásy jednako zvíťazila: rovný nos mi celkom pomútil hlavu. Nepochyboval som, že som našiel Goetheho Mignon, rozmarný výtvar jeho nemeckej predstavivosti. Naozaj si boli v mnohom veľmi podobné. Rovnako rýchle prechody z najväčšej šantivosti k úplnej nehybnosti, tie isté záhadné reči, tanec, čudné piesne...

Navečer som ju zastavil vo dverách a takto som sa jej prihovril:

– Povedz mi, krásavica, čo si robila dnes na streche?

– Skúmala som, odkiaľ vietor duje.

– Načo ti to je?

– Odkiaľ vietor, odtiaľ i šťastie.

– A vari si piesňou vábila šťastie?

– Kde sa spieva, tam žiaľ nechodíeva.

– A čo keď si práve dačo zlé vyspievaš?

– No a čo? Ak nie dobré, tak zlé. A nikdy nie je tak zle, aby nemohlo byť i horšie.

– Kto ťa naučil tú pieseň?

– Nik. Keď mi na um príde, zaspievam si. Kto ju má počuť, ten jej i porozumie, a kto nerozumie, nech ani nepočúva.

– Ako sa voláš, speváčka moja?

– Vie ten, kto ma krstil.

– Kto ťa krstil?

– A či ja viem?

– Aké tajnosti robíš! Ale ja som sa o tebe čosi dozvedel. (Nezbledla, ani sa nezačervenala, nepohla ústami, akoby sa jej to ani netýkalo.) – Viem, že si včera v noci bola na brehu.

A tu som jej dôležito vyrozprával všetko, čo som včera videl.

Myslel som, že príde do pomykova. Ale kdeže! Rozosmiala sa na plné ústa.

– Veľa ste videli, ale málo viete. A čo viete, nechajte si pre seba.

– A čo keby mi napríklad prišlo na um oznámiť to veliteľovi? – Pri tých slovách som vystrúhal vážnu, takmer prísnu tvár.

Naraz vyskočila, zanôtila a skryla sa ako vtáčik vyplašený z krovia. Neuvážil som si, čo vravím. Vtedy som nemal potuchy, aké následky mi môžu priniesť moje slová, ale neskôr som ich oba-
noval.

Len čo sa zmrklo, rozkázal som kozákovi, aby narýchlo, ako za pochodu, postavil na čaj; zapálil som sviečku, sadol za stôl a bafkal si z cestovnej fajočky. Už som dopíjal druhú šálku, keď zrazu vrzgli dvere a za mnou zašušťali šaty a ľahké kroky. Strhol som sa, obrátil. Bola to ona, moja víla! Tíško si sadla oproti mne a bez slova na mňa uprela oči. Nevieť prečo, ale jej pohľad sa mi videl neobyčajne nežný. Pripomenul mi jeden z tých pohľadov, ktoré ma kedysi vedeli oblúzniť. Asi čakala, že ja začnem rozhovor, no umlčali ma nepochopiteľné rozpaky. Jej bledá tvár bola od zdržiavaného vzrušenia až priesvitná. Ruky jej bezcieľne blúdili po stole a viditeľne sa chveli. Chvilami sa jej hrud' vysoko dvíhala, chvíľami zas akoby zadržala dych. Práve som zunoval túto komédiu a rozhodol som sa prerušiť mlčanie celkom prozaicky; totiž ponúknuť ju šálkou čaju. No vtedy vyskočila, objala ma okolo krku a na perách som pocítil teplý náruživý bozk. Zatmelo sa mi v očiach, svet sa so mnou zakrútil a zovrel som ju v náručí celou silou mladíckej vášne. Avšak vykĺzla sa ako úhor a šepľala mi ešte do ucha: „Dnes večer, keď všetci pospia, príď na breh,“ a vybrnkla z izby. V pitvore prevrhla čajník i sviečku na dlážke. „Hotová diablica!“ zakričal kozák, ktorý sa už uložil na slame natešený, že sa zohreje zvyšným čajom. Až vtedy som sa spamätal.

Tak o dve hodiny, keď všetko v prístave utíchlo, zobudil som kozáka. „Ak vystrelím z pištole, zaraz utekaj na breh.“ Vygúľil oči a odrapotal: „Rozkaz, vaše blahorodie!“ Zastrčil som si pištoľ za pás a vyšiel. Čakala ma na okraji strminy. Bola veľmi naľahko oblečená a hybký driek si opásala šatôčkou.

– Podte za mnou! – povedala a chytila ma za ruku.

Začali sme zostupovať. Nechápem, že som si nezlámal väzy. Dolu sme sa zvrtili vpravo a pokračovali tou istou cestou, po ktorej som včera sledoval slepého. Mesiac ešte nevyšiel a iba dve hviezdičky ako dva záchranné majáky žiarili na tmavomodrej oblohe. Veľké vlny rytmicky a rovnomerne naháňali jedna druhú a zľahka kolísali osamelú loďku priviazanú pri brehu.

– Nastúpime do loďky, – ozvala sa moja sprievodkyňa.

Váhal som. Nenadchýnajú ma sentimentálne prechádzky po mori, ale cúvnuť sa už nedalo. Skočila do loďky, ja za ňou a kým som sa spamätal, boli sme už na mori.

– Čo to znamená? – spýtal som sa nahnevane.

Usadila ma na lávku a ovila mi ruky okolo drieku.

– To znamená, – odvetila, – to znamená, že ťa ľúbim.

Pritisla sa tvárou ku mne a ovanul ma jej horúci dych. Zrazu čosi čľuplo do vody. Siahol som za pás, pištoľ bola preč. Opanovalo ma strašné podozrenie a krv sa mi vovalila do hlavy. Obzriem sa, od brehu sme boli tak na sto metrov. Veď neviem plávať! Chcel som ju odtisnúť, ale ona mi ako mačka zadrápila pazúriky do šiat, a zrazu ma tak posotila, div som nezletel do mora. Loďka sa zahojdala, ale našiel som rovnováhu a začali sme zúrivo zápasit'. Zúfalstvo mi dodávalo sily, no čoskoro som si uvedomil, že moja protivníčka je obratnejšia...

– Čo chceš? – vykrikol som a z celej sily som jej zovrel malé ruky. Prsty jej sprašťali, no

nezjojkla. Jej hadiu náтуру nepremohla ani táto bolesť.

– Videl si, – odpovedala mi, – a udáš nás! – S nadľudskou námahou ma prevalila cez okraj loďky. Obaja sme polovicou tela viseli nad vodou. Vlasy sa jej dotýkali vln. Prišiel rozhodujúci okamih. Zaprel som sa kolenom o dno loďky, jednou rukou som ju chytil za vrkoče a druhou za krk. Pustila sa mojich šiat, a vtedy som ju hodil do mora.

Bolo už pomerne tma. Hlava sa jej zo dva razy zjavila uprostred morskej peny, a viac som nič neuzrel...

V loďke som našiel polovicu starého vesla a po dlhom namáhaní som sa napokon dostal do prístaviska. Keď som kráčal hore brehom k chalupe, mimovoľne mi oči zabľúdili v tú stranu, kde slepec včera vyčkával na nočného loďkára. Mesiac už plával po oblohe a zamarilo sa mi, že na brehu sedí nejaká biela postava. Zvedavosť mi nedala, prikradol som sa a ľahol si do trávy nad pobrežnou strminou. Keď som trochu vystrčil hlavu, videl som z útesu ako na dlani, čo sa dolu robí. Nebol som ani veľmi prekvapený, ba naopak, zaradoval som sa, keď som spoznal svoju rusalku. Žmýkala si morskú penu z dlhých vlasov a mokré hábočky tesne prilipli k jej tenkému drieku a plnej hrudi. Čoskoro sa v diaľke vynorila loďka a rýchlo sa približovala. Tak ako predchádzajúcej noci vystúpil z nej chlap v tatárskej čiapke, ale ostrihaný ako kozák. Spoza koženého opaska mu trčal dlhý nôž.

– Janko, – zvolala ona, – všetko je stratené.

Potom ešte čosi hovorili, ale tak ticho, že som nič nepočul.

– Kdeže je slepý? – spýtal sa Janko hlasitejšie.

– Ja som ho poslala, – znela odpoveď.

O chvíľu sa ukázal slepec. Vliekol na chrbte vrece a položil ho do loďky.

– Počuj, slepý, – hovoril Janko, – stráž to miesto... vieš...? Je tam drahý tovar... a povedz (meno som nedopočul), že mu nebudem viac slúžiť. Nevydarilo sa to, nevrátim sa už. Tu je to teraz nebezpečné. Nájdem si robotu dakde inde. No on už takého odváživca nikdy nenájde. A ešte mu povedz, že keby bol lepšie platil, Janko by ho nebol nechal. Ja sa hocikde uchytím, kde len more hučí a vietor duje. – Po chvíli Janko pokračoval: – Ona pôjde so mnou. Nemôže tu ostať. A starene odkazujem, nech sa už na tamten svet poberá; požila si dosť dlho a mala by vedieť, že všetkému je miera. My nadobro odchádzame.

– A ja čo? – preriekol slepý vyčítavo.

– Načo by si mi bol? – znela odpoveď.

Medzitým moja víla skočila do loďky a rukou dala znamenie svojmu druhovi. Ten vtisol slepovi čosi do ruky a riekol.

– Na, kúp si medovníky.

– Iba toľko? – ohradil sa slepec.

– Tak tu máš ešte.

Minca sa skotúlala a zacvendžala na kameni. Slepý ju nezdvihol. Janko nasadol do loďky, vietor vial od brehu. Vytiahol malú plachtu a rýchlo sa niesli po vlnách. Dlho sa vo svite mesiaca medzi tmavými vlnami mihala biela plachta. Slepý ešte vždy sedel na brehu a zrazu som začul, že usedavo vzlyká. Slepý chlapec naozaj plakal, a dlho a dlho... Zosmutnel som. Prečo ma vlastne osud zavial do pokojného kruhu počestných pašerákov? Ako keď kameň hodia do priezračnej

studničky, rozčeril som hladinu a len-len že som sám ako kameň neklesol na dno!

Vrátil som sa domov. V pitvore prskala v drevenej miske dohorievajúca svieca a môj kozák, oblapiac pušku oboma rukami, spal ani poleno, hoci som mu nakázal bdieť. Nechal som ho tak, vzal som sviečku a vošiel dnu do chalupy. Ó bože! Moja tabatierka, šabľa so striebornou rukoväťou a dagestanský kindžal, dar od priateľa, všetko zmizlo. Teraz mi už bolo jasné, čo ten prekliaty slepec vliekol vo vreci. Dosť bezohľadne som pomykal kozáka, a keď sa zobudil, vynadal som mu i vybúril sa na ňom, ale čo mi to pomohlo?! Či by som nevyšiel na posmech, keby som na veliteľstve ohlásil, že ma okradol slepec a osemnásťročná dievča ma div neutopilo? Na šťastie sa hneď ráno naskytla možnosť odplávať, a opustil som Tamaň. Nevieť, čo sa stalo so starenou a s tým slepým úbožiakom. Napokon, čo ma po ľudských radoostiach a strastiach, mňa, styčného dôstojníka, ktorému navyše zverili zvláštne poslanie...!

Druhá časť

Ukončenie

Pečorinovho denníka

II/Kontesa Mary

11. mája

Včera som pricestoval do Piatigorska a prenajal si byt na okraji mesta, vysoko, vysoko, až na úpäť Mašuku. Za búrky sa mi oblaky spustia až nad strechu. Dnes o piatej ráno, keď som otvoril oblok, izbu mi naplnila vôňa kvetov rastúcich v skromnej záhradke pred vilkou. Halúžky rozkvitnutých čerešní mi nazerajú do okna a vietor zavše poseje môj písací stôl bielymi lupienkami. Mám prekrásny výhľad na tri strany. Na západe sa belasie päťhlavý Beštau sta „lietajúcej búrky posledný mrak“. Na severe sa čnie Mašuk ako huňatá perzská čiapka a zakrýva mi na tej strane celú oblohu. Na východ je veselší pohľad. Dolu predo mnou sa strakatie čistučké nové mestečko, dudrú liečivé pramene a hučí dav hovoriaci rôznymi jazykmi. Tam ďalej sa ako divadelné hľadisko vršia čoraz modrejšie a hmlistejšie vrchy a na samom obzore sa ťahá strieborná reťaz zasnežených vrchov od Kazbeka až po dvojhlavý Elbrus... Aká krása žiť v takejto krajine! Nesmierna blaženosť sa mi rozlieva po celom tele. Vzduch je čistý a svieži ako bozk dieťaťa, slnce jasné a nebo belasé; možno si želať dačo viac? Tu niet miesta pre vášne, túžby a súženia...! Ale je čas. Pôjdem k Alžbetinmu prameňu. Vraj sa tam ráno schádza celá kúpeľná spoločnosť.

Zišiel som do stredu mesta a pustil sa po promenáde, kde som stretol niekoľko skupiniek, ktoré sa ako smútočný sprievod vliekli hore kopcom. Boli to zväčša rodiny statkárov z tunajších stepí. Lahko som to uhádol podľa obnosených staromódnych oblekov mužov a vybrane vycipkaných žien a dcér. Mali zjavne dobrý prehľad o mužskej *kúpeľnej* mládeži, pretože pozreli na mňa s vlúdnuou zvedavosťou. Pomýlil ich petrohradský strih kabáta; no len čo zbadali vojenské náplecníky, sklamané odvrátili zrak.

Manželky miestnych činiteľov, takrečeno kúpeľné domáce panie, sú oveľa zhovievavejšie. Ich lornety si oveľa menej všímajú rovnošaty. Na Kaukaze sa poučili, že pod očíslovaným gombíkom nájdú horúce srdce a pod bielou brigádírkou bystrý um. Sú to dámy veľmi milé a dlho milé! Ich zbožňovatelia sa vymieňajú každý rok a možno to je tajomstvo ich nevyčerpatelnej miloty. Keď som sa uberal po úzkom chodníku k Alžbetinmu prameňu, predišiel som hlúčik mužov, civilov i vojakov, ktorí, ako som sa neskôr dozvedel, predstavujú osobitnú skupinu medzi čakajúcimi na zverenie nielen vodnej hladiny. Pijú síce, no nie vodu, prechádzajú sa málo, kurizujú len tak mimochodom. Kartujú a ponosujú sa na nudu. Sú to šviháci; svoj opletený pohár ponárajú do žriedla sírnatej kyselky so vznešenou strojenosťou. Civili nosia svetlobelasé kravatové mašle, vojakom zas nad kabátom vytrčajú vysoké stojaté goliere. Hlboko pohrdajú milým vidieckym pohostinstvom a umárajú sa za prepychovými salónmi v hlavnom meste, ktoré zas pred nimi zatvárajú dvere.

Konečne som prišiel k prameňu... Obďaleč je kúpeľný dom s červenou strechou. Neďaleko zas

kolonáda, kde sa dá prechádzať za dažďa. Na lavičke sedelo niekoľko ranených dôstojníkov s bledými smutnými tvármi. Barly si opreli vedľa seba. Niekoľko dám rýchlym krokom chodilo sem a ta okolo prameňa a očakávalo účinky vody. Medzi nimi bolo zopár pekných tváričiek. Pod vinicami pokrývajúcimi svah Mašuku sa zavše mihol pestrý klobúčik dámy, ktorá zjavne obľubovala samotu v páre, lebo vedľa takéhoto klobúčika som vždy zbadal buď vojenskú čiapku alebo nepekný pinč. Na strmej skale, kde vystavali pavilón nazvaný Eolova harfa, postávali milovníci výhľadov s ďalekohľadmi namierenými na Elbrus. Medzi nimi boli aj dvaja vychovávateľa so svojimi zverencami, ktorí si tu prišli vyliečiť škrofulózu.

Udýchaný som zastal na okraji hory, oprel sa o roh domca a kochal sa v malebnom okolí, keď tu zrazu počujem za sebou známy hlas:

– Pečorin! Dávno si tu?

Obzriem sa, a Grušnický! Objali sme sa. Zoznámil som sa s ním v aktívnej službe. Ranilo ho do nohy a odišiel na liečenie asi týždeň predo mnou.

Grušnický je kadet. Iba rok vojenčí a z akéhosi čudáckeho šviháctva nosí hrubý kepeň radového vojaka. Vyznamenali ho vojenským krížom sv. Juraja. Je pekne urastený, počernej pleti a čiernovlasý. Vyzerá tak na dvadsaťpäť, hoci má sotva dvadsaťjeden. Keď hovorí, zakláňa hlavu trochu dozadu a podchvíľou si vykrúca fúzy ľavou rukou, lebo pravou sa opiera o barlu. Reč má rýchlu a strojenú. Patrí medzi ľudí, čo na každú životnú situáciu majú v zásobe prepiate výrazy, na ktorých neurobí dojem prostá krása a dôležito si spriadajú neobyčajné city, vznešené vášne a vý-

nimočné utrpenia. Ich najväčšou záľubou je zapôsobiť. Takíto ľudia vedia romantické vidiečanky celkom oblúzniť. Na staré kolená sa z nich stávajú usadlí statkári alebo korheli, a niekedy oboje. Zväčša sú veľmi dobrosrdeční a majú veľa dobrých vlastností, ale ani za mak poézie. Grušnického záľubou bolo krasorečníctvo. Priam vás obsypal slovami, len čo rozhovor vybočil z okruhu zvyčajných pojmov. Nikdy sa s ním nedalo diskutovať. Partnerove námietky nebral jednoducho na vedomie a neodpovedal na ne. No len čo ten druhý stíchol, hneď spustil dlhú krasoreč, ktorá len zdanlivo súvisela s tým, o čo išlo, a v skutočnosti si len ďalej hovoril svoje.

Je dosť vtipný. Jeho epigramy sú často zábavné, vždy im však chýba výstižnosť a útočnosť. Nikdy nikoho neusadí, lebo nepozná ľudí a ich slabé stránky, keďže sa ustavične zapodieva iba sám sebou. Jeho životným snom je stať sa románovým hrdinom. Tak často presviedčal iných, že nie je stvorený pre tento svet, ale odsúdený na akési záhadné bóle, až napokon tomu i sám uveril. Preto aj s takou pýchou nosí ten hrubý vojenský kepeň. Prekukol som ho, a preto na mňa zanevrel, hoci navonok sme najlepší priatelia. O Grušnickom sa hovorí, že je neobyčajne odvážny. Videl som ho aj v bitke. Zaháňa sa šablou, kričí a vrhá sa dopredu so zažmúrenými očami. Nevidí sa mi to ako našská chrabrosť...!

Ani ja ho nemám rád. Cítim, že sa raz stretne na úzkej ceste, a potom si to jeden z nás odnesie.

Jeho príchod na Kaukaz taktiež vyplynul z romantického blúznenia. Som si istý, že pred odchodom z otcovskej dediny rozprával so zachmúrenou tvárou nejakej peknej susedke, že nejde len

tak na obyčajnú vojnu, ale že on hľadá smrť, pretože... a potom si iste rukou zakryl oči a pokračoval takto: „...Nie, vy (alebo ty) to nesmiete vedieť! Rozvrátilo by to vašu čistú dušu... A načo aj? Čo som ja pre vás? Či ma môžete pochopiť...?“ a tak ďalej.

Sám mi raz povedal, že dôvod, pre ktorý vstúpil do kaukazského pluku, ostane naveky tajomstvom medzi ním a nebesami.

Keď však Grušnický odhodil tragickú masku, bol celkom príjemný a zábavný človek. Bolo by zaujímavé vidieť ho v ženskej spoločnosti. Až tu sa, myslím, horlivo činí!

Stretli sme sa ako starí priatelia. Vypytoval som sa ho na spôsob života v kúpeľoch, aj aké sú tu významnejšie osobnosti.

– Žijeme tu celkom všedne, – odvetil mi s povzdychom. – Ráno pri prameni sme sklúčení ako všetci chorí, a večer pri víne zas neznesiteľní ako všetci zdraví. Aj dámska spoločnosť je zastúpená, lenže veľa zábavy si človek s nimi neužije. Iba čo hrajú whist, veľmi zle sa obliekajú a hovoria príšerne po francúzsky. Toho roku je tu z Moskvy iba kňažná Ligovská s dcérou. Ale s nimi sa nepoznám. Môj vojenský kepeň ma biľaguje. A súcit, ktorý vyvoláva, je horší ako almužna.

V tej chvíli prešli popri nás k prameňu dve dámy. Jedna staršia, druhá mladučká a štíhla. Ich tváre pod klobúkmi som dobre nerozoznal, ale boli oblečené podľa najprísnejších pravidiel vyberaného vkusu; nič zbytočné. Mladšia mala perlovosivé šaty bez výstrihu a okolo labutieho krku sa jej vinul ľahký hodvábny šálik. Červeno-hnedasté topánočky tak milo priliehali k členkom jej útlej nôžky, že aj človek nezasvätený do tajomstiev krásy by si zavzdychol, čo i len v obdive.

V jej ľahkom vznešenom kroku bolo čosi panenské, čo sa nedalo určiť, ale čo zrak postihol. Keď prešla pomimo nás, zaviala od nej tá nezachytiteľná vôňa, akou zavše dýchne lístok od milej dievčiny.

– Pozri, kňažná Ligovská, – oznámil mi Grušnický, – a s ňou jej dcéra Mary, ako ju volá podľa anglického spôsobu. Je tu iba tri dni.

– A ty už vieš jej meno?

– Náhodou som ho začul, – odvetil mi zapýrený. – Naozaj nijako netúžim zoznámiť sa s nimi. Táto hrdá šľachta hľadá na nás vojakov ako na divochov. Nepomyslí, že pod číslovanou čiapkou môže mať človek rozum a pod hrubým vojenským kepeňom srdce.

– Nešťastný kepeň! – zasmial som sa. – A kto je ten pán, čo sa k nim pripojil a tak úslužne im podáva pohár?

– Ó, to je moskovský švihák Rajevič! Hráč! Poznať to podľa ťažkej zlatej reťaze, čo sa mu hompáľa na belasej veste. A akú má hrubú bakuľu! Ani Robinson Crusoe. A tomu primeranú bradu i účes à la mužik.

– Ty si naozaj zanevrel na celé ľudské pokolenie.

– Veď aj mám prečo!

– Ale ba!

Vtom dámy odišli od prameňa a priblížili sa k nám. Grušnický sa pomocou barley poponáhľal zaujať dramatickú pózu a odpovedal mi nahlas po francúzsky:

– Mon cher, nenávidím ľudí, aby som nimi nemusel pohrdať, inak by bol život veľmi odporná fraška!

Driečna konteska sa obrátila a venovala rečníkovi dlhý zvedavý pohľad. Vyzeral veľmi neur-

čito, ale rozhodne nie výsmešne, čo by som mu bol zo srdca dožičil.

– Tá kontesa je naozaj pôvabná, – povedal som mu. – Má taký zamatový zrak... Áno, celkom zamatový! Radím ti, aby si si osvojil ten výraz, keď budeš hovoriť o jej očiach. Dlhé horné i dolné mihalnice nedovoľujú slnečným lúčom odrážať sa v jej zorničkách. Páčia sa mi také oči bez lesku. Pozerajú na teba mäkučko, priam akoby ťa hladkali... Ale vari to jediné je pekné na jej tvári... Ktovie, či má biele zuby? Na tom veľmi záleží. Škoda, že sa neusmiala pri tvojej vykrútenej fráze.

– Hovoríš o žene ako o anglickom koňovi, – bránil sa mrzuto Grušnický.

– Mon cher, – odpovedal som mu, usilujúc sa napodobniť jeho tón, – pohrdam ženami, aby som ich nemusel milovať, inak by bol život nezmyselná melodráma.

Zvrtol som sa a odišiel od neho. Asi pol hodiny som sa prechádzal vo viniciach a vápencových skalách poprerastaných kroviskami. Oteplilo sa, nuž som sa ponáhľal domov. Keď som šiel okolo sírnatého prameňa, zastal som pri kolonáde, aby som si odpočinul v jej tóni. Tak som sa náhodou stal svedkom veľmi zaujímavého výjavu. Účinkujúci vyzerali asi takto: kňažná s moskovským fičúrikom sedeli na lavičke pod kolonádou, pohrúžení zjavne do veľmi vážneho rozhovoru. Kontesa už pravdepodobne dopila posledný pohár a zamyslene sa prechádzala pri prameni. Ešte vždy tu stál Grušnický; nik iný tam nebol.

Priblížil som sa k nim a skryl sa za roh kolonády. V tej chvíli Grušnickému vypadol pohár na piesok a všemožne sa ho usiloval zdvihnúť. Avšak chorá noha mu v tom bránila. Ūbožiak! Čo

sa natrápil, pomáhal si pritom i barlou, ale daromne! Na jeho výraznej tvári sa naozaj zrkadlila bolesť.

Kontesa Mary to videla ešte lepšie než ja.

Ľahko ako vtáča priskočila k nemu, zohla sa, dvihla pohár a podala mu ho s nevýslovným pôvabom. Potom sa zapálila až po korienky vlasov, rýchlo sa obzrela na kolonádu, a keď zistila, že matka naozaj nič nevidela, akoby sa jej uľavilo. Kým Grušnický otvoril ústa, aby sa jej poďakoval, už bola preč. O chvíľu vyšla spod kolonády s matkou a so švihákom, ale keď skupinka prechádzala okolo Grušnického, konteska sa tvárila tak dôstojne a vážne, že sa ani neobzrela, a nezbadala teda jeho náruživý pohľad, ktorým ju sprevádzal, pokým nezišla z kopca a neskryla sa za lipkami na promenáde... Vzápätí sa mihol cez ulicu jej klobočík. Vbehla do bráničky vari najkrajšej vily v Piatigorsku. Za ňou vošla jej matka a pri dverách sa rozlúčila s Rajevičom.

Až vtedy si ma úbohý náruživý kadet všimol.

— Videl si? — vydýchol a tuho mi zovrel ruku. — To je anjel!

— Prečo? — podotkol som s predstieranou ľahostajnosťou.

— Či si nevidel?

— Čoby nie; podala ti pohárik. Keby tu bol býval zriadenec, urobil by to isté, ba ešte rýchlejšie, lebo by sa tešil na obslužné. Prirodzene, že ťa ľutovala! Vystrúhal si takú strašnú grimasu, keď si sa oprel o prestrelenú nohu.

— Na teba teda ani trochu nezapôsobilo, keď si jej z tváre mohol dušu čítať?

— Ani trochu.

Klamal som. Ale chcel som ho rozčúliť. Náruživo rád odporujem, mám to vari vrodené. Celý môj

život bol nepretržitou reťazou nešťastných a zbytočných rozporov srdca s rozumom. Pri nadšencomi sa vždy stanem ľadovo chladný a myslím, že keby som sa stýkal s ľahostajným človekom, zmenil by som sa na náruživého rojka... A ešte sa priznám, v tej chvíli mi dušu zľahka oviol nepríjemný, no známy cit — závišť. Označím to otvorene za závišť, lebo som si privykol všetko nazývať pravým menom. A sotva by sa našiel mládenec, ktorého by nerozladilo, keď príťažlivá kráska venuje odrazu v jeho prítomnosti pozornosť inému, hoci ani toho lepšie nepozná. Opakujem, sotva by sa našiel taký muž, najmä ak jeho samolúbošť rozmaznali už vo vysokých spoločenských kruhoch.

Mlčky sme s Grušnickým zbehli z kopca a prešli sme promenádou popod obloky vily, kde zmizla naša krásavica. Sedela pri obloku. Grušnický ma drgol do ruky a vrhol na ňu jeden z tých melancholicky nežných pohľadov, ktoré tak málo pôsobia na ženy. Pozrel som na ňu cez lorňon a všimol som si, že kým na jeho pohľad odpovedala úsmevom, môj vyzývavý lorňon ju rozhneval. Veď naozaj, ako si kaukazský vojak môže dovoliť namieriť skielko na moskovskú šľachticnú...?

13. mája

Dnes predobedom ma navštívil doktor. Volá sa Verner, ale je to Rus. — Čo je na tom čudné? Poznal som istého Ivanova, ktorý bol zas Nemec.

Verner je veľmi zaujímavý človek z viacerých hľadísk. Je to skeptik a materialista ako takmer všetci lekári, a zároveň básnik, a nie hocijaký. Ozajstný básnik skutkov, zavše aj slov, hoci v ži-

vote nenapísal ani verš. Prebádal všetky citlivé struny ľudského srdca, ako sa skúma sieť nervstva na mŕtvoľe, ale nikdy to nevyužil. Tak niekedy vynikajúci anatóm nevie vyliečiť horúčku! Verner sa obyčajne v duchu vysmieval zo svojich chorých, ale raz som videl, ako plakal pri umierajúcom vojakovi . . . Bol bedár, sníval o miliónoch, ale pre peniaze by prstom nepohol. Raz mi hovoril, že radšej urobí službu nepriateľovi ako priateľovi, pretože to druhé by znamenalo predávať svoju dobročinnosť, zatiaľ čo nenávisť k protivníkovi rastie priamoúmerne s jeho veľkodušnosťou. Jazyk mal neľútostný, ostrý ako britva. Jeho epigram už z nejedného dobráka urobil úplného chumaja. Konkurenti, závistliví kúpeľní lekári, o ňom rozširovali, že kreslí karikatúry svojich pacientov. Chorí sa urazili a takmer všetci mu odišli. Vernerovi priatelia, totiž všetci skutočne poriadni ľudia, čo slúžili na Kaukaze, sa márne usilovali obnoviť k nemu dôveru.

Doktorov zovňajšok na prvý pohľad nepríjemne prekvapí, ale neskôr, keď sa oko naučí čítať v nepravidelných črtách odraz trpiacej a vznešenej duše, človek sa s ním zmieri a zapáči sa mu. Stávalo sa, že do takýchto ľudí sa ženy spochabeli a nevymenili by ich mrzkosť za krásu najsviežejších a najružovejších Apolónov. To sa zas musí ženám priznať, že majú inštinkt pre duševnú krásu. A možno preto ľudia tohto typu tak vášnivo milujú ženy.

Verner bol drobný, štúply a slabý ako dieťa. Jednu nohu mal kratšiu, ako Byron. Hlava v porovnaní s telom sa zdala priveľká. Dával sa strihať nakrátko a nepravidelná lebka, ktorú takto obnažil, by ohromila frenológa pozoruhodnou spleťou protichodných sklonov. Drobné živé čierne

očká usilovali sa preniknúť do vašich myšlienok. Obliekal sa vkusne a starostlivo. Chudé, žilnaté a malé ruky sa vždy pýšili v bledožltých ruka-
vičkách. Kabát, vesta a kravata boli vždy čierne. Mládež ho volala Mefisto. Naoko sa za túto prezývku hneval, ale v skutočnosti lichotila jeho samolúbosti. Veľmi skoro sme sa navzájom pochopili a spriatelili, i keď ja nie som pre priateľstvo stvorený. Z dvojice priateľov jeden vždy otročí druhému, hoci si to ani jeden z nich nechce priznať. Otrokom naskrze neviem byť, a postavenie pána v tomto prípade je nad moje sily, lebo tu sa vyžaduje aj klamať; okrem toho lokajov i peniaze mám! Nuž naše priateľstvo vzniklo takto. Spoznal som sa s Vernerom v S . . . v početnom a veselom kruhu mládencov. Ku koncu večera sa rozhovor zmenil na nezáväzné mudrovanie. Pretriasal sa problém istoty. Každému z prítomných javil sa tento problém vo všetkom možnom.

– Pokiaľ ide o mňa, – ozval sa doktor, – ja mám jedinú istotu . . .

– Akú, prosím vás, – spýtal som sa, zvedavý na mienku človeka, ktorý dosiaľ mlčal.

– Takú, že skôr či neskôr jedného pekného dňa umriem.

– V tom prípade mám pred vami náskok, – odpovedal som mu, – lebo ja okrem toho viem, že som sa jedného nepekného dňa žiaľbohu narodil.

Všetci sa zhodli na tom, že tárame, ale namojveru, nik z nich nepovedal nič múdrejšie. Od tejto chvíle sme si väčšmi všímali jeden druhého. Často sme sa stretali a dlho sa veľmi vážne zhovárali o rôznych odťažitých veciach, pokým sme nepobadali, že si zo seba strieľame. Vtedy sme

si významne pozreli do očí, ako to podľa Cicerónových slov robili rímski auguri, a rozosmiali sme sa. Keď sme sa dosýta nasmiali, rozišli sme sa veľmi spokojní s našim večerom.

Keď Verner vošiel do mojej izby, paličku postavil do kúta, sadol si do kresla, zazíval a vyhlásil, že vonku už začína byť spara. Ležal som na diváne s očami upretými do povaly a rukami založenými pod hlavou. Odpovedal som mu, že ma otravujú muchy, a nato sme obaja zmĺkli.

– Všimnite si, milý doktor, – začal som, – že bez hlupákov by bol svet veľmi nudný... Napríklad hoci aj my dvaja; obaja sme rozumní ľudia. Vopred vieme, že o všetkom sa dá donekonečna debatovať, a tak radšej vôbec nedebatujeme. Poznáme si navzájom azda i tie najtajnejšie myšlienky, a jediné slovo je pre nás celý príbeh. Vidíme na koreň každého nášho citu aj cez trojitý obal. Smutné je nám smiešne, smiešne zas na zaplakanie, a vlastne všetko nám je ľahostajné okrem nás samých. Slovom, nemôžeme sa jeden druhému zdôverovať ani s citmi ani s myšlienkami. Vieme o sebe všetko, čo chceme vedieť, a viac vedieť sa nám jednoducho nežiada. Ostáva nám jediná možnosť, a to rozprávať si, čo je nové. Nože prezradíte nejakú novinku.

Dlhý prejav ma unavil, zažmúril som oči a zívól...

Po krátkom rozmýšľaní doktor odpovedal:

– V tom vašom galimatiáši sa jednako nájde myšlienka.

– Dve! – bránil som sa.

– Povedzte mi jednu, a ja vám poviem druhú.

– Dobre. Tak začnite! – vyzval som ho. Ďalej

som hľadel do povaly a v duchu som sa usmieval.

– Rád by ste vedieť čosi bližšie o niekom z kúpeľných hostí, a ja tuším, o koho sa to zaujímate, lebo tam sa už na vás vypytovali.

– Doktor! My dvaja sa rozhodne nemôžeme spolu zhovárať, čítame si myšlienky.

– A teraz druhá...

– Druhá myšlienka je táto: chcel som vás nahovoriť, aby ste vy rozprávali mne predovšetkým preto, že počúvať menej unavuje; po druhé, človek sa aspoň nepodriekne, po tretie, dozvie sa tajomstvo iného a po štvrté, takí rozumní ľudia ako vy majú radšej poslucháčov než rozprávačov. Ale poďme k veci. Čo vám hovorila o mne knäžná Ligovská?

– Ste si taký istý, že to bola knäžná a nie kontesa?

– Celkom istý.

– Prečo?

– Lebo kontesa sa spytovala na Grušnického.

– Oplývate predstavivosťou. Nuž podľa všetkého kontesa je presvedčená, že toho mládenca v radovom vojenskom kepeni degradovali pre súboj...

– Dúfam, že ste ju nevyviedli z príjemného omylu?

– Ani najmenej...

– Zápletku by sme mali! – nadchýnal som sa. – A o jej rozuzlenie sa už postaráme. Osud sa zjavne činí, aby som sa nenudil...

– Nazdávam sa, – riekol doktor, – že vašou obeťou sa stane chudák Grušnický...

– Ďalej, doktor, ďalej...

– Knäžná vravela, že jej je povedomá vaša tvár. Podotkol som, že vás akiste videla v Petrohrade

niekde v spoločnosti... povedal som jej vaše meno. Poznala ho. Zdá sa, že váš škandál tam narobil veľa rozruchu... Kňažná sa rozhovorila o vašich dobrodružstvách a k spoločenským klebetám dokladala pravdepodobne aj vlastné dohady... Kontesa ju s veľkým záujmom počúvala. V jej predstavách ste už hrdinom najmodernejšieho románu... Neprotirečil som kňažnej, hoci som vedel, že sú to nezmysly.

– Neoceniteľný priateľ! – zvolal som a podal mu ruku. Doktor ju s pochopením stisol a pokračoval.

– Ak si želáte, môžem vás zoznámiť...

– Prosím vás, – protestoval som, zalomiac rukami. – Odkedy hrdinov predstavujú? Tí nadväzujú známosti celkom inakšie. Obyčajne zachraňujú svoju milovanú pred istou smrťou...

– Naozaj sa chcete o kontesu uchádzať...?

– Kdežeby, ani myslieť...! Doktor, napokon som zvíťazil! Nepochopili ste ma...! Vlastne ma to skôr mrzí, milý doktor! – pokračoval som po chvíľke. – Nikdy sa nezdôverujem s tajomstvami a som radšej, keď dakto na ne príde, lebo takto ich príležitostne môžem vždy zaprieť... Ale musíte mi bližšie opísať matku i dcéru. Kto sú, aké sú?

– Tak matka je asi štyridsaťpäťročná, – odpovedal Verner, – má znamenitý žalúdok, ale nezdravú krv. Na lícach sa jej robia červené škvrny. Strávila v Moskve nejakých dvadsať rokov a tam pri pokoji stučnela. Oblubuje dvojzmyselné anekdoty a zavše aj sama, ak dcéra nie je v izbe, rozpráva neprístojnosti. Zverila sa mi, že jej dcéra je nevinná ako holubička. Ale čo ma do toho...? Najradšej by som jej bol povedal, aby sa netrápila, že to nikomu neprezradím. Kňažná si tu

lieči reumu a dcéra bohviečo. Obidvom som naordinoval, aby dvakrát denne vypili dva poháre kyselky a dvakrát týždenne brali uhličité vaňové kúpele. Kňažná vari nie je naučená rozkazovať. Váži si rozum a vedomosti svojej dcéry, ktorá čítala Byrona v angličtine a ovláda algebru. Podľa toho sa moskovské slečny dali na vedu, a namojveru dobre robia! Naši muži sú vo všeobecnosti takí neokrôchaní, že inteligentná žena ani nemôže s nimi koketovať. Kňažná má rada mládenčov, jej dcéra nimi do istej miery pohŕda, zjavne moskovská obyčaj! Veď v Moskve sa najradšej obklopujú duchaplnými štyridsiatnikmi.

– Doktor, boli ste v Moskve?

– Áno, ordinoval som tam začas...

– Pokračujte.

– Myslím, že som vám už všetko porozprával... Aha! ešte toto: kontesa, myslím, rada rozumuje o cite, náruživosti a podobnom... Ktorúsi zimu strávila v Petrohrade, nepáčilo sa jej tam, najmä spoločnosť. Akiste ich dosť nenadchla!

– Nevideli ste dnes u nich nikoho?

– Naopak, bol tam jeden pobočník, jeden nadutý dobrovoľník a akási dáma, ktorá je tu len nedávno... Nejaká kňažnina príbuzná z mužovej strany; veľmi pekná, ale myslím aj veľmi chorá... Nestretli ste sa s ňou pri prameni? Je asi strednej postavy, blondínka s pravidelnou tvárou, pleť má takú suchotinársku a na pravom líci čierne materské znamienko. Upútala ma najmä jej výrazná tvár...

– Materské znamienko? – zahundral som popod nos. – Naozaj?

Doktor na mňa pozrel, položil mi ruku na srdce a víťazoslávne zvolal:

– Vy ju poznáte...!

Srdce mi istotne bilo rýchlejšie než inokedy.

– Teraz môžete zasa vy triumfovať! – povedal som mu. – Ale spolieham sa na vás. Dúfam, že ma nevyzradíte! Ešte som ju nevidel, ale podľa vášho opisu myslím, že spoznávam ženu, ktorú som kedysi miloval... Nič jej o mne nevravte, a keby sa vypytovala, radšej ma u nej ohovorte...!

– Ako chcete, – odpovedal Verner a mykol plecami.

Keď odišiel, prudký žiaľ mi zovrel srdce. Či nás tu na Kaukaze opäť zviedol osud, alebo sem náročky pricestovala, aby ma videla...? Aké bude naše stretnutie...? A ktovie, či je to naozaj ona...? Ešte ma nikdy predtucha nesklamala. Vari nad nikým nemala minulosť takú moc ako nado mnou. Každá spomienka na smútok alebo žiaľ, ktoré som kedysi zažil, chorobne mi preniká dušu a prebúdza v nej zakaždým tie isté tóny... Mám nešťastnú povahu: nikdy na nič nezabúdam, na nič!

Popoludní asi o šiestej som sa pobral na promenádu. Bolo tam plno ľudí. Kňažná s kontesou sedeli na lavičke, obklopené húfikom mládencov, ktorí sa pretekali v pozornostiach. Sadol som si obďaleč na inú lavičku, pristavil dvoch známych jazdeckých dôstojníkov a začal im rozprávať, čo mi slina na jazyk doniesla. Zjavne som ich pobavil, lebo sa nepríčetne rehovali. Niektorých mládencov z kontesinej spoločnosti privábila zvedavosť ku mne. Postupne, jeden za druhým ju všetci opustili a pripojili sa k mojej skupinke. Nezmíkol som ani na chvíľku. Moje anekdoty boli do omrzenia duchaplné a vtipkovanie na okoloídúce exempláre nemilosrdne kruté... Obveseľoval som poslucháčstvo až do západu slnka. Kon-

tesa, držiac sa pod pazuchu s matkou, prešla niekoľko ráz okolo v sprievode akéhosi chromého starkého. Venovala mi niekoľko pohľadov premáhaného hnevu, hoci sa nasilu chcela tváriť lahostajne.

– Čože vám to rozprával? – spýtala sa jedného z mládencov, ktorý sa k nej zo zdvorilosti znovu pripojil. – Najskôr nejaký úžasný príbeh alebo vlastný hrdinský čin z bojov, však...?

Vyslovila to dosť nahlas a pravdepodobne ma tým chcela podpichnúť...

„Aha,“ pomyslel som si, „podarilo sa mi vás tuším nazlostiť, milá konteska, no strpenie, to hlavné ešte len príde!“

Grušnický na ňu striehol ako dravec a nespúšťal ju z očí. Stavil by som sa, že zajtra niekoho požiadala, aby ho kňažnej predstavil. A ju to poteší, lebo sa nudí.

16. mája

O také dva dni som dosiahol celkom slušný úspech. Kontesa ma celkom iste nenávidí. Už mi doniesli aj niekoľko epigramov na môj účet, pichľavých, ale zároveň lichotivých. Nevie sa vynáčuovať, že ja, ktorý som si tak privykol na lepšiu spoločnosť a som zadobre s jej petrohradskými sesterničkami a tetuškami, nestojím o to, aby som sa zoznámil s ňou. Stretávame sa každý deň na promenáde i pri prameni. Vynakladám všetok svoj dôvtip, aby som odvábil jej zbožňovateľov, šviháckych pobočníkov i fádnych Moskovčanov, a takmer vždy sa mi to podarí. Odjakživa som nemal rád hostí, no teraz ich mám každý deň plný dom; obedujú u mňa, večerajú, kartujú a moje šampanské je silnejší magnet ako jej oči!

Včera som ich obe stretol v Čelachovovom obchodíku. Kňažná sa jednala o nádherný perzský koberec. Kontesa prosila matku, aby neľutovala peniaze, veď ten koberec by bol okrasou jej izby... Dal som o štyridsať rubľov viac a predchytíl som im ho pred nosom. Odmenili ma pohľadmi, z ktorých sršala zúrivá nenávisť... Okolo poludnia som náročky dal previesť môjho čerkeského žrebca prikrytého týmto kobercom pod ich obloky. Verner bol práve vtedy u nich a porozprával mi, že som tým výstupom dosiahol vrcholne dramatický účinok. Kontesa mi zjavne vyhlásila vojnu. Všimol som si, že už dvaja pobočníci ma v jej prítomnosti veľmi odmerane pozdravujú, hoci i naďalej chodia ku mne na obed.

Grušnický sa tvári veľmi tajnostkársky. Prechádza sa s rukami za chrbtom a nikoho si nevšima. Noha sa mu nečakane rýchlo zahojila, podkľakuje len nepatrne. Našiel si už príležitosť, aby sa kňažnej prihovoral a zároveň zalichotil i jej dcére; nebude asi veľmi priberčivá, lebo od tých čias mu na pozdrav odpovedá tým najpôvabnejším úsmevom.

– Naozaj sa nechceš zoznámiť s dámami Ligovskými? – oslovil ma včera.

– Ani mi na um nepríde.

– No prepáč, je to najpríjemnejší salón v kúpeľoch! Celá tunajšia smotánka...

– Milý priateľ, aj netunajšia sa mi z duše zúnovala. A ty chodievaš k nim na návštevy?

– Ešte nie, zhováral som sa s kontesou najviac dva razy, a nepatrí sa niekam natískať, hoci tu to nie je nič nezvyčajné... Iné by bolo, keby som mal dôstojnícke náplecníky...

– Ale choď! Takto si oveľa zaujímavejší! Jed-

noducho nevieš využiť priaznivú situáciu... Kepeň radového vojaka robí z teba v očiach každej citovo založenej slečny hrdinu a trpiteľa...

Grušnický spokojný sám so sebou sa usmial.

– Nezmysel! – precedil.

– Som si istý, – pokračoval som, – že kontesa je už teraz do teba zaľúbená.

Zapálil sa až po korienky vlasov a nadul sa od pýchy.

Och, márnomyseľnosť! Ty si tá hybná páka, ktorou chcel Archimedes pohnúť zemeguľou!

– Všetko len na žart obraciaš, – odpovedal mi naoko nadurdene. – Po prvé, ešte ma takmer nepozná...

– Ženy milujú iba tých, ktorých nepoznajú.

– Okrem toho si ani nenárokuješ, aby som sa jej zapáčil. Chcem mať iba prístup do príjemného salónu a bolo by veru smiešne, keby som si pritom robil aj nejaké nádeje... V tvojom prípade by to bolo čosi celkom iné... Vy, petrohradskí šviháci, len očkom hodíte, a ženy sa už rozplývajú... A vieš, Pečorin, že kontesa ťa spomenula...?

– Naozaj, už ti hovorila o mne...?

– Len hneď nejasaj. Iba tak mimochodom som sa jej prihovoral pri prameni. Hneď jej tretia veta znela: „Kto je ten nepríjemný pán, vždy taký zachmúrený? Bol s vami vtedy...“, zapýrila sa a nechcela označiť deň, keď sa tak pôvabne prejavila... „Nemusíte povedať kedy,“ odvetil som jej, „na ten deň nikdy nezabudnem...“ Milý Pečorin, niet k čomu ti blahoželať! Má o tebe veľmi zlú mienku... Je to naozaj škoda, lebo Mary je veľmi sympatická...

Tu musím podotknúť, že Grušnický patrí k ľuďom, ktorí o ženách, čo sa im zapáčili, nehovoria

inak ako *moja Mary, moja Sophie*, hoci ich ani dobre nepoznajú...

Zatváril som sa čo najvážnejšie.

— Áno, je celkom pekná... Ale daj si pozor, Grušnický! Naše slečny zväčša pestujú platonickú lásku a ani nepomyslia na vydaj. A platonický cit je najbúrlivejšia zaľúbenosť! Kontesa zjavne patrí k typu žien, ktoré sa chcú zabávať. Ak ju čo len dve minúty budeš nudiť, si neodvratne stratený. Tvoje mlčanie musí vzbudzovať jej zvedavosť a tvoje slová ju nikdy nesmú celkom uspokojiť. Musíš ju držať v ustavičnom napätí. Aj desať ráz kvôli tebe odmietne verejnú mienku, no bude to pokladať za obeť a ako náhradu ťa začne trápiť, až ti napokon dá najavo, že ťa nemôže ani cítiť. Ak ju neovládneš, jej prvý bozk ti nedá nijaké právo na ďalšie. Kým nezunuje, bude s tebou koketovať, až napokon o také dva roky sa vydá ako poslušná dcéra za nejakú maškaru. Potom si bude nahovárať, že je nešťastná, že milovala jediného človeka, totiž teba, lenže nebesá nedovolili, aby s ním spojila svoj život, lebo nosil plášť radového vojaka; hoci pod tým hrubým sivým kepeňom bilo náruživé a šľachetné srdce...

Grušnický udrel pästou na stôl a začal sa prechádzať sem a tam po izbe.

V duchu som sa chichúňal, ba zo dva razy som sa aj uškrnul, no na šťastie to nezbadal. Naozaj sa zaľúbil, lebo sa stal ešte dôverčivejší ako dosiaľ. Ba obstaral si aj strieborný prsteň s čiernym očkom, tunajší výrobok. Zdalo sa mi to podozrivé. Lepšie som si ho obzrel, a čo nevidím...? Na vnútornej strane bolo drobným písmom vyryté meno Mary a vedľa dátum dňa, keď mu dvihla pamätný pohár. Zatajil som mu,

že o tom viem. Nemienil som od neho nič mámiť. Chcel som, aby si ma sám vybral za dôverníka; iba tak budem mať z toho pravú potechu...!

Dnes som vstal neskoro. Keď som prišiel k prameňu, nebolo tam nikoho. Slnko už pálilo. Biele nakučeravené obláčiky uháňali od zasnežených vrchov a sľubovali búrku. Končiar Mašuku čadil ako zhasnutá fakľa. Okolo neho sa hadili a zvíjali sivé chumáčky mrakov, ktoré zrazu zastali, akoby sa zachytili na jeho ostrom končiar. Povetrie bolo sťa nabité elektrinou. Uchýlil som sa do vinice, čo sa ťahala k jaskyni. Osmutnel som. Myslel som na mladú ženu s materským znamienkom, o ktorej mi hovoril doktor... Čo tu robí...? A je to ona...? Prečo si myslím, že je to ona? Azda len ona jediná má materské znamienko na líci? S takýmito úvahami som došiel až k jaskyni. Pozriem, a v osviežujúcej tóni pod jej klenbou na kamennej lavičke sedí žena v slamenom klobúčiku, cez plecia prehodený čierny šál, hlava sklonená hlboko na prsia. Klobúk jej zakrýval tvár. Už som sa chcel vrátiť, aby som ju nevyrušil zo snenia, keď vtom na mňa pozrela.

— Viera! — vydralo sa mi z úst.

Strhla sa a zbledla.

— Vedela som, že ste tu, — povedala mi.

Sadol som si k nej a dotkol sa jej ruky. Keď som počul ten milý hlas, pocítil som dávno zabudnutý vrúcny záchvev. Pozrela mi do tváre hlbokými pokojnými očami. Čítal som z nich nedôveru a nejasnú výčitku.

— Dávno sme sa nevideli, — riekol som.

— Dávno. A obaja sme sa v mnohom zmenili.

– Už ma teda nemiluješ?

– Vydala som sa...

– Zasa? Veď pred niekoľkými rokmi sme boli v rovnakej situácii a jednako...

Vytrhla si ruku z mojej a líca jej obliala červeň.

– Alebo miluješ svojho druhého muža?

Odvrátila hlavu a neodpovedala.

– Azda je veľmi žiarlivý?

Zasa mlčala.

– Tak čo? Je mladý, krásny, hádam i bohatý, a ty sa bojíš... – Pozrel som na ňu a zľakol som sa. Tvár vyjadrovala zúfalstvo, oči sa topili v slzách.

– Povedz mi, – ozvala sa napokon, – robí ti zvláštnu radosť takto ma mučiť? Mala by som ťa nenávidieť. Odkedy sa my dvaja poznáme, nedal si mi nič okrem trápenia... – Hlas sa jej zachvel, nahla sa ku mne a oprela si hlavu o moju hrud'

„Možno si ma preto mala tak rada,“ pomyslel som si. „Radosti človek zabudne, ale na žiale si vždy pamätá...“

Tuho som ju objal a dlho sme tak ostali. Napokon sa naše pery priblížili a spojili vo vrúcnom opojnom bozku. Pery mala studené, ale hlavu ako v ohni. To, o čom sme sa zhovárali, stráca na papieri zmysel, nedá sa opakovať ani zapamätáť. Ako v talianskej opere význam slov nahrádzajú a dopĺňajú hodnoty zvukov.

Rozhodne nechce, aby som sa zoznámil s jej mužom, chromým a starým pánom, ktorého som si letmo všimol na promenáde. Vydala sa zaňho kvôli svojmu synovi. Starý pán je bohatý a trápí ho reuma. Nedovolil som si ani najmenší posmešok; ona si ho ako otca váži, a ako manželka ho

bude klamať... Ľudské srdcia sú naozaj zvláštne, najmä ženské!

Vierin muž, Semion Vasilievič G... v, bol vzdialený príbuzný kňaznej Ligovskej. Býva hneď vedľa nej. Viera kňaznú často navštevuje. Sľúbil som jej, že sa zoznámim s Ligovskými a budem dvoriť kontese, aby som odvrátil pozornosť od nej. Takto sa moje plány ani najmenej neprekazili a ešte sa i zabavím...!

Zábava...! Kdeže sú časy, keď človek srdcom hľadá iba šťastie, keď túži niekoho bezmedzne a náruživovo milovať. Teraz by som si želal, len aby ma milovali, i to nie mnohé... ba vidí sa mi, že jedna stála láska by mi celkom stačila. Poľutovaniahodný citový návyk...!

Iba jedno som nemohol pochopiť. Nikdy som sa nestal otrokom milovanej ženy. Naopak, vždy som ja neobmedzene panoval nad vôľou a srdcom žien, hoci som sa o to nijako neusiloval. Prečo to bolo tak? Či nie preto, že som nikdy na ničom nelipol, a tak sa báli pustiť ma z rúk? Je to azda príťažlivosť odolného srdca? Alebo sa mi dosiaľ nepodarilo stretnúť ženu nepoddajnej povahy?

Aby som bol naozaj úprimný, nemám veľmi rád ženy s pevnou vôľou! To nie je ženská vlastnosť...!

Áno, teraz si spomínam, raz, ale naozaj iba raz, som ľúbil ženu s pevnou vôľou, ktorú sa mi nikdy nepodarilo podmaniť... Rozišli sme sa ako nepriatelia... A možno keby sme sa stretli o päť rokov neskôr, bola by naša rozlúčka celkom inakšia...

Viera je chorá, vážne chorá, aj keď to tají. Obávam sa, či to nebudú suchoty, alebo nemoc, ktorú volajú fièvre lente, čosi ako zdĺhavá ho-

rúčka. U nás sa nevyskytuje, a preto ani nemá v našom jazyku pomenovanie.

V jaskyni nás zastihla búrka a zdržala nás tam ešte pol hodiny. Nechcela, aby som jej prisahal vernosť, ani sa nevypytovala, či som ľúbil iné odvtedy, ako sme sa rozišli... Spoločila sa na mňa znova s predchádzajúcou dôverou. Ne-sklamem ju. Je jediná žena na svete, ktorú by som nemohol oklamať. Viem, že sa zasa rozídeme, čoskoro, a možno i naveky. Každý pôjdeme k hrobu svojou cestou. No spomienka na ňu ostane v mojom srdci nedotknutá; opakoval som jej to znovu, a ona mi verí, hoci tvrdí čosi celkom iné.

Konečne sme sa rozlúčili. Dlhú som ju sledoval pohľadom, až jej klobúk zmizol za krovím a skalami. Srdce sa mi bolestne zovrelo ako pri prvom rozchode. Ako ma len potešil tento pocit! Vari by sa mladosť a jej blahodarné vzrušenie znova chceli vrátiť? Alebo sa to len so mnou takto lúči, a je to jej posledný dar, čo mi dáva na pamiatku? Naozaj smiešne, že ešte vždy vyzerám ako chlapec; tvár mám síce bledú, ale pleť sviežu, postavu pružnú a ešte driečnu. Husté vlasy sa mi vlnia, oči iskria a krv vrie...

Po návrate domov vysadol som na žrebca a uhaňal do stepi. Rád sa nesiem na bujnom koni cez vysokú trávu proti stepnému vetru. Dychtivo vťahujem voňavý vzduch a upieram zrak do belasej diaľky; chcem stoj čo stoj zachytiť hmlisté obrysy predmetov, ktoré sa stávajú čoraz jasnejšie. Nech by mi vtedy akýkoľvek smútok ťažil dušu, nech by mi akýkoľvek nepokoj trápil myseľ, ihneď sa všetko stratí. Na duši mi je hneď ľahšie, telesná únava premôže duševnú. Niet takých ženských očí, na ktoré by som nezabudol pri pohľade na zvlnené kopce ožiarené južným

slnkom, alebo keď hľadím na belasú oblohu, či načúvam zurčaniu bystriny skackajúcej zo skaly na skalu.

Myslím, že keď ma takto bez účelu a cieľa videli jazdiť kozáci znudení na strážnych vežiach, určite im to dlho vrtalo v hlave, lebo podľa odevu ma akiste pokladali za Čerkesa. A veru mi často hovorili, že v čerkeskom obleku na koni vyzerám vraj ozajstnejšie ako rodený Kabardinec. A vskutku, čo sa týka tohto paradneho bojového odevu, som hotový švihák. Ani jedna zbytočná šnúra, jednoduchá, ale drahocenná zbraň, kožušina na čiapke ani pridlhá ani prikrátka, rajtky a črievice ako uliate, prešivaný kabátec biely a súkenná čerkeska tmavohnedá. Dlhú som sa učil po horalsky sedieť v sedle. Nič väčšmi nezalichotí mojej samoľúbosti, ako keď ma niekto pochváli, že jazdím ako kaukazský domorodec. Chovám štyri kone, jedného pre seba a troch pre priateľov, aby mi samému nebolo smutno túlať sa po stepi. Priatelia si radi berú moje kone, ale nikdy nejazdia vedno so mnou. Bolo už šesť hodín popoludní, keď som si uvedomil, že som ešte neobedoval. Môj kôň bol zmorený. Vyšiel som na hradskú vedúcu z Piatigorska do nemeckej osady, ktorá bola obľúbeným výletným miestom kúpeľných hostí. Cesta sem sa krúti pomedzi krovie a klesá do nehlbokých úžľabín, kde v tóni vysokej trávy žblnkocú potôčiky. Dookola sa kruhovite čnejú belasé masívy Beštau, Dračieho, Železného a Lysého vrchu. Keď som sa spustil do jednej takej úvaliny, ktorú v tunajšom nárečí volajú balka, zastal som napojiť koňa. Vtom sa vyrojil na cestu hlučný a veľkolepý jazdecký sprievod. Dámy boli v čiernych a belasých jazdeckých oblekoch a odevy

gavalierov pozostávali z čerkeských a mestských šiat. Vpredu šiel Grušnický s kontesou Mary.

Dámy v kúpeľoch ešte veria, že ich za bieleho dňa môžu prepadnúť Čerkesi. Vari preto si Grušnický cez vojenský kepeň pripäl šabľu a pripásal pár pištolí. Vyzeral dosť smiešne v tomto hrdinskom vystrojení. Zakrýval ma vysoký ker, ale pomedzi lístie som všetko videl a podľa výrazu tváří som sa ľahko dovtípil, že si nežne hrkútajú. Konečne sa priblížili k svahu. Grušnický chytil kontesinho koňa za uzdu a vtedy som začul koniec ich rozhovoru.

– Vy chcete po celý život ostať na Kaukaze? – spytovala sa konteska.

– A čože v Rusku! – odvetil jej gavalier. – V krajine, kde tisíce ľudí budú na mňa hľadiť zvysoka len preto, že sú bohatší než ja. Kým tu mi tento hrubý vojenský kepeň vôbec nebránil, aby som sa zoznámil s vami.

– Naopak... – zapýrila sa konteska.

Grušnického tvár zažiarila spokojnosťou! Pokračoval:

– Tu môj život plynie rušne, nepozorovane a rýchlo medzi guľkami divochov, a keby mi boh dožičil každý rok jeden osľňujúci ženský úsmev, ako bol ten...

Vtom došli až ku mne. Švihol som koňa a vybehol z krovia...

– Mon Dieu, Čerkes! – vykrikla prestrašená kontesa.

Aby som ju hneď presvedčil o opačnú, uklonil som sa jej a odpovedal po francúzsky:

– Neľakajte sa, madame, nie som o nič nebezpečnejší ako váš gavalier.

Zmätlo ju to, ale prečo? Že sa zmýlila alebo sa jej moja odpoveď videla prismelá? Želal

by som si, aby moja druhá domnienka bola správna. Grušnický si ma premeral vyčítavým pohľadom.

Neskoro večer, tak okolo jedenástej, som sa šiel prejsť na promenádu, po lipovej aleji. Mesto spalo, iba v niektorých oblokoch blikali svetlá. Z troch strán sa černeli skalnaté hrebene, výbežky Mašuku, a nad jeho špicom visel zlovestný mrak. Na východe vyhupol mesiac. V diaľke sa jagali striebřisté homole zasnežených vrchov. Volanie stráží sa striedalo so šuštaním horúcich prameňov, ktoré tiekli aj v noci. Po ulici chvíľami zdupotal kôň, zaškripel kozácky vozík a zaznel clivý tatársky nápev. Zamyslene som si sadol na lavičku. Uľavilo by sa mi, keby som mohol vyliat svoje myšlienky nejakému priateľovi. Ale komu? „Čo robí teraz Viera?“ premýšľal som... Čo by som za to dal, keby som jej práve teraz mohol stisnúť ruku!

Vtom som začul rýchly nerovnomerný krok... To je iste Grušnický... Naozaj on!

– Odkiaľ?

– Od kňaznej Ligovskej, – oznámil mi významne. – Ako tá Mary spieva!

– Vieš čo? – povedal som mu. – Stavím sa, že Mary nevie, že si kadet; myslí si, že ňa degraďovali...

– Možno aj! Nie je to jedno...? – odpovedal roztržito.

– Veď nič. Povedal som to len tak...

– Vieš, že si ju dnes veľmi nahneval? Označila tvoje správanie za neprístojné. Ledva som ju presvedčil, že si tak dobre vychovaný a spoločensky taký ostrieľaný, že si ani nemal v úmysle ju uraziť. Povedala mi, že máš bezočivý pohľad a iste si o sebe veľa namýšľaš.

– Nemýli sa... Počuj, a nechceš sa jej náhodou zastat?

– Bohužiaľ, ešte si to nemôžem dovoliť...

„Ohó!“ pomyslel som si. „To znamená, že už má vyhliadky.“

– Vlastne si si tým len poškodil, – pokračoval Grušnický. – Teraz ti bude ťažšie sa s nimi zoznámiť. A škoda, je to jeden z najpríjemnejších salónov, aké poznám.

V duchu som sa usmial.

– Najpríjemnejší salón je teraz pre mňa moja vilka, – odvetil som mu zívajúc a chystal som sa odísť.

– No len sa priznaj, že ti je ľúto...

– Nezmysel. Ak by sa mi zachcelo, zajtra večer som u kňažnej...

– Uvidíme...

– Ba aby som ti urobil radosť, budem dvoriť jej dcére...

– Len či sa s tebou dá vôbec do reči...

– Vyčkám na okamih, keď ju omrzí rozhovor s tebou... Do videnia...!

– Ešte sa prejdem, za nič by som teraz nezaspal... Vieč čo, zájdeme si do klubu, hrajú tam karty. Potrebujem sa teraz niečím vzrušiť.

– Želám ti, aby si prehral...

Pobral som sa domov.

21. mája

Uplynul už takmer týždeň a ešte som sa s Ligovskými nezoznámil. Čakám na priaznivú príležitosť. Grušnický chodí kontese v päťkách ako tieň. Ich rozhovorom niet konca-kraja. Kedy ho už Mary bude mať dosť? Matka si toho nevšíma, lebo neprichádza do úvahy ako ženích... To je tá

materinská logika! Pobadal som dva či tri nežné pohľady. Je načase zakročiť!

Včera sa pri prameni po prvý raz ukázala Viera... Od tých čias, čo sme sa stretli v jaskyni, nechodila nikam. Ponorili sme poháre naraz. Naklonila sa ku mne a zašepkala:

– Ty sa nechceš zoznámiť s Ligovskými...? Iba tam sa môžeme stretnúť.

Výčitka...! Aká nuda! Ale sám som si na vine.

Aby som nezabudol, zajtra sa koná v reštauráčnej dvorane ples pre pozvaných a budem s kontesou tancovať mazúrku.

22. mája

Dvorana reštaurácie sa premenila na plesovú sálu šľachtického kasína. O deviatej sa tam všetci zišli. Kňažná s dcérou prišli medzi poslednými. Mnohé dámy si ich premerali nežičlivo a so závišťou, lebo kontesa Mary sa vkusne oblieka. Tie, čo sa pokladajú za tunajšiu aristokraciu, preglgli svoju závišť a pripojili sa k nej. Ako ináč? Kde sa raz zide viac dám, hneď utvorí krúžky podľa spoločenského významu. Za oblokom, medzi prizerajúcimi sa, stál Grušnický, tvár pritískal na sklo a nespúšťal svoju bohyňu z očí. Keď kontesa Mary prechádzala popri ňom, takmer nebadane mu kývla hlavou. Rozžiaril sa ako mesiac... Ples sa začal polonézou, potom zahráli valčík. Ostrohy zacvendžali, poly kabátov sa dvihli a zakrúžili.

Stál som za akousi tučnou dámou ovenčenou ružovými perami. Jej honosná toaleta mi pripomenula éru krinolín a jarabá drsná pleť šťastné časy, keď sa nalepovali mušky z čierneho taftu.

Najväčšiu bradavicu na krku jej prikryla sponka náhrdelníka. Práve hovorila svojmu gavalierovi, jazdeckému kapitánovi:

– Tá mladá Ligovská je nevystojná! Len si predstavte, drgla do mňa, a ani sa neospravedlnila, ba ešte sa obrátila a pozrela na mňa cez lornet... to je už priveľa...! Na čo je taká pyšná? Zišlo by sa jej už dať príučok...

– To nechajte na nás! – povedal úslužne kapitán a odišiel do vedľajšej miestnosti.

Vzápätí som prikročil ku kontese a požiadal ju o valčík, využívajúc tunajší zvyk, ktorý dovoľoval tancovať aj s neznámymi dámami.

Ledva utajila úsmev, aby neprezradila radosť nad svojím víťazstvom. No pomerne rýchlo sa ovládla a zatvárala sa celkom ľahostajne, ba neprístupne. Nedbanlivo položila ruku na moje plece, zľahka naklonila hlavku a už sme sa krútili. Sotva som niekedy mal tanečnicu utešenejšej postavy a pružnejšieho drieku. Jej svieži dych sa mi dotýkal tváre. Kučery, ktoré sa vo víre valčíka oddelili od ostatných, skĺzli mi zavše po rozpálenom líci... Tancoval som s ňou tri kolá (valčík vie napodiv dobre). Zadychčala sa, oči sa jej zahmlili a cez pootvorené ústka ledva prekĺzlo nevyhnutné: „Merci, pane.“

Po krátkom mlčaní som jej s veľmi pokorným výrazom povedal:

– Počul som, kontesa, že hoci ma nepoznáte, stihol som už upadnúť do vašej nemilosti. Priveľa si vraj dovoľujem. Je to pravda...?

– A teraz by ste ma chceli v tejto mienke utvrdiť? – spýtala sa s ironickým posmeškom, ktorý mimochodom veľmi pristal jej živej tvári.

– Ak som už bol taký smelý a vykonal čosi, čo vás urazilo, dovoľte, aby som bol ešte smelší

a požiadal vás o odpustenie... Namojveru, rád by som vám dokázal, že ste sa vo mne zmýlili.

– Dá vám to veľa námahy...

– Prečo...?

– Preto, lebo k nám nechodíte a takéto plesy sa pravdepodobne nebudú tak často opakovať... „Inými slovami,“ pomyslel som si, „dvere ich salónu sú predo mnou navždy zatvorené...“

– Viete, kontesa, nikdy nemáme odmietať hriechnika, čo oľutoval, – povedal som jej namrzene. – Lebo zo zúfalstva sa môže stať ešte horší... a potom...

Smiech a šuškanie vôkol nás prerušili; nedokončil som a obrátil sa. Na pár krokov od nás stál hlúčik mužov, medzi nimi jazdecký kapitán, ktorý sa predtým zastrájal na pôvabnú kontesu. Čosi ho však mimoriadne uspokojovalo, šúchal si ruky, uškŕňal sa a žmurkal na svojich druhov. Vtom sa od skupinky oddelil pán vo fraku, s dlhými fúzmi a červenou tvárou a zamieril neistým krokom rovno ku kontese. Bol opitý. Zastal pred zmätenou Mary, ruky založil za chrbát, uprel na ňu mútne sivé oči a prihovoril sa jej zachrípnutým, žensky tenkým hlasom:

– Permettez... Dovoľte... Ale aké onačenie... Žiadam vás o mazúrku!

– Čo si želáte? – vydýchla kontesa rozochvene a jej prosebný pohľad blúdil dookola. Na nešťastie matka bola ďaleko a ani jeden z jej známych gavalierov nebol naporúdzi. Vari jeden pobočník to zbadal, no čo najrýchlejšie sa stratil v zástupe, aby sa nezaplietol do škandálu.

– Ako? – zatiahol opitý pán a žmurkol na jazdeckého kapitána, ktorý ho posmeľoval posunkami. – Neráčite azda...? Tak teda si vás znova dovoľujem požiadať o mazúrku... Alebo

sa nazdávate, že som opitý...? To si nevšímajte...! Človek sa cíti voľnejšie, verte mi...

Videl som, že veľa nechýba, aby kontesa omdlela od strachu a rozhorčenia.

Podišiel som k opitému pánovi, dosť tuho som ho chytil za ruku a uprene mu pozrel do očí. Zároveň som ho požiadal, aby sa vzdialil, keďže, – dodal som, – kontesa už dávno sľúbila mazúrku mne.

– No tak, čo robiť...! Inokedy, – odpovedal mi so smiechom a pripojil sa k svojim zahanbeným priateľom, ktorí s ním ihneď odišli do vedľajšej miestnosti.

Odmenila ma hlbokým nádherným pohľadom.

Potom odišla k matke a všetko jej porozprávala. Kňazná ma neskôr vyhládala v spoločnosti a poďakovala sa mi. Podotkla, že poznala moju matku a priatelila sa aspoň s poltuctom mojich tetušiek.

– Neviem si vysvetliť, ako to, že sme sa až dosiaľ nezoznámili, – doložila. – Ale uznajte si, že je to iba vaša vina... Bočíte od ľudí, až to ani nie je pekné. Dúfam, že prostredie môjho salónu rozptýli vaše chmúrne myšlienky... Čo myslíte?

Odpovedal som jej zdvorilostnou frázou, akú pre podobnú situáciu musí mať každý pripravenú...

Štvorylky nemali konca.

Konečne zhrmela mazúrka. Kontesa a ja sme si sadli.

Ani slovom som nespomenul opitého pána a svoje predchádzajúce správanie, ba ani Grušnického. Dojem, ktorý na nej zanechal nepríjemný výjav, sa postupne rozptyľoval. Líčka jej

rozkvitali, milo žartovala, vyjadrovala sa vtipne, hoci si to ani neuvedomovala, a pritom živo a duchaplne. Zavše mala aj hlbší postreh... Dal som jej najavo veľmi zaobalene, že sa mi už dávno páči.

Naklonila hlávku a zarumenila sa.

– Ste čudák! – povedala mi a skĺzla po mne zamatovým pohľadom, pričom sa nútene usmiala.

– Nechcel som sa s vami zoznámiť, – pokračoval som, – lebo okolo vás je vždy veľký zástup ctiteľov, a ja som sa obával, že sa medzi nimi celkom stratím.

– Vaša obava bola zbytočná. Všetci sú veľmi nudní...

– Všetci! Vari naozaj?

Uprene na mňa pozrela, akoby si chcela na čosi spomenúť, potom sa zasa zarumenila a napokon rozhodne povedala: *všetci!*

– Azda i môj priateľ Grušnický?

– To je váš priateľ? – zapochybovala.

– Áno.

– Prirodzene, ten nepatrí medzi nudných spoločníkov.

– Skôr medzi nešťastných, – odvetil som so smiechom.

– Áno. Ale prečo sa tomu smejete? Dožičila by som vám, aby ste boli na jeho mieste...

– A čo!? I ja som bol kedysi kadet, a namojveru pokladám to za najkrajšie roky.

– Tak on je kadet? – riekla rýchlo a potom dodala: – A ja som si myslela...

– Čo ste si mysleli?

– Ale nič...! Kto je tá dáma?

Tu sa rozhovor zvrhol a viac sme sa o Grušnickom nezmienili.

Mazúrka sa skončila a my sme sa rozlúčili, vraj do videnia! Dámy sa rozchádzali... Išiel som na večeru a stretol sa s Vernerom.

– Hohó! – oslovil ma. – Tak vy takto! A kto ma presviedčal, že sa nechce s kontesou ináč zoznámiť, iba ak by ju zachránil pred istou smrťou?

– Urobil som čosi ešte lepšie! – odvetil som mu. – Zachránil som ju pred mdlobami na plese.

– Čo sa stalo? Rozprávajte!

– Nie, radšej hádajte! Pre vás je to hračka.

23. mája

Okolo siedmej som sa prechádzal po promenáde. Grušnický ma zďaleka zbadal a prišiel za mnou. Nadšený svit v jeho očiach zdal sa mi veľmi smiešny. Tuho mi stisol ruku a tragickým hlasom povedal:

– Veľmi ti ďakujem, Pečorin... Veď vieš za čo, však?

– Nie. Nemáš mi za čo ďakovať, – odpovedal som mu, keďže som naozaj nemal potuchy o nejakom dobrom skutku.

– Akože? A včera? Vari si už zabudol? Mary mi všetko rozpovedala...

– A čo? Azda je už medzi vami všetko spoločné, i vďačnosť?

– Počuj, – povedal mi Grušnický veľmi vážne, – prosím ťa, nerob si posmešky z mojej lásky, ak mi chceš ostať priateľom. Vieš, ja ju bláznivo milujem... a myslím, ba vlastne dúfam, že aj ona ma ľúbi... Chcem ťa o čosi po-prosiť. Sľub mi, že keď k nim dnes večer prídeš, budeš si ju pozorne všímať. Máš isté skúsenosti

v tomto ohľade a ženy poznáš lepšie než ja... Ženy! ženy! Kto sa má v nich vyznať? Ich úsmevy protirečia ich pohľadom, slová sľubujú a vábia, no tón ich hlasu odmieta... Niekedy v okamihu vystihnú a uhádnu i tvoju najtajnejšiu myšlienku, a vzápätí nepochopia ani najjasnejšiu narážku... Ako aj kontesa. Včera jej ešte oči vášnivo horeli, keď na mňa pozrela, a dnes sú matné a chladné...

– Možno to spôsobila tunajšia liečivá voda... – podotkol som.

– Vo všetkom vidíš iba hmotnú stránku, ty materialista, – doložil pohrdavo. – Napokon, nazrime do ďalšieho lista, – táto slabomyseľná slovná hra ho uspokojila a rozveselila.

O deviatej večer sme sa vedno pobrali ku kňaznej.

Keď sme šli popod Vierine obloky, zazrel som ju. Letmo sme na seba pozreli. Krátko po nás prišla aj ona k Ligovským. Kňazná ma Viere predstavila ako svojej príbuznej. Pili sme čaj. Hostí bolo veľa a rozprúdil sa živý rozhovor. Usiloval som sa zapáčiť kňaznej, vtipkoval som a niekoľko ráz sa mi ju podarilo schuti rozosmiať. Aj kontese bolo do smiechu, ale premáhala sa, aby nepokazila osvojenú rolu. Domnieva sa, že jej smutný výraz pristane, a možno sa nemýli. Grušnický je tuším spokojný, že ju moje vtipkovanie neupútalo.

Po čaji sme sa všetci odobrali do salónu.

– Ako sa ti vidí moja poslušnosť, Viera? – spýtal som sa, keď som kráčať popri nej.

Pozrela na mňa zaľúbeným a vďačným pohľadom. Nebolo to pre mňa nič nové, ale voľakedy ma tieto pohľady robili dokonale šťastným.

Kňazná usadila dcéru ku klavíru. Všetci ju pro-

sili, aby niečo zaspievala. Hľadel som na to mlčky a využijúc rozruch, odišiel som k obloku s Vierou, ktorá mi chcela povedať niečo dôležité pre nás oboch... Bola to však iba daromnica...

Kontesy sa zatiaľ veľmi dotkla moja nevšímavosť, aspoň tak som usúdil z jej nahnevaného, prenikavého pohľadu... Och, ja na počudovanie dobre viem čítať túto nemú, avšak výrečnú reč, krátku, ale účinnú.

Zaspievala. Hlas nemá zlý, ale spievať nevie... napokon ani som nepočúval. Zato Grušnický sa oprel o klavír oproti nej a priam ju hltal očami. Podchvíľou polohlasne opakoval: Čarovné! Utešené!

– Nechcem, aby si sa zoznamoval s mojím mužom, – vravela mi Viera, – ale rozhodne sa musíš zapáčiť kňaznej. Pre teba je to nič, ty môžeš všetko, čo chceš. Budeme sa vídať len tu...

– Len...?

Začervenala sa a pokračovala:

– Vieš, že som vždy urobila, čo si si zaželal, nikdy som ti neodporovala... a za to ma stihne trest, ochladneš ku mne. Nechcem si pokaziť aspoň dobré meno... Nie kvôli sebe... dobre to vieš...! Prosím ťa, netráp ma ako voľakedy zbytočným podozrievaním a predstieraným chladom. Možno veľmi skoro umriem, cítim, že som zo dňa na deň slabšia... no aj tak nemôžem myslieť na budúcnosť, myslím iba na teba... Vy muži nechápete, čo sa skrýva v pohľade, v stisku ruky... no prisahám ti, že keď počujem tvoj hlas, preniká ma také prečudné šťastie, že ani najvrúcnejšie bozky by ho nemohli nahradiť...

Kontesa Mary dospievala. Všetci ju zahrnuli

pochvalami. Zašiel som k nej posledný a čosi som ľahostajne podotkol o jej hlase.

Oduľa spodnú peru a odpovedala mi s posmešným úklonom.

– Lichotí mi to tým skôr, že ste vôbec nepočúvali...! Alebo nemáte hudbu rád...?

– Naopak... najmä po obede.

– Grušnický má pravdu, že ste prozaicky založený. I ja som sa presvedčila, že máte hudbu rád iba ako maškrtu...

– Znova sa mýlite. Vôbec nie som labužník, na to mám slabý žalúdok. Ale hudba po obede upokojuje a spánok po jedle sa odporúča. Mám teda hudbu rád zo zdravotných príčin. Večer ma hudba naopak veľmi rozrušuje: buď ma veľmi rozžiali, alebo priveľmi rozveselí. Oboje unavuje, ak človek nemá ozajstný dôvod smútiť a či veseliť sa. Okrem toho, ak je niekto v spoločnosti smutný, je smiešny a veseliť sa vyše miery sa zas nepatrí...

Ani ma nevypočula do konca. Odišla ku Grušnickému a medzi nimi sa rozprúdil navonok cituplný rozhovor. Kontesa mu, myslím, na zamotané vety odpovedala dosť roztržito a nevhodne, hoci sa veľmi usilovala, aby sa zdalo, že ho počúva pozorne, pretože chvíľkami na ňu pozrel začudovane a chcel uhádnuť príčinu jej vnútorného rozrušenia, ktoré sa občas odrazilo i v nepokojnom pohľade...

Lenže ja som vás odhalil, milá konteska, dajte si pozor! Chcete mi to vrátiť rovnakou mierou, dotknúť sa mojej samolúbosti, no nepodari sa vám to. A ak mi vypoviete vojnu, ani ja nebudem poznať zľutovanie!

Za večera som sa im niekoľko ráz náročky zamiešal do rozhovoru, ale kontesa odpovedala

na moje poznámky dosť odmerane, až som sa zdanlivo namrzený vzdialil. Kontesa v duchu ja-sala a Grušnický tiež. Len si plesajte, milí priatelia, ale rýchlo, lebo čas beží a dlho nebudete triumfovať! – Ako to viem? Mám predtuchu... Vždy keď sa zoznámim s nejakou ženou, nikdy sa nepomýlim v odhade, či ma bude alebo nebude ľúbiť...

Zvyšok večera som strávil vo Vierinej spoločnosti a dosýta sme sa naspomínali starých časov... Naozaj neviem, prečo ma tak miluje. Tým skôr, že je to jediná žena, ktorá ma naskrze pochopila, i všetky moje slabôstky a nepekné náruživosti... Alebo je azda zlo také lákavé?

Odišiel som vedno s Grušnickým. Vonku ma chytil popod pazuchu a po chvíli mlčania sa ma opýtal:

– Tak čo?

„Si chumaj!“ bol by som mu najradšej odsekol, ale ovládol som sa a len som mykol plec-com.

29. mája

Po všetky nasledujúce dni som ani raz nezmenil svoj postup. Kontesa nachádza záľubu v rozhovoroch so mnou. Rozpovedal som jej niektoré čudné príbehy zo svojho života a zrazu začala vo mne vidieť nevšednú bytosť. Vysmievam sa zo všetkého na svete, najmä z citov. To ju trochu láká. Predo mnou sa neodváži pustiť s Grušnickým do citových sporov a niekoľko ráz odpovedala na jeho výlevy ironickým úsmevom. No len čo k nej Grušnický pristúpi, zakaždým sa pokorne zatváram a nechám ich samých. Prvý raz sa potešila, alebo to aspoň predstierala, druhý raz sa nahnevala na mňa a tretí na Grušnického.

– Veru nie ste samolúby! – povedala mi včera. – Prečo si myslíte, že mi je s Grušnickým veselšie?

Odvetil som jej, že priateľovmu šťastiu obetujem svoje potešenie...

– Ale i moje, – dodala.

Pozrel som na ňu uprene, s vážnou tvárou. Potom som sa jej po celý deň ani slovom neprihovoril. Večer bola zamyslená a dnes ráno pri prameni ešte zádumčivejšia. Keď som sa k nej priblížil, roztržito počúvala Grušnického, ktorý sa asi rozplýval v obdive prírody. Len čo ma zbadala, robila sa, že ma nevidí, a pustila sa do smiechu (celkom nevhodne). Vzdialil som sa a zobďaleč som ju ukradomky pozoroval. Odvrátila sa od svojho spoločníka a dva razy zívla. Grušnický ju už akiste začínal omrzáť. Ešte dva dni sa s ňou nebudem zhovárať.

3. júna

Často sa sám seba spytujem, prečo sa tak vytrvalo uchádzam o lásku mladučkého dievčaťa, ktoré nechcem oklamať a s ktorým sa nikdy neožením? Načo tak žensky koketujem? Veď Viera ma ľúbi väčšmi, než by ma kontesa Mary kedykoľvek mohla ľúbiť. Keby som v nej videl nepodmaniteľnú krásavicu, možno by ma to skôr strhlo ako ťažká úloha.

Ale nič také! Čiže nejde o tú znepokojujúcu túžbu po láske, čo nás mučí v prvých rokoch mladosti, keď sa vrháme od jednej ženy k druhej, pokým nenájdeme takú, ktorá nás nemôže vystáť. A tu sa začína naša stálosť, tá pravá a bezhraničná vášeň, čo sa dá presne vyjadriť čiarou, ktorá vychádza z jedného bodu a stráca sa

v priestore; tajomstvo tejto nekonečnosti spočíva len v nemožnosti dosiahnuť cieľ, čiže koniec.

Prečo sa teda tak namáham? Vari závidím Grušnickému? Ťbožiak! To si naozaj nezaslúži. Alebo je to azda následok mrzkého, lež neprekonateľného nutkania ničť sladký ošial svojho blížneho, aby sme mu vo chvíli, keď sa nás bude spytovať, čomuže má veriť, mohli so zadostučnením povedať:

– Mój milý, i ja som to prežil. A vidíš, jednako obedujem, večeriam, celkom pokojne spávam a dúfam, že i umriem bez zbytočného náreku a slz.

A predsa je to mámivá rozkoš opanovať mladú, sotva rozvitú dušu! Je ako kvietok, čo najkrajšie vonia v ústrety prvému slnečnému lúču. V tej chvíli ho treba odtrhnúť, nadýchať sa dosýta a odhodiť na cestu, azda ho niekto zdvihne! Cítim v sebe neuhasiteľnú túžbu a tá pohlcuje všetko, čo jej vkročí do cesty. Radosť a utrpenie iných vnímam len vo vzťahu k sebe, stade čerpám duševnú silu. Mne samému už vašeň nepomúti rozum. Prostredie potlačilo moju ctižiadosť, ukázala sa však v inej podobe, lebo ctižiadosť nie je nič iné ako smäd po moci a mojím najväčším potešením je podmaniť si všetko okolo. Nie je azda prvým znakom víťaznej moci, ak naša bytosť prebúdzá lásku, oddanosť i strach? Ak v niekom vyvoláme pocit utrpenia alebo šťastia, nenapĺňa nás to sladkou pýchou, hoci pre ňu nemáme nijaký dôvod? A čo je šťastie? Nasýtená pýcha. Keby som sa mohol pokladať za najlepšieho a najmocnejšieho na svete, bol by som šťastný. Keby ma všetci milovali, našiel by som v sebe nevysychajúce pramene lásky. Zlo plodí zlo. Prvé utrpenie umožňuje pochopiť po-

tešenie trápiť iného. Človek neodolá, aby myšlienku zla, ktorá skrsne v jeho mozgu, nezatúžil vyskúšať. Myšlienky sú živé výtvyry, povedal ktosi. Keď sa zrodia, majú už svoju podobu a tou podobou je činnosť. V čej hlave sa zrodilo viac myšlienok, je činnejší ako ostatní. Preto génius pripútaný za úradnícky stôl musí zahynúť alebo zošalieť, rovnako ako človeka mocnej telesnej sústavy pri sedavom a domáckom spôsobe života zákonite porazí.

Vášeň nie sú nič iné ako ešte nerozvinuté myšlienky. Napĺňajú mladé duše a len hlupák si namýšľa, že ho budú opájať po celý život. Veľa pokojných riek pramení v zurčiacich vodopádoch, ale ani jedna sa nerúti a nepení až po samo more. No táto pokojnosť je často príznakom veľkej, i keď skrytej sily. Zrelé myšlienky a hlboké city sa vyvarujú prudkých výbuchov. Duša, ktorá sa zmieta v utrpení a v náruživosti, si všetko dopodrobna uvedomuje a presviedča sa, že je to nevyhnutné. Vie, že bez búrok by ju ustavičná pálava slnka vysušila. Napĺňa sa vlastným životom, mazne sa a trestá sama seba ako milované dieťa. Len na tomto vyššom stupni poznania môže človek oceniť božiu prozreteľnosť.

Keď som si prečítal túto stránku, uvedomil som si, že som priveľmi odbočil od veci. Ale čo je na tom? Veď si tento denník píšem iba pre seba, a nech teda doň hocičo vpíšem, všetko mi bude po čase vzácnou spomienkou.

Vošiel Grušnický a prudko ma objal... Povýšili ho na dôstojníka. Vypili sme si šampanské. Doktor Verner prišiel hneď za ním.

– Neblahoželám vám, – oslovil Grušnického.

– Prečo nie?

– Lebo prostý vojenský kepeň vám lepšie pristane a uznajte, že uniforma pechotného dôstojníka ušitá tu v kúpeľoch neurobí vás o nič príťažlivejším... Dosiaľ ste boli výnimkou, no teraz vás pristrihnú podľa spoločného metra.

– Len si hovorte svoje, milý doktor! Nepokazíte mi radosť. On nevie, – pošepol Grušnický mne, – koľké nádeje vkladám do týchto náplecníkov. Och, výložky, výložky! Vaše hviezdičky mi ukážu cestu! Naozaj, až teraz som skutočne šťastný!

– Ideš sa s nami prejsť ku kráteru? – spýtal som sa ho.

– Ja? Ani za svet sa neukážem kontese, kým nebudem mať hotovú uniformu.

– Želáš si, aby som jej oznámil tvoju radosť?

– Nie, prosím ťa, nič jej nehovor... Chcem ju prekvapiť.

– Jednako by som rád vedel, ako si s ňou ďaleko...

Prišiel do pomykova a zamyslel sa. Túžil sa pochváliť, ale svedomie mu nedalo klamať, a zároveň sa hanbil priznať pravdu.

– Čo myslíš, ľúbi ťa?

– Či ma ľúbi...? No prepáč, Pečorin, ako si to predstavuješ? To nejde tak rýchlo... Ak ma aj miluje, poriadna žena to nedá hneď naja-vo...

– Ako myslíš. A slušný muž má pravdepodobne podľa teba tiež tajiť svoje city...?

– No, kamarát, sú isté pravidlá slušnosti... a potom o všetkom sa nevraví, mnohé sa len vy- tuší...

– Máš pravdu... Lenže láska, ktorú žene čítame v očiach, ju k ničomu nezaväzuje... kým

slová... Daj si pozor, Grušnický, ona si ťa doberá...!

– Ona...? – odpovedal Grušnický, samoľúbo sa usmial a prevrátil oči. – Ľutujem ťa, milý Pečorin...!

A odišiel.

Navečer sa väčšia spoločnosť pobrala pešo ku kráteru.

Podľa mienky tunajších znalcov je sopečného pôvodu. Nachádza sa na úbočí Mašuku niečo vyše kilometra od mesta. Viedie k nemu úzky chodníček pomedzi krovie a skaly. Keď sme stúpali do svahu, podal som kontese ruku a ona sa ma držala po celú prechádzku.

Začal som rozhovor ohovárkou. Pospomínal som všetkých prítomných i neprítomných známych a kritizoval spočiatku ich smiešne a potom i zlé vlastnosti. Žlč sa mi búrila. Začal som akoby žartom, ale skončil ozajstným hnevom. Sprvu ju to zabávalo, ale potom i vylakalo.

– Ste nebezpečný človek! – povedala mi. – Ak by som si mala vybrať, tak radšej v hore pod nôž vrahovi ako vám na jazyk... Vážne vás prosím, ak ma budete chcieť ohovoriť, chyťte radšej nôž a zabite ma. Myslím, že to pre vás nebude veľmi ťažké.

– Vyzerám azda ako vrah?

– Ste ešte horší.

Na chvíľu som zmĺkol a potom, tváriac sa hlboko dotknutý, som pokračoval:

– Áno, tak to so mnou bolo už od detstva. Všetci mi v tvári čítali zlé vlastnosti, ktoré som nemal. No predpokladali ich, a tak sa vyvinuli. Bol som skromný, ale obviňovali ma z pretváranky, a stal sa zo mňa pokrytec. Vedel som precítiť dobro i zlo, nikto ma však nepoláskal, všetci mi

ubližovali. Začal som byť pomstivý. Bol som smutný, iné deti veselé a zhovorčivé. Čítil som sa o čosi viac, ale dali mi najavo, že som menej. Začal som závidieť. Chcel som milovať celý svet, no nik ma nepochopil, a naučil som sa nenávidieť. Celú neradostnú mladosť som prežil v ustavičnom zápase so sebou a s okolím. Najlepšie city som si ukrýval hlboko v srdci, lebo som sa bál, že ma vysmejú. A tam i zakrneli. Vraavel som pravdu, no neverili mi; tak som začal klať. Keď som spoznal svet a páky, čo hýbu spoločnosťou, naučil som sa umeniu žiť, a tu som videl, že iní sú i bez tohto namáhania šťastní a plnými priehrštiami užívajú všetko to, o čo som ja tak namáhavo zápasil. Vtedy sa ma zmocnilo zúfalstvo. Nie to, ktoré sa lieči výstrelom z pištole, ale mrazivé, bezmocné zúfalstvo, ktoré sa zakrýva zhovievavosťou a dobrosrdečným úsmevom. Stala sa zo mňa mravná kalika. Polovica môjho srdca prestala jestvovať, vyschla, scvrkla sa a odumrela. Odrezal som ju a odhodil. Druhá živorila, chvela sa, aby vyhovel každému, lenže nik tento stav nespozoroval, lebo nevedel, že kedysi moje srdce malo obe polovice. Vy ste však teraz vo mne prebudili spomienku naň, a tak som vám o ňom predniesol pohrebnú reč. Mnohí azda pokladajú všetky texty na hrobch za smiešne. Ja nie, najmä ak si pomyslím, čo všetko pod nimi odpočíva. Nie, nežiadam od vás, aby ste boli rovnakej mienky. Ak sa i vám toto vyznanie vidí smiešne, prosím, len sa smejte! Ubezpečujem vás, že sa ma to nedotkne.

Naše pohľady sa vtedy stretli. Oči mala plné slz a ruka, ktorou sa opierala o mňa, sa chvela. Líca jej horeli. Ona ma ľutovala! Súcit, ktorému všetky ženy tak ľahko podľahnú, zafal pazúriky

aj do jej neskúseného srdca. Po celú prechádzku bola roztržitá a s nikým nekoketovala – a to je už vážny príznak!

Prišli sme ku kráteru. Dámy sa vzdialili od svojich gavalierov, ona však nepúšťala moju ruku. Vtipkovanie prítomných švihákov ju nerozsmialo, nedesila ju ani hĺbka, hoci ostatné slečny si zakrývali oči a pišťali.

Na spiatočnej ceste som sa už k nášmu smutnému rozhovoru nevrátil. Na všetky moje otázky a žarty odpovedala krátko a roztržito.

– Zaľúbili ste sa už niekedy? – spýtal som sa jej napokon.

Uprene na mňa pozrela, pokrútila hlavou a zase sa ponorila do seba. Čítil som, že by mi chcela čosi povedať, ale nevedela, ako začať. Hruď sa jej vlnila... Ako by aj nie! Mušelínový rukáv bol slabou ochranou a elektrická iskra z mojej ruky preskočila i na jej. Hádam všetky náruživosti sa začínajú takto a my sme nezriedka na omyle, keď sa nazdávame, že nás ženy ľúbia pre naše dobré telesné či duševné vlastnosti. Prirodzene, je to dobrý mostík k ich srdciam, aby mohli prijať posvätný plameň, ale rozhodujúci je predsa len prvý dotyk.

– Bola som vám dnes dobrou spoločnicou, však? – spýtala sa ma kontesa s núteným úsmevom, keď sme sa vracali z prechádzky.

Rozlúčili sme sa.

Nie je spokojná so sebou. Mrzí ju, že sa ku mne správala upäto. To je moje prvé rozhodné víťazstvo! Zajtra mi to bude chcieť vynahradiť. Poznám to všetko naspamäť. Bože, práve to ma tak nudí!

4. júna

Dnes som bol s Vierou. Skoro ma utrápila jej žiarlivosť. Myslím, že si ju kontesa vybrala za dôvernícu. Nuž, zvolila si naozaj tú pravú!

– Už tuším, čo sleduješ, – tvrdila mi Viera. – Radšej mi hneď otvorene povedz, že ju miluješ

– A ak ju nemilujem?

– Prečo ju teda prenasleduješ, znepokojuješ a rozvraciaš jej predstavivosť...? Och, dobre ťa poznám! Vypočuj ma: ak chceš, aby som ti verila, príď o týždeň za nami do Kyslovodska. Odchádzame tu dnes. Kňažná sa tu ešte zdrží. Prenajmi si byt vedľa nás. Ubytujeme sa vo veľkej vile neďaleko prameňa, na hornom poschodí. Kňažná Ligovská berie dolné poschodie a hneď vedľa má ten istý majiteľ ešte jednu, predbežne voľnú vilu... Prídeš...?

Slúbil som a ešte v ten deň som si dal byt prenajať.

Grušnický prišiel ku mne o šiestej večer a oznámil mi, že zajtra bude mať uniformu hotovú, práve na ples.

– Konečne s ňou budem tancovať po celý večer... Vážne sa s ňou pohovárám, – doložil.

– A kedy je ples?

– Nuž zajtra. Vari nevieš? Bude to veľkolepá slávnosť a usporiada ju tunajšie veliteľstvo...

– Poďme na promenádu...

– Ani za svet v tomto nemožnom kepení!

– Už sa ti vari nepáči?

Odišiel som sám. Stretol som kontesu Mary a zahovoril som si u nej mazúrku. Dala mi najavo, že ju to prekvapilo a potešilo.

– Myslela som, že tancujete len z povinnosti, ako minule, – podotkla s pôvabným úsmevom...

Zdá sa, že jej Grušnický vôbec nechýba.

– Zajtra vás čaká príjemné prekvapenie, – nezdržal som sa.

– Aké...?

– Zatiaľ je to tajomstvo... na ples na to sama prídete.

Večer som zakončil u kňažnej. Hostí bolo málo. Iba Viera a istý zábavný starček. Mal som výbornú náladu a rozprával som im všelijaké neobyčajné príhody, ako mi na um prišli. Kontesa sedela oproti a počúvala moje táraniny tak nepredstierane vnímavo a láskavo pozorne, až ma to zamrzelo. Kde sa len podela jej živosť, koketnosť, vrtochy, jej vyzývavý výraz tváre, pohrdlivý úsmev a roztržitý pohľad...?

Viera to všetko spozorovala. Na jej ubolenej tvári sa usadil hlboký žiaľ. Sedela v tieni pri obloku zaborená do širokého kresla. Prišlo mi jej ľúto...

Nato som vyrozprával celý vzrušujúci príbeh svojej známosti s ňou, opísal našu lásku, prirodzene, s vymyslenými menami.

Tak náruživovo som predstavil svoju nehu, nepokoj i nadšenie a pritom jej konanie a povahu som ukázal v takom žičlivom svetle, že mi mimovoľne musela odpustiť moje koketovanie s kontesou.

Vstala, prisadla si k nám a celkom ožila... Iba o druhej po polnoci sme si spomenuli, že lekári prikázali chodiť spať o jedenástej.

5. júna

Pol hodiny pred plesom prišiel ku mne Grušnický v plnom lesku novučičkej uniformy pechotného dôstojníka. Na tretom gombíku mal zavesenú bronzovú retiazku a na nej sa hojdal lorňon.

Neuveriteľne veľké náplečníky skrúcali sa dohora ako amorove krídelká. Topánky mu vŕzgali. V ľavej ruke držal hnedé glacé rukavičky a čiapku, pravou si podchvíľou prihládzal tuho nakučera-venú šticu. Z tváre mu žiarila samoľúbosť a zároveň akási neistota. Bol by som sa iste rozosmial nad jeho sviatočným zovňajškom a seabedomým krokom, keby to neprotirečilo môjmu zámeru.

Čiapku s rukavicami hodil na stôl, poťahoval si poly kabáta a upravoval sa pred zrkadlom. Veľká čierna šatka okrútená pod vysokánskym košeľovým golierom, ktorého tvrdé konce mu dvíhali bradu, vytrčala asi na prst nad ním. I to sa mu však málilo a vyťahoval si šatku vyššie, až po uši. Od tejto námahy nahrnula sa mu krv do tváre, golier uniformy bol totiž tesný a nepohodlný.

– Vraj si po tieto dni odušu dvoril mojej konteske? – poznamenal nedbanlivo, ale ani nepozrel na mňa.

– Kdeže, ten kvietok nerastie pre nás, – odvrkol som mu, náročky použijúc oblúbený výraz niekdajšieho najprefíkanejšieho fičúra, ktorého Puškin urobil nesmrteľným.

– Čo povieš, dobre mi sedí uniforma? Ech, paromské židisko...! Ako ma len reže pod pazuchami. Nemáš voňavku...?

– Prosím ťa, nemáš dost svojej? Od toho tvojho ružového oleja až nos vykrúca!

– No a čo. Len daj!

Vylial si pol fľaštičky za golier, na vreckovku a na rukávy.

– Budeš dnes tancovať? – spýtal sa.

– Sotva.

– Len aby som s kontesou nemusel začínať ma-

zúrku! Neovládam poriadne ani jednu figúru...

– Už si si zaistil u nej mazúrku?

– Ešte nie.

– Tak sa poponáhľaj, aby ťa nepredbehli.

– Máš pravdu...! – skríkol a pleskol sa po čele. – Do videnia, idem ju čakať pred vchod.

– Schytil čiapku a vybehol.

O polhodinu som sa vybral i ja. Vonku bolo tma a nikde ani živej duše. Pri kasíne či klubovej reštaurácii – už ako sa vám páči – zhrklo sa množstvo ľudí. Obloky boli vysvietené. Večerný vetrík mi doniesol k ušiam zvuky vojenskej hudby. Šiel som pomaly a v sklúčenej nálade... Rozmýšľal som: či som naozaj prišiel na tento svet iba rúcať nádeje iných? Odjakživa ma osud vždy privádzal rozuzľovať cudzie drámy, akoby bezo mňa nik nemohol umrieť alebo si zúfať. Bol som nevyhnutná osoba posledného dejstva; voľky-nevoľky hrajúca nevďačnú úlohu zradcu či kata. Čo so mnou zamýšľal osud? Azda ma len nepredurčil za pôvodcu malomeštianskych tragédií a rodinných zápletok! Alebo za spoluautora nejakého výrobcu príbehov napríklad pre Knižnicu zábavného čítania. Kto to vie...? Veď je veľa takých, čo si v mladosti myslia, že umrú ako Alexander Veľký alebo lord Byron a namiesto toho sú z nich až do smrti titulárni radcovia!

Po príchode do dvorany stratil som sa v zástupe pánov a začal pozorovať, čo sa okolo mňa deje. Grušnický stál pri kontese a čosi jej vášnivo rozkladal. Počúvala ho iba na pol ucha, obzerala sa sem i ta, prikrývajúc si ústa vejárom. Tvár prezrádzala netrpezlivosť a oči kohosi hľadali. Nenápadne som sa prikradol zozadu, aby som vypočul ich rozhovor.

– Trápíte ma, kontesa, – vyčítal jej Grušnický, – veľmi ste sa zmenili odvtedy, čo sme sa nevideli...

– Aj vy ste sa zmenili, – odpovedala mu, on však v jej krátkom pohľade nepostrehol utajený výsmech.

– Ja? Ja že som sa zmenil...? Vylúčené! Viete, že je to nemožné! Kto vás raz videl, ten navždy bude mať pred očami vašu božskú podobu.

– Prestaňte...

– Prečo zrazu nechcete počuť to, čo vám ešte nedávno a tak často pôsobilo radosť?

– Lebo nemám rada, keď sa niečo opakuje, – odpovedala mu so smiechom.

– Ako trpko som sa sklamal! Ja blázon som sa nazdával, že tieto náplecníky mi umožnia aspoň dúfať... A teraz vidím, že som mal radšej naveky ostať v tom prekliatom vojenskom kepeni, ktorý azda zlákal vašu pozornosť.

– Kepeň vám naozaj lepšie pristal...

Vtedy som pristúpil k nim a pozdravil kontesu. Trošku sa zapýrila a rýchlo povedala:

– Všetkým, monsieur Pečorin, sivý kepeň oveľa lepšie pristal monsieurovi Grušnickému?

– Nie celkom, – odporoval som, – v uniforme vyzerá oveľa mladšie...

Grušnický nezvládol môj útok; ako všetci mládenci, aj on chcel vyzeráť starší. Domnieval sa, že hlboké stopy vášne nahradia mu na tvári pečať rokov. Zúrivo na mňa pozrel, dupol a odišiel.

– Priznajte si však, – podpichol som kontesu, – že hoci bol vždy smiešny, nie je to tak dávno, čo vás zaujal... v sivom kepení...

Sklopila oči a neodpovedala.

Grušnický kontesu po celý večer prenasledoval. Tancoval alebo s ňou alebo oproti nej. Visel na nej očami, vzdychal a domrzal ju ustavičnými prosbami a výčitkami. Po tretej štvorylke ho už nenávidela.

– Toto som od teba nečakal, – vyčítal mi, keď podišiel ku mne a chytil ma za ruku.

– Čo?

– Tancuješ s ňou mazúrku?! – zvolal slávnostne. – Povedala mi to.

– No a čo? Je to azda tajnosť?

– Prirodzene, čo som aj mohol čakať od dievčiska... od koketky... Veď ja jej to vrátim...!

– Nadávaj na svoj kepeň alebo náplecníky, ale prečo obviňuješ ju? Nemôže za to, ak sa jej už nepáčiš!

– Prečo mi teda dávala nádej?

– Prečo si dúfal? Že si túžil a usiloval sa, to by som ešte pochopil! Ale robiť si nádeje?

– Vyhral si, lenže iba prvé kolo, – odvetil s jedovatým úškrnom.

Mazúrka sa začala. Grušnický si volil iba kontesu. Ostatní tanečníci si ju tiež podchvíľou vyberali. Zjavne sa proti mne dohovorili. Veľmi dobre. Ona sa chce so mnou zhovárať, ale jej bránia. Tým väčšmi si to bude želať.

Dva razy som jej stisol ruku. Druhý raz mi ju bez slova vytrhla.

– Tejto noci budem zle spať, – povedala mi, keď sa mazúrka skončila.

– Na vine je Grušnický.

– Och nie! – odpovedala tak neprítomne a zronene, že som sa rozhodol ešte v ten večer jej pobožkať ruku.

Spoločnosť sa postupne rozchádzala. Keď som kontesu usádzal do koča, rýchlo som jej drobnú

ruku pritisol k perám. V tej tme to nik nemohol zbadat.

Veľmi spokojný sám so sebou vrátil som sa do dvorany.

Za veľkým stolom večerali mládenci, Grušnický medzi nimi. Len čo som vošiel, ihneď zmĺkli. Hovorili zjavne o mne. Mnohí na mňa zazerajú ešte od minulého plesu, najmä jazdecký kapitán, a teraz sa proti mne akiste rázne tvorí nevraživá skupina pod vedením Grušnického. Tvári sa tak hrdinsky a naduto...

Teší ma to. Milujem nepriateľov, hoci nie v kresťanskom zmysle. Zabávajú ma, rozprúdia mi krv. Mať sa vždy na pozore, zachytiť každý pohľad, význam každého slova, uhádnuť zámyery, prekaziť úklady, tváriť sa, že ma dostali, a potom im jediným úderom zvaliť ich veľkú stavbu námahavo poskladanú z úskokov a lestí – to je môj život!

Pri večeri si Grušnický a jazdecký kapitán čosi šepkali a významne na seba žmurkali.

6. júna

Dnes ráno Viera s mužom odcestovali do Kyslovodska. Stretol som ich koč, keď som šiel ku kňaznej Ligovskej. Kývla mi na pozdrav. V očiach sa jej tajila výčitka.

Kto je vinný? Prečo sa nechcela stretnúť so mnou osamote? Láska ako aj oheň bez potravy uhasína. Tak teda? Čo nezmohli prosby, azda vykoná žiarlivosť!

Zdržal som sa u kňaznej dobrú hodinu. Mary sa neukázala, vraj je chorá. Ani večer na promenáde jej nebolo. Sprisahanci už boli pokope a vyzbrojení lorňonmi vyzerali dosť hrozivo. Som

rád, že kontesa prechorela. Určite by jej narobili nepríjemnosti. Grušnický má rozstrapatené vlasy a zúfalý výraz. Zdá sa, že je naozaj roztrpčený, dotklo sa to najmä jeho samolúbosti! Lenže sú ľudia, u ktorých aj zúfalstvo je na smiech...!

Keď som sa vrátil domov, uvedomil som si, že mi čosi chýba. Nevidel som ju! Ochorela! Preboha, azda som sa napokon nezaľúbil...? Ech, nezmysel!

7. júna

O jedenástej predpoludním, keď sa kňazná Ligovská zvyčajne parí v Jermolovovom kúpeľi, šiel som popred ich vilu. Kontesa sedela zamyslená pri obloku. Keď ma zbadala, vyskočila.

Vstúpil som do predsiene, nebolo tu nikoho. A tak podľa tunajších voľnejších zvykov vkročil som bez ohlásenia do salónu.

Kontesina pôvabná tvárička bola mliečnobiela. Stála pri klavíri a rukou sa opierala o kreslo; tá ruka sa chvela. Ohľaduplne som podišiel k nej a spýtal sa:

– Hneváte sa na mňa?

Uprela na mňa zomdlený hlboký pohľad a zavrtela hlavou. Pohla perami, akoby chcela čosi povedať, ale nemohla. Oči sa jej naplnili slzami. Skĺzla do kresla a rukami si zakryla tvár.

– Čo vám je? – vyzvedal som sa, chytiac ju za ruku.

– Neberiete ma vážne... Och, dajte mi pokoj...!

Urobil som niekoľko krokov... Vystrela sa a oči jej zaiskrili.

Zastal som a s rukou na kľučke som sa ospravedlnil:

– Odpusťte mi, kontesa. Správal som sa ne-

možne... Už sa to viac nestane. Pokúsim sa... Prečo by som vám hovoril, čo sa doteraz robilo v mojej duši? Bude lepšie pre vás, ak sa to nikdy nedozviete. Zbohom.

Keď som odchádzal, zdalo sa mi, že plače.

Do večera som sa túlal po okolí Mašuku, aby som sa unavil, a keď som sa vrátil domov, hodil som sa na posteľ úplne vyčerpaný.

Zašiel ku mne Verner.

– Je to pravda, – spýtal sa ma, – že si idete brať mladú Ligovskú?

– Prečo?

– Je toho plné mesto. Všetci moji pacienti sa zaujímajú o takú dôležitú novinku. Darmo, v kúpeľoch je to tak, vždy sa o všetkom vie.

„V tom má prsty Grušnický,“ blyslo mi.

– Aby som vám dokázal, milý doktor, že sú to lživé chýry, zdôverím sa vám medzi štyrmi očami, že zajtra odcestujem do Kyslovodska.

– Pôjde aj kontesa?

– Nie. Zdrží sa tu ešte asi týždeň.

– Tak vy sa teda nemienite ženiť...?

– Ale doktor, lepšie sa mi prizrite! Vari vyzerám ako ženích alebo čosi také?

– To som netvrdil... Ale viete, stáva sa...

– dodal s lišiackym úsmevom, – že človeku niekedy káže česť, aby sa oženil, a zasa sú mamičky, ktoré tomu v nijakom prípade nebránia... Dám vám teda priateľskú radu, aby ste boli opatrnejší. Tu v kúpeľoch je veľmi nebezpečné povetrie. Koľko len mládencov, čo by si zaslúžili lepší osud, videl som odtiaľto odchádzať rovno pred oltár... A verte či nie, aj mňa chceli oženiť! Totiž jedna mamička z okresného mesta, ktorá mala veľmi bledú dcéru. Na nešťastie som jej povedal, že jej dcérke očervenejú líčka po svadbe.

Na to mi mamička so slzami vďačnosti ponúkla ruku svojej dcéry a celý majetok, tuším v tom bolo i päťdesiat poddaných. Odpovedal som jej, že nie som ten pravý...

Verner odišiel celkom presvedčený, že ma dostatočne vystríhal. Z jeho slov som vyrozumel, že o mne a o kontese už kolujú po meste rozličné klebety. To teda Grušnickému nedarujem!

10. júna

Už tri dni som v Kyslovodsku. Každý deň vidím Vieru pri prameni a na prechádzke. Keď sa ráno zobudím, sadnem si k obloku a namierim lorňon na jej balkón. Už je dávno oblečená a čaká na dohovorené znamenie. Stretávame sa ako náhodou v parku, čo sa zvažuje od našich víl k prameňu. Blahodarný horský vzduch jej vrátil silu a lícam farbu. Nič po nič neoznačili Narzan za bohatiersky prameň. Miestni obyvatelia tvrdia, že kyslovodský vzduch je predurčený na lásku a tu sa rozuzľujú všetky ľúbostné zápletky, čo sa kedy začali na úpätí Mašuku. A naozaj, každý kút ponúka ústranie, všetko dýcha samotou. I husté tône pod alejou líp, ktoré sa skláňajú nad potokom, čo so zurčaním penivo skáče z kameňa na kameň a preráza si cestu medzi rozzelenenými kopcami. Aj úžľabiny zahalené do hmly a mĺkvo-ty, rozbiehajúce sa stadeto v množstve výbežkov na všetky strany. I čerstvé povetrie nasýtené vôňou vysokých južných tráv a bieleho agátu, ba aj neprestajný, omamujúco sladký žblnkot bystrín, ktoré sa opreteký družne náhlia na koniec doliny, kde sa spoja a vrhajú do Podkumku. Z tejto strany je úžľabina širšia a prechádza do zeleného úvalu. Tadeto sa krúti prašná hradská.

Keď sa na ňu dívam, zakaždým sa mi zdá, že po nej ide koč a z jeho okienka vyzerá ružová tvárička. Veľa kočov už prešlo po tejto ceste, ale ten pravý ešte nie! V osade za pevnosťou je plno hostí. V reštaurácii na vršku, pár krokov od mojej vily, prebleskujú každý večer svetlá pomedzi topoľovú alej. Vravu a cvengot pohárov počuť do neskorých nočných hodín.

Nikde sa nevytopyje také množstvo kachetínskeho vína a minerálnej vody ako tu.

*Vidam často miešať tie dva druhy –
nepatrím však medzi také kruhy.*

Grušnický so svojou kompániou vyčíňa v kasíne každý deň, ale mňa skoro ani nepozdraví.

Ubytoval sa tu iba včera, a už sa stihol pohádať s tromi starčekmi, ktorí chceli vojsť do kúpeľa pred ním. Takého bojovného ducha mu akiste dodali neúspechy.

11. júna

Konečne pricestovali. Sedel som pri obloku, keď som začul hrčať ich koč. Srdce mi podskočilo... Čo to má byť? Hádam som sa nezaľúbil? Od mojej čudáckej povahy by to pokojne vystalo...

Obedoval som u nich. Kňažná je ku mne veľmi milá, ale od dcéry sa ani nehne. Hnevá ma to...! Zato sa na mňa usmialo šťastie z inej strany. Viera na kontesu žiarli! A čo neurobí žena súperke naprotiveň? Raz sa jedna žena zaľúbila do mňa len preto, že ja som miloval inú. Ženský úsudok je najzvláštniešia vec! Ženy ťažko o niečom presvedčiť, jediný spôsob je dosiahnuť, aby presvedčili samy seba. Poradie dôkazov, ktorými

chcú umlčať svoje predsudky, je veľmi svojrázne. Ak chceme pochopiť ich myslenie, musíme vo svojom rozume poprevracať všetky školské pravidlá logiky.

Tak napríklad zvyčajný spôsob uvažovania:

Tento muž ma miluje, ale ja som vydatá; čiže nesmiem ho mať rada...

A ženské usudzovanie:

Nemala by som ho ľúbiť, lebo som vydatá, ale tento muž ma miluje, čiže...

Sem som dal tri bodky, lebo tu sa úvaha končí a miesto nej hovoria zväčša jazyk, oči a vzápätí srdce, ak ho vôbec majú.

Čo keby tieto poznámky uvidela nejaká žena? „To je osočovanie!“ vykrikla by rozhorčene.

Odkedy básnici píšu a ženy ich čítajú (za čo im patrí najvrúcnejšia vďaka), už toľkokrát ich označili za anjelov, až tomu ženy vo svojej naivite naozaj uverili, zabúdajúc, že rovnakí básnici za peniaze uctievali v Nerónovi poloboha.

Nepatrí sa nijako, aby som o ženách hovoril tak zlomyseľne, najmä nie mne, keďže okrem nich nič na svete nemám rád a kvôli nim som ochotný obetovať pohodlie, ctižiadosť, ba i svoj život... Ale veď čarodejný závoj, za ktorý prenikne len skúsený zrak, nestíham z nich v návale hnevu alebo urazenej márnomyseľnosti. Nie, a všetko, čo tu o nich povravím, je iba výsledok

*postrehov triezvej rozumnosti
a trúchlych srdca poryvov.*

Ženy by si mali želať, aby ich všetci muži poznali tak dobre ako ja. Lebo ich ľúbim stonásobne väčšmi odvtedy, čo sa ich už nebojím a viem o ich slabôstkach.

Mimochodom, nedávno Verner prirovnal ženy k zakliatej hore, ako o tom píše Tasso v „Oslobodenom Jeruzaleme“. – „Len čo ta vkročíš, zo všetkých strán sa na teba vrhnú prízraky, ako božezavaruj, povinnosť, hrdosť, slušnosť, verejná mienka, pohrdanie, výsmech... Len sa neobzeraj a choď rovno! Postupne strašidlná miznú a pred tebou sa otvorí tichá a slnečná čistinka, uprostred ktorej kvitne zelená myrta. Ale beda ti, ak na počiatku zaváhaš a pozrieš za seba!“

12. júna

Dnes večer sa toho veľa odohralo. Asi tri kilometre od Kyslovodska, v úžlabine, cez ktorú preteká Podkumok, týči sa skala zvaná Prsteň. Je to akási prírodou utvorená brána. Čnie na vysokom vrchu a klesajúce slnko posielala cez ňu posledný ohnivý pohľad na zem. Veľká spoločnosť vybrala sa ta na koňoch, aby si pozrela západ slnka cez onen kamenný oblúk. Pravdu povediac, nik z nich nemyslel naozaj na západ slnka. Niesol som sa vedľa kontesy. Pri návrate sme sa museli prebrodiť cez Podkumok. Horské bystriny, aj tie najplytkejšie, sú veľmi nebezpečné najmä preto, že ich dno sa ustavične mení ako obraz v kaleidoskope. Tam, kde včera bol kameň, dnes vlny vyhýbili jamu. Vzal som kontesinho koňa za uzdu a voviedol ho do vody. Siahala iba po kolená. Pomaličky sme sa pustili krížom proti prúdu. Keď prechádzame cez prudký tok, nikdy nemáme hľadieť na vodu, lebo sa nám zakrúti hlava. Zabudol som kontesu na to upozorniť.

Boli sme asi prostred prúdu, keď sa zrazu v sedle zakolísala.

– Zle mi je! – zažalostila...

Rýchlo som sa k nej naklonil a objal ju okolo pružného drieku.

– Dívajte sa hore! – odporúčal som jej, – to nič nie je, nebojte sa, veď som s vami.

Uľavilo sa jej. Chcela sa mi vykĺznuť, ale ja som tým pevnejšie zovrel jej útlý poddajný pás. Líca sa nám takmer dotýkali, mala ich ako oheň.

– Božemôj, čo to so mnou robíte...?

Nedbal som na jej rozochvenie a zmätok a dotkol sa perami jej nežného líčka. Zachvela sa, no neriekla slovka. Šli sme za ostatnými, nikto nič nezbadal. Na brehu sa všetci pustili cvalom. Kontesa zdžžala koňa. Zostal som s ňou. Videl som, že ju moje mlčanie znepokojuje, no zaumienil som si, že sa náročky neozvem. Bol som zvedavý, ako vyrieši túto nepríjemnú situáciu.

– Alebo ma za nič nemáte, alebo ma veľmi ľúbite! – ozvala sa napokon a v jej hlase sa chveli zadržované slzy. – Možno sa mi chcete vysmiať, pripraviť ma o duševný pokoj a potom opustiť... Bolo by to také podlé, také nečestné, že už pri myšlienke... Och, nie! Pravda, – doložila nežne a dôverčivo, – neurobila som nič, pre čo by ste si ma nemohli vážiť! Váš prenáhlený čin... musím vám ho odpustiť, musím, lebo som dovolila... Odpovedzte mi, hovorte niečo, chcem počuť váš hlas...! – Posledné slová zazneli tak žensky netrpezlivo, že som sa nevdojak usmial. Na šťastie sa stmievalo... Neodpovedal som.

– Mlčíte? – pokračovala, – chcete azda, aby som vám ja prvá povedala, že vás ľúbim?

Mlčal som.

– Želáte si to? – pokračovala a prudko sa zvrtila ku mne... Jej odhodlaný hlas i pohľad ma znepokojili...

– Nie, prečo? – odpovedal som jej a mykol som plecami.

Šlahla bičíkom koňa a pustila sa cvalom po úzkej, nebezpečnej cestičke. Odohralo sa to tak rýchlo, že som ju ledva dohonil. Medzitým sa už pridružila k ostatnej spoločnosti. Celou cestou domov sa neprestajne smiala a hovorila. V jej pohyboch bolo čosi horúčkovité. Mňa si ani pohľadom nevšimla. Všetci pobadali jej nezvyčajnú veselosť. Aj kňažná sa v duchu potešila pri pohľade na dcérku. Ale dcéra mala iba rozrušené nervy. Nebude spať a celú noc preplače. Táto myšlienka vyvoláva vo mne nevýslovnú radosť. Myslím, že si niekedy viem celkom predstaviť pocity Upíra... A jednako ma pokladajú za dobrého človeka a mne na tejto mienke záleží.

Dámy zostúpili z koní a pobrali sa ku kňažnej. Bol som rozrušený a odcvával som do kopcov prevetrať si myšlienky, ktoré sa mi nahromadili v hlave. Vlhké povetrie dýchalo večerným opojným chladom. Spoza tmavých vrchov vychádzal mesiac. Každý krok môjho nepodkovaného koňa sa duto ozýval v zamĺknutej úžlabine. Pri vodopáde som koňa napojil a plnými dúškami vdychoval svieži vzduch južnej noci. Potom som sa pobral na spiatočnú cestu. Šiel som cez osadu. V oknách už zhasínali svetlá. Stráže na pevnostnom múre a kozáci rozostavení po okolitých hliadkach ťahavo na seba vyvolávali.

V jednom dome osady, postavenom takmer nad výmoľom, pobadal som nezvyčajný ruch. Chvilami sa odtiaľ vyrútili zmätená vrava a krik, čo nasvedčovalo, že sa tam dôstojníci opijajú. Zoskočil som a prikradol sa k obloku. Cez privreté okenice som mohol vidieť zabávajúcich sa a vypočuť si ich. Hovorili o mne.

Jazdecký kapitán rozjarený vínom udrel pästou o stôl a žiadal si ticho.

– Páni! – zvolal, – už to tak ďalej nejde. Pečorin musí dostať príučok. Títo petrohradskí fičúri sa vždy nafukujú, pokým nedostanú frčku. Myslí si, že iba on sa vie pohybovať v spoločnosti, lebo nosí vždy čisté rukavičky a vyleštené čižmy.

A ten jeho nadutý úsmev! No ja si myslím, že je obyčajný zbabelec, áno, zbabelec!

– Som tej istej mienky, – pridal sa Grušnický. – Rád obracia všetko na žart. Raz som mu tak nagrobil, že iný by ma bol na mieste rozsekal, ale Pečorin sa tomu iba vysmial. Jasné, že som ho nevyzval, lebo napokon to bola jeho vec... A nechcel som sa s ním babrať...!

– Grušnický sa naňho pajeď, lebo mu odvábil kontesu, – nadhodil ktosi.

– Taľafatky! Pravda, trochu som kontese dvořil, ale rýchlo som cúvol. Na ženbu nepomýšlam a pokaziť dievčaťu dobré meno sa prieči mojim zásadám.

– Ubezpečujem vás, že je to najväčší zbabelec, myslím pravdaže Pečorina, nie Grušnického. Grušnický je junák a okrem toho môj najlepší priateľ, – znova sa ozval jazdecký kapitán. – Páni! Nik z vás nie je na jeho strane? Nik? Tým lepšie. Chcete vyskúšať jeho smelosť? Sľubujem vám zábavu...!

– Chceme, ale ako?

– Hneď vám to poviem. Grušnický, ktorý sa naňho najväčšmi hnevá, bude hrať hlavnú úlohu. Zadrapi sa do nejakej maličkosti a vyzve Pečorina na súboj... No a práve o to pôjde... Vyzve ho na súboj, a bude! Všetko, čiže výzva, prípravy a podmienky súboja sa urobia čo naj-

slávnostnejšie a najprísnejšie, o to sa už postarám! Pôjdem ti za sekundanta, môj úbohý priateľ! Prosím! A teraz vám poviem ten fígel: pištole nena-
bijeme. Ručím vám, že Pečorin dostane strach, keď ich postavím na šesť rokov od seba, doparoma! Súhlasíte, páni?

– Výborná myšlienka...! Súhlasíme...! Prečo by nie...? – ozývalo sa zo všetkých strán.

– A čo ty, Grušnický?

S napätím som čakal na Grušnického odpoveď. Priam som zúrilo pri myšlienke, že nebyť tejto náhody, bol by som vyšiel na posmech pred týmito trkvasmi. Ak by bol Grušnický odmietol, uškrtil by hom ho. Po krátkom mlčaní však vstal zo svojho miesta, podal kapitánovi ruku a povedal veľmi dôležito:

– Dobre, súhlasím...!

Neviem ani opísať nadšenie tej vybranej spoločnosti.

Keď som sa vrátil domov, znepokojovali ma dva protichodné pocity. Po prvé to bol smútok: „Prečo ma nenávidia?“ rozmýšľal som. „Za čo? Ublížil som niekomu z nich? Nie! Alebo azda patrím medzi ľudí, ktorí už svojím zjavom vyvolávajú odpor?“ Hneď nato ma pochytila nevy-slovná zlosť. „Dajte si pozor, pán Grušnický!“ vyhrážal som sa, chodiac hore-dolu po izbe. „Ja nepoznám nijaké žarty! Draho zaplatíte za pochvalný súhlas vašich hlúpych priateľov! Zo mňa si nebudete utahovať!“

Nespál som celú noc. Na druhý deň som bol žltý ako citrón. Hneď ráno som sa stretol s kontesou pri prameni.

– Ste chorý? – spýtala sa a pozorne sa na mňa zahľadela.

– Nespál som celú noc.

– Ani ja... obviňovala som vás... a hádam prenáhle? No, povedzte aspoň slovko, a môžem vám všetko odpustiť...!

– Všetko?

– Všetko, len hovorte pravdu! Čím skôr! Veľa som o tom premýšľala, chcela som si vysvetliť, ospravedlniť vaše správanie. Možno sa obávate nesúhlasu mojich príbuzných... z toho si nič nerobte. Ak im to oznámime, – hlas sa jej zachvel, – uprosím ich. Alebo azda vaša terajšia situácia...? Môžete si však byť istý, že sa všetkého zrieknem kvôli tomu, koho ľúbim... Och, odpovedzte mi rýchlo, netrápte ma! Všetkým mnou neopovrhujete?

Stisla mi ruku.

Kňažná šla pred nami s Vieriným mužom a nič nevidela. Ale z promenády nás mohli vidieť pacienti, najzvedavší zo všetkých klebetníkov. Preto som si rýchlo vymanil ruku z jej náruživého zovretia.

– Poviem vám úplnú pravdu, – riekol som kontese. – Nebudem sa ospravedlňovať ani vysvetľovať svoje počínanie. Neľúbim vás.

Obeleli jej pery.

– Odídte, – povedala sotva počuteľne.

Pokrčil som plecami, zvrchol sa a odišiel.

14. júna

Niekedy sebou opovrhujem. A či nie preto pohrdam aj inými? Potláčam všetky šlachetné city, lebo sa obávam, že sám pred sebou sa zosmiešnim. Iný na mojom mieste by kontese ponúkol city i ruku. Lenže nado mnou má slovo ženiť sa akúsi prekliatu moc. Keby som miloval ženu neviemako náruživo, len čo mi dá najavo, že

sa s ňou mám oženiť, zbohom, láska! Srdce sa mi zmení na kameň a nič ho viac nerozohreje. Nebojím sa nijakej obete okrem tejto. Aj dvadsaťkrát riskujem svoj život, ba i česť, no slobodu si nepredám! Ale prečo tak na nej visím? Na čo mi je! Na čo sa chystám? Čo očakávam od budúcnosti...? Naozaj celkom nič. Bude to asi vrodenný strach, nevysvetliteľná predtucha. Veď sú ľudia, ktorí sa bez príčiny boja myší, pavúkov a švábov... Alebo vyrukovať s pravdou...? Keď som bol ešte chlapec, nejaká vedomkyňa hádala matke moju budúcnosť. Predpovedala, že príčinou mojej smrti bude zlá žena. Už vtedy ma to veľmi zarazilo. Postupne sa vo mne vyvinul neprekonateľný odpor k ženbe. Aj dnes mi čosi hovorí, že starana mala pravdu! Budem sa aspoň usilovať, aby sa jej predpoveď splnila čo najneskôr.

15. júna

Včera sem prišiel kúzelník *Apfelbaum*. Na dvierách reštaurácie sa zjavil dlhočizný plagát, ktorý oznamoval veľactenému publiku, že horemenovaný slávny kúzelník, akrobat a iluzionista dovoľuje si usporiadať veľkolepé predstavenie dnes večer o ôsmej vo dvorane šľachtického kasína, inak v reštaurácii. Vstupné dve päťdesiat.

Všetci sa chystajú na kúzelnický program. Lístok si kúpila aj kňažná Ligovská, hoci má chorú dcéru.

Dnes popoludní som šiel popod Vierine obloky. Sedela na balkóne sama. K nohám mi padol lístok:

„Večer o desiatej príď ku mne hlavným schodištom. Muž išiel do Piatigorska a zdrží sa tam do zajtra. Sluhovia a chyžné nebudú doma, pustila

som všetkých na predstavenie. Aj kňažnina čelaď dostala odo mňa lístky. Čakám ťa, príď naisto.“

„Aha!“ pomyslel som si. „Jednako to ide podľa môjho.“

O ôsmej som sa šiel pozrieť na kúzelníka. Obecenstvo sa poschádzalo až okolo deviatej. Predstavenie sa začalo. V zadných radoch som zbadal Vierino a kňažnino služobníctvo. Bolo tu celé mesto. Grušnický vyzbrojený lorňonom sedel v prvom rade. Kúzelník sa obracal naňho zakaždým, keď potreboval vreckovku, hodinky, prsteň a podobné veci.

Niekoľko dní ma Grušnický nezdraví. Dnes si ma dva razy bezočivo premeral. Aj toto mu pripíšem, až dôjde na konečné rávanie.

Pred desiatou som vstal a odišiel.

Von bola tma ako vo vreci. Nad končiarmi okolitých vrchov viseli tmavé olovené mraky. Utíchajúci vietor len kedy-tedy zašumel v korunách topoľov obklopujúcich reštauráciu, kde sa aj pri oblokoch natislo veľa ľudstva. Zbehol som dolu a pri bráne som pridal do kroku. Vtom sa mi zazdalo, že ma ktosi sleduje. Zastal som a poobzeral sa. V tej tme som však nič nevidel. Jednako som z opatrnosti obišiel dom, akoby som sa prechádzal. Keď som šiel popod kontesine obloky, prešuchol sa popri mne akýsi človek v čiernom plášti. Znepokojilo ma to, ale prikradol som sa ku vchodu a rýchlo vybehol hore po schodišti. Dvere sa otvorili a malá ruka chytila moju.

– Nik ťa nevidel? – zašepkala Viera a pritúlila sa ku mne.

– Nik.

– Teraz už veríš, že ťa mám rada? Keby si vedel, ako dlho som váhala, trápila sa... no vždy urobím, čo ty chceš...

Srdce jej prudko búšilo, ruky mala studené ako ľad. Zahrnula ma žiarlivými výčitkami a ponosovaním. Chcela, aby som sa jej so všetkým priznal, a sľubovala, že znesie moju zradu, lebo jej ide iba o moje dobro. Pochyboval som o tom, ale upokojil som ju prísahami a sľubmi.

– Neoženíš sa teda s Mary? Nemiluješ ju...? A vieš, že ona sa, chudáčko, do teba bláznivo zaslúbila...?

Okolo druhej po polnoci som otvoril oblok, zviazal si dva šály a pridržajúc sa stĺpu, spustil som sa z horného balkóna na dolný. U kontesy sa ešte svietilo. Čosi ma pobádalo k jej obloku. Nemala celkom zatiahnutú záclonu, takže som mohol zvedavo nazrieť dnu. Mary sedela na posteli, ruky skrížené na kolenách. Husté vlasy mala podobraté pod nočným čipkovaným čepčekom. Veľká purpurová šatka jej zakrývala biele pľecka a malé nôžky sa túlili v pestrých perzských papučkách. Sedela nehybne, so sklonenou hlavou. Pred sebou na stolíku mala otvorenú knihu, ale podľa všetkého jej nehybné oči plné nevýslovného smútku už hádam aj stokrát prebehli po tej istej stránke, kým jej myšlienky boli ďaleko...

Vtom sa čosi pohlo za kríkom. Zoskočil som z balkóna na trávnik. Čiasí neviditeľná ruka ma schmatla za plece

– Aha ho! – ozval sa hrubý hlas. – Mám ťa! Budeš sa ty po nociach vláčiť za šľachticami!

– Drž ho dobre! – kričal druhý, čo vybehol spoza rohu.

Boli to Grušnický a jazdecký kapitán.

Udrel som kapitána pästou do hlavy, podrazil

mu nohy a vrhol som sa medzi kríky. Poznal som všetky chodníčky v parku rozprestierajúcom sa na svahu pred našimi vilami.

– Zlodeji! Stráže! – kričali obaja. Ozval sa výstrel z pušky. Dymiaca patrónová zátka mi padla rovno k nohám.

O chvíľku som už bol vo svojej izbe, zoblíkol sa a ľahol si spať. Len čo môj lokaj zamkol dvere, dobýjali sa ku mne Grušnický a kapitán.

– Pečorin! Tu ste? Spíte? – volal kapitán.

– Spím, – odpovedal som mu zlostne.

– Vstávajte! Zlodeji... Čerkesi.

– Mám nádchu a bojím sa, že prechladnem, – odvetil som im.

Odišli. Škoda, že som sa im ohlásil. Mohli ma ešte dobrú hodinku hľadať po parku. Medzitým sa strhol poplach. Z pevnosti pricválal kozák. Všetci sa splašili. Hľadali Čerkesov po všetkých kríkoch, a pravdaže, nič nenašli. Ale mnohí boli presvedčení, že ak by posádka preukázala väčšiu pohotovosť a smelosť, mohli pochytať najmenej dvadsiatich zbojníkov.

16. júna

Dnes ráno sa pri prameni nehovorilo o ničom inom iba o čerkeskom nočnom prepade. Vypil som predpísaný počet pohárov narzanskej vody, prešiel sa asi desaťkrát po lipovej aleji a stretol som Vierinho muža, ktorý sa práve vrátil z Pia-tigorska. Chytil ma popod pazuchu a šli sme na raňajky do reštaurácie. Veľmi sa trápil o ženu.

– Ako sa len vyľakala dnes v noci! – hovoril. – Muselo sa to stať práve vtedy, keď som nie doma?

Zasadli sme si raňajkovať pri dverách vedú-

cich do rožnej miestnosti, kde bolo zo desať mládenčov, medzi nimi aj Grušnický. Osud mi poskytol ešte jednu príležitosť vypočuť rozhovor, ktorý mal rozhodnúť o jeho živote. Nevidel ma, a tak som v tom nemohol vidieť zámer, ale to ešte znásobilo jeho vinu v mojich očiach.

– Boli to naozaj Čerkesi? Videl ich niekto? – spytoval sa ktosi.

– Rozpoviem vám všetko, ako bolo, – ozval sa Grušnický. – Len ma, prosím vás, nevyzradte. Človek, ktorého nebudem menovať, prišiel včera ku mne a hovoril mi, že videl, ako sa niekto pred desiatou vkradol do Ligovských. Musím poznamenať, že kňazná bola tu na predstavení a kontesa doma. Tak sme sa vybrali pod obloky, aby sme vysledili, kto je ten šťastlivec.

Veru ma to vyľakalo, hoci môj spoločník sa sústredene venoval raňajkám. Mohol sa dozvedieť o veciach, ktoré by mu boli veľmi nepríjemné, keby Grušnický nedajbože prišiel na pravdu. Na šťastie môjho soka zaslepovala žiarlivosť, a nemohol mať o ničom ani potuchy.

– Tak sme sa teda pobrali, – pokračoval Grušnický, – vzali si pušky nabitú sľepými patrónami, aby sme ho vyľakali. Vyčkávali sme tak do druhej v noci. Napokon sa zjavil, no ktovie odkiaľ, lebo oblok sa neotvoril. Najskôr cez sklenené dvere za stĺpom. Nuž teda konečne sme videli, ako niekto zoskakuje z balkóna... A potom vraj kontesa! Tak vidíte tie moskovské slečinky...! Dá sa ešte niektorej veriť? Chceli sme ho chytiť, ale sa nám vytrhol a ako zajac šibol do kríkov. Vtedy som tým smerom vystrelil.

Okolo Grušnického sa ozývali pochybovačné hlasy.

– Neveríte? – pokračoval. – Dávam čestné

slovo, že je to naozaj pravda, a aby som to i dokázal, poviem vám meno toho pána.

– Povedz, kto je to? – ozvalo sa zo všetkých strán.

– Pečorin, – odpovedal Grušnický.

Vtom dvihol zrak. Stál som vo dverách oproti nemu. Očervenel ako rak. Pristúpil som k nemu a riekol mu veľmi pomaly a zreteľne:

– Veľmi ma mrzí, že som vošiel, až keď ste už dali čestné slovo, aby ste potvrdili pravdivosť najmrzkejšej klebety. Bol by som vás zachránil od zbytočnej ničomnosti.

Grušnický vyskočil zo stoličky a hneď sa chcel na mňa vrhnúť.

– Žiadam vás, – pokračoval som nezmeneným tónom, – žiadam, aby ste svoje slová ihneď odvolali. Viete veľmi dobre, že ste si to vymysleli. Ak nejakú ženu nezaujímajú vaše skvelé vlastnosti, nemyslím, že sa jej musíte takto pomstiť. Dobré si to rozvážte! Ak nástojíte na tom, čo ste povedali, strácate právo nazývať sa čestným človekom a ohrozujete svoj život!

Grušnický veľmi rozrušený stál predo mnou so sklopenými očami. No súboj medzi svedomím a samolúbosťou bol krátky. Jazdecký kapitán, ktorý sedel vedľa neho, drgol ho laktom. Strhol sa a odvetil rýchlo, do očí mi však nepozrel.

– Vážený pane, ak niečo tvrdím, tak si to aj myslím a môžem to aj zopakovať... Nebojím sa vašich vyhrážok a som schopný všetkého...

– To ste práve dokázali, – odvetil som mu odmerane. Nato som chytil pod pazuchu jazdeckého kapitána a vyšiel som s ním z miestnosti.

– Čo by ste rád? – spýtal sa ma kapitán.

– Ste Grušnického priateľ a iste budete jeho sekundantom.

Kapitán sa veľmi dôležito uklonil.

– Uhádli ste, – odpovedal mi, – ba je to moja povinnosť, lebo jeho urážka sa týka aj mňa. Včera v noci som bol totiž s ním, – dodal a narovnal svoju prihrbenú postavu.

– Ach tááák... teda to vás som tak nešikovne udrel do hlavy...?

Obledol, až osinavel. Na tvári mu hrala utajovaná zlosť.

– Dovolím si teda poslať k vám svojho sekundanta, – povedal som mu nedbanlivo na rozlúčku a tváril som sa, akoby som ani nebadal jeho zúrivosť.

Na schodoch reštaurácie som stretol Vierinho muža.

Vari na mňa čakal. Vzrušene, ba priam nadšene ma chytil za ruku.

– Šlachetný mladý človek, – povedal mi so slzami v očiach. – Všetko som počul. Taký niktoš! Nevďačník...! Nech ich potom človek pozve do slušného domu! Chvalabohu, že nemám dcéru! Tá, pre ktorú riskujete život, bude vám odmenou. O mojej diskretnosti nemusíte pochybovať, – pokračoval. – I ja som bol mladý a vojenčil som! Viem, že do týchto vecí sa netreba miešať. Zbohom!

Chudáčisko! Raduje sa, že nemá dcéru!

Išiel som rovno k Vernerovi. Zastihol som ho doma a rozpovedal som mu všetko. O mojich vzťahoch k Viere i ku kontese, aj o rozhovore, ktorý som vypočul a dozvedel sa z neho, ako sa tamí páni chceli zo mňa vysmiať a vohnať ma do súboja so slepými patrónami. No teraz už celá vec prestala byť žartom. Pravdepodobne neočakávali, že sa takto vyvinie.

Doktor pristal, že mi bude sekundantom. Dal

som mu niekoľko pokynov, ako dojednať podmienky súboja. Predovšetkým sa mal postarať, aby sa všetko odohralo v úplnej tajnosti. Som síce odhodlaný kedykoľvek ísť na smrť, ale ani trochu si nemienim kaziť budúcnosť na tomto svete.

Potom som sa pobral domov. O hodinu sa doktor vrátil z obchôdzky.

– Naozaj sa proti vám spriahli, – oznámil mi. – U Grušnického som zastihol jazdeckého kapitána a ešte nejakého pána, na ktorého meno sa už nepamätám. Zdržal som sa chvíľu v predsieni, kým som si vyzul galoše. Dnu sa vadili a kričali... „Ani za svet nesúhlasím,“ vykrikoval Grušnický, „verejne ma urazil; predtým to bolo čosi celkom iné...“ – „Čo ťa do toho?“ odpovedal mu kapitán, „spoľahni sa na mňa. Sekundoval som už pri piatich súbojoch, viem, ako to spraviť. Všetko mám premyslené. Len sa, prosím ťa, do toho nestaraj. Nezaškodí, ak ho poriadne vystrašíme. A načo vyhľadávať nebezpečenstvo, ak sa mu dá vyhnúť!“ – Vtom som vošiel. Všetci hneď zmĺkli. Dlhú sme dohovárali podrobnosti. Napokon sme celú vec vyriešili takto: asi päť kilometrov odtiaľto je odľahlá úžľabina. Oni sa ta zajtra vyberú o štvrtej ráno a my o pol hodiny za nimi. Strieľať sa bude na šesť krokov. Na tom nástojil najmä Grušnický. Smrť jedného z vás sa pripíše Čerkesom. Ale mám toto podozrenie. Oni, totiž Grušnického sekundanti, zmenili pôvodný plán a pištoľ chcú nabiť iba jemu. To sa nelíši veľmi od vraždy, ale za vojny, najmä ázijskej, je i leš dovolená. Myslím však, že Grušnický bude jednako len čestnejší ako jeho kompáni. Čo myslíte, máme im dať najavo, že sme ich odhalili?

– Doktor, nech vám ani na um nepríde! Môžete byť pokojný, nedám sa im!

– A čo chcete robiť?

– To je moje tajomstvo.

– Len aby ste sa nedostali... veď sa strieľate na šesť krokov!

– Doktor, čakám vás zajtra o štvrtej. Dám prichystať kone... Do videnia!

Zamkol som sa v izbe a do večera som nevyšiel z domu. Lokaj ma prišiel pozvať ku kňaznej... Odkázal som, že som chorý.

Sú dve hodiny v noci... nie a nie zaspáť... A mal by som si pospať, aby sa mi zajtra nechvela ruka. Hoci zo šiestich krokov je umenie netrafiť. Hohó, pán Grušnický! Váš podvod sa vám nevyplatí... Vymeníme si úlohy! Teraz ja budem vo vašej tvári hľadať príznaky utajovaného strachu. Prečo ste si sám určili tých osudných šesť krokov? Nazdávate sa, že vám len tak nastavím čelo? Budeme žrebovať! A potom... potom... čo ak sa šťastie k nemu prikloní? Ak ma moja hviezda napokon opustí? Nie je to vyľúčené! Veď už dosť dlho verne slúžila mojim rozmarom! Prečo by tam na nebesiach mali byť stálejší ako tu na zemi?

Napokon čo! Ak umrieť, nuž umrieť! Svet veľa nestratí, veď i ja som už zunovaný... Som ako človek, ktorý na plese zíva a nejde spať iba preto, lebo ešte neprišiel poňho koč. No koč je už prichystaný... A tak zbohom!

V duchu si vyvolávam celú minulosť a nevďak sa spytujem sám seba: Načo som žil? Prečo som sa narodil...? Musel v tom byť nejaký zámer a iste som bol predurčený pre vyššie ciele,

lebo mám veľkú duševnú silu... No neuhádol som svoje predurčenie a dal som sa uniesť plytkými a škodlivými vášňami! Pretavili ma na človeka chladného a tvrdého ako oceľ, ale už nikdy ma nenadchli ušľachtilé úsilie a stratil som najkrajší kvet života. Koľko ráz si ma od tých čias vybral osud za vraždiaci nástroj! Ako popravicí zbraň dopadal som na hlavu odsúdených obetí, často bez zloby, ale vždy neľútostne... Moja láska nikomu nepriniesla šťastie, lebo som nikdy nič neobetoval pre tých, ktorých som miloval. Miloval som pre seba, pre vlastné uspokojenie, aby som vyhovel čudnej žiadostivosti srdca. Dychtivo som vstrebával ich city, ich nežnosť, ich bolesti a utrpenia, a nikdy som sa nemohol zasýtiť. Tak ako hladujúci, ktorý zaspáva od vysilenia a vidí pred sebou výdatné jedlá a perlivé vína. Opojene hlce vzdušné dary obrazotvornosti a zdá sa mu, že sa mu uľavilo. Len čo sa však prebudí, marivo je preč a jeho hlad i zúfalstvo sa zdvojnásobia!

Možno zajtra i umriem...! A neostane jediná bytosť na svete, ktorá by ma správne pochopila! Jedni ma pokladajú za lepšieho, iní za horšieho, než som v skutočnosti... Jedni povedia statočný človek, iní naničhodník! Ani jedno nebude pravda. Má život po tom všetkom zmysel? A predsa žijeme... zo zvedavosti, či sa dočkáme čohosi nového... Človek by sa smial i plakal!

Prešlo už pol druhu mesiaca, čo som v n...skej pevnosti. Maxim Maximyč je na polovačke... som sám. Sedím pri obloku, olovené mraky sa spustili až na úpäť vrchov. Cez hmlu presvitá slnko ako žltá škvrna. Je chladno. Vietor

hviždí a lomcuje obločnicami... Nudím sa! Budem pokračovať v denníku, ktorý som prerušil pre toľké nezvyčajné udalosti.

Čítam si jeho poslednú stránku. Do popuku! Pomýšľal som na smrť. Nemohla prísť. Nedopil som do dna čašu utrpenia a teraz cítim, že budem ešte dlho žiť.

Ako živo a hlboko sa mi celá minulosť vryla do pamäti! Čas nezotrel ani čiaričku, ani najmenší odtieň. Spomínam si, že v tú noc pred súbojom som ani oko nezažmúril. Písať som akosi nemohol. Opanoval ma nevysvetliteľný nepokoj. Dobrú hodinu som sa prechádzal po izbe. Potom som si sadol a otvoril román Waltera Scotta, ktorý som mal položený na stolíku. Boli to Škótski puritáni. Spočiatku som čítal iba nasilu, no potom ma celkom zaujal fantastický príbeh a zahĺbil som sa do knihy... Ktovie či škótskeho barda odmenia na onom svete za každú šťastnú chvíľu, ktorú poskytne jeho kniha...?

Konečne sa brieždilo. Nervy sa mi upokojili. Pozrel som sa do zrkadla: tvár bledá ako stena odrážala stopy mučivej nespavosti. No oči, hoci podmaľované čiernymi kruhmi, žiarili hrdo a neúprosne. To ma uspokojilo.

Dal som osedlať kone, obliekol sa a zbehol som sa okúpať. Keď som sa ponoril do chladných bubliniek Narzanu, cítil som, že sa mi vracajú telesné i duševné sily. Z kúpeľa som vyšiel osviežený a čerstvý, akoby som sa zberal na ples. Potom nech dakto tvrdí, že telo nevplýva na duševný stav...!

Keď som sa vrátil, doktor bol už u mňa. Mal sivé jazdecké nohavice, krátky ázijský kabát archaluk a čerkeskú baranicu. Rozosmial som sa, keď som uvidel jeho drobnú postavičku pod obrov-

skou chlpatou čiapkou. Nikdy nevyzeral nijako bojovne, ale teraz mal tvár ešte pretiahnutejšiu ako zvyčajne.

– Prečo ste taký smutný, doktor? – oslovil som ho. – Vari ste už stokrát neodprevádzali ľudí na onen svet s najväčšou ľahostajnosťou? Predstavte si, že mám žltú zimnicu. Môžem umrieť, ale aj vyzdraviť. Obe možnosti sú celkom prirodzené. Musíte na mňa hľadiť ako na pacienta, ktorý ochorel na neznámu chorobu, a tak sa vo vás zobudí nanajvýš zvedavosť. Teraz máte možnosť sledovať na mne niekoľko významných fyziologických procesov. Nie je azda očakávanie násilnej smrti už skutočným ochorením?

Táto myšlienka doktora prekvapila a rozveselila.

Vysadli sme na kone. Verner oboma rukami mykol uzdu a rozbehli sme sa. Ako blesk sme precválali okolo pevnosti, cez osadu a vtrielili sme do úžľabiny, cez ktorú sa kľukatila cesta spoly zarastená vysokou trávou. Na každom skoku ju pretínala hrčiaca bystrina, ktorú sme museli prebrodiť na doktorovo veľké zúfalstvo, lebo jeho kôň vo vode zakaždým zastal.

Nepamätám sa, že by niekedy bolo sviežejšie a belasejšie ráno. Len čo sa slnko vyšvihlo spoza zelených vrchov, už teplo jeho prvých lúčov preniklo ustupujúci nočný chlad, čo zapôsobilo na city ako slastné omámenie. Do úžľabiny ešte neprenikol radostný lúč rodiaceho sa dňa. Pozlacoval len končiare útesov, čo sa strmo dvíhali po oboch stranách nad nami. Husté lístie kríčia rastúceho v ich hlbokých trhlinách obsýpalo nás pri najmenšom závane vetra ako strieborný dážď. Pamätám sa, vtedy som ľúbil prírodu väčšmi než kedykoľvek predtým. Ako zvedavo

som sa zahľadel na každú kvapôčku rosy, čo sa zachvievala na širokom viničovom liste a odrážala na milióny dúhových lúčov! Ako dychtivo som noril zrak do hmlistej diaľavy! Tam sa cesta zužovala, skaly boli belasejšie a hrozivejšie, až sa napokon zdalo, že sa zbiehajú do nepreniknuteľnej steny. Uháňali sme mlčky.

– Napísali ste závet? – spýtal sa Verner.

– Nie.

– Ak vás zabije?

– Dedičia sa aj sami prihlásia.

– Nemáte priateľov, ktorých by ste chceli dať naposledy pozdravovať?

Pokrútil som hlavou.

– A či nejestvuje žena, ktorej by ste chceli nechať niečo na pamiatku?

– Doktor, – odpovedal som mu. – Želáte si, aby som si pred vami otvoril dušu? Nuž, vyrástol som už z rokov, keď sa umiera s menom milovanej na perách alebo sa priateľovi zanecháva pramienok namastených či nenamastených vlasov. Keď myslím na možnú a blízku smrť, myslím iba na seba. Iní ani toľko neurobia. Priatelia už zajtra na mňa zabudnú, alebo čo je horšie, vymyslia o mne kadejaké bájky. A ženy sa mi iba vysmejú v objatí iného, aby v ňom nevyvolali žiarlivosť na nebohého. Odpúšťam im. Zo životných búrok som si odniesol niekoľko myšlienok, ale ani jedinký cit! Dávno nežijem srdcom, lež rozumom. Hodnotím a rozoberám svoje vášne s bezohľadnou zvedavosťou, ale nedojímajú ma. Vo mne sú dvaja ľudia: jeden žije v plnom zmysle tohto slova a ten druhý uvažuje a súdi ho. Prvý sa možno o hodinu naveky rozlúči s vami a so svetom... kým ten druhý... druhý...? Nože pozrite, doktor, tam vpravo

na brale sa černejú tri postavy. Sú to akiste naši protivníci.

Pohnali sme kone do cvalu.

Na úpäti brala v kroví boli uviazané tri kone. Aj my sme tu uviazali svoje a pešo sme sa pohli po úzkej ceste, vystúpili sme na plošinu, kde nás už očakával Grušnický s jazdeckým kapitánom a ešte s jedným sekundantom, Ivanom Ignatievičom. Jeho priezvisko som sa nikdy nedozvedel.

– Dávno vás čakáme, – ozval sa jazdecký kapitán s posmešným úškrnom.

Vybral som hodinky a ukázal mu ich.

Ospravedlnil sa, že jemu teda utekajú.

Nastala chvíľka trápneho mlčania. Prerušil ju doktor a oslovil Grušnického.

– Nazdávam sa, páni, – povedal, – že keď ste obaja pristúpili na súboj, splnili ste podmienky, ktoré si vyžadovala vaša česť, a teraz by ste si mohli všetko vysvetliť a spor ukončiť zmiernením.

– Prijímam, – odpovedal som.

Kapitán žmurkol na Grušnického, a on, domnievajúc sa, že to robím zo strachu, zatváril sa pyšne, hoci až do tejto chvíle bol smrteľne bledý. Odkedy sme prišli, po prvý raz na mňa pozrel, no v jeho pohľade bola akási nespokojnosť, svedčiaca o vnútornom zápase.

– Povedzte si podmienky, – riekol, – a môžete byť istý, že čo budem môcť...

– Moje podmienky sú, aby ste ešte dnes verejne odvolali, čo ste naklebetili, a ospravedlnili sa mi...

– Vážený pane, čudujem sa, ako sa opovažujete navrhnovať mi niečo také...

– Čo iné som vám mal navrhnúť?

– Tak neostáva iné ako súboj.

Pokrčil som plecami.

– Ako sa páči! No nezabúdajte, že jeden z nás umrie.

– Želám si, aby ste to boli vy.

– Ja som zasa presvedčený o opaku...

Zarazil sa, začervenal a napokon sa nútene usmial.

Kapitán ho chytil pod pazuchu a odviedol nabok. Dlho si čosi šepkali. Prišiel som v pomerne mierumilovnej nálade, ale toto ma už začínalo zlostiť.

Doktor pristúpil ku mne.

– Počúvajte, – hovoril mi zjavne znepokojený. – Vari ste zabudli na ich sprisahanie...? Nevieť nabíjať pištoľ, ale v tomto prípade... Naozaj ste čudák! Povedzte im, že viete o ich zámere, a neodvážia sa ho uskutočniť... Aký to má zmysel! Odstrelia vás ako bažanta!

– Prosím vás, doktor, netrápte sa a vyčkajte! Postarám sa, aby nemali nijakú výhodu. Nechajte ich, nech si len šušocú!

– Milí páni, – ozval som sa nahlas, – začína ma to už nudiť. Ak sa máme strieľať, tak sa strieľajme. Včera ste mali dosť času sa pozhovárať...

– Sme pripravení, – ohlásil sa kapitán. – Na miesta, páni! Dovoľte, doktor, aby som odmeral šesť krokov...

– Na miesta! – piskľavo opakoval Ivan Ignatievič.

– Prepáčte, – ohlásil som sa. – Ešte jednu podmienku! Ak sa máme biť na život a na smrť, musíme sa postarať, aby sa všetko uchovalo v taj-

nosti a nezvaľovala sa zodpovednosť na našich sekundantov. Súhlasíte?

– Všetci súhlasíme.

– Tak vám poviem, čo mi prišlo na um. Vidíte navrchu tej strmej skaly, tam vpravo, uzučkú plošinku? Pod ňou bude hĺbka na dobrých šesťdesiat metrov ak nie viac. Dole sú ostré kamene. Obaja sa postavíme až na okraj plošinky, takže i ľahké zranenie bude smrteľné. Celkom to súhlasí s vašimi podmienkami, lebo ste sám určili šesť krokov. Ranený sa celkom iste zrúti do hĺbky a rozdrúzga sa. Doktor vyberie guľku, a tak sa táto náhla smrť bude dať veľmi ľahko vysvetliť ako nešťastné pokľznutie. O prvom výstrele rozhodne žreb. Vyhlasujem vám, že inak sa nebudem biť.

– Prosím, – odpovedal kapitán a významne pozrel na Grušnického, ktorý prikývol na súhlas. Výraz tváre sa mu podchvíľou menil. Spôsobil som mu ťažké chvíle. Keby sme sa boli strieľali za zvyčajných podmienok, mohol mi mieriť na nohu. Bol by spokojný, že sa mi pomstil, a nijako by si pritom nezaťažil svedomie. Takto musel vystreliť buď do vzduchu, buď sa stať vrahom, alebo sa napokon vzdať zákerného úmyslu a podstúpiť rovnaké nebezpečenstvo ako ja. V tej chvíli by som nechcel byť v jeho koži. Odviedol kapitána nabok a čosi mu horlivo vysvetľoval. Videl som, ako sa mu obelásené pery chvejú. Kapitán sa od neho s pohrdavým úškrnom odvrátil. „Si chumaj!“ povedal mu dosť nahlas. „Nič nechápeš! Poďme teda, páni!“ Na strminu viedol úzky chodníček pomedzi kríky. Vymleté skaly tvorili nepevné stupienky tohto prírodného schodišťa. Zachytávajúc sa krovia, štverali sme sa nahor.

Grušnický šiel vpredu, za ním jeho sekundanti a potom ja s doktorom.

– Obdivujem vás, – povedal mi doktor a pevne mi stisol ruku. – Ukážte pulz...! Ohó! zrýchlený! Ale na tvári nebadaf nič... Iba oči sa vám blyštia väčšmi ako inokedy.

Vtom nám pod nohami zhrčali drobné skalky.

Čo sa stalo? Grušnický sa pokízol. Zlomil sa konár, za ktorý sa zakvačil, a môj súper by sa bol na chrbte zviezol dolu, keby ho sekundanti neboli zachytili.

– Dávajte si pozor, – volal som naňho, – a nepadajte skôr ako treba. To je zlé znamenie. Spomeňte si na Julia Caesara.

Napokon sme sa dostali na vrchol vystupujúcej skaly. Plošinku pokrýval drobný piesok, ako by ju náročky pripravovali na súboj. Dookola sa v zlatistej rannej hmle strácali vrcholky kopcov, tisnúce sa k sebe ako nekonečná črieda. Iba na juhu sa dvíhal biely masív Elbrusu a uzatváral reťaz ľadovcových končiarov, pomedzi ktoré od východu už plávali strapaté obláčiky. Pristúpil som na okraj plošinky a pozrel dolu. Len-len že sa mi nezakrútila hlava. Podo mnou zívala chladná tma ako v hrobe. Machnaté ostré skaly, ktoré sem zvrhli búrka a zub času, čakali na svoju korisť.

Plošinka, kde sa mal súboj odohrať, tvorila takmer pravidelný trojuholník. Od vyčnievajúceho rohu odmerali šesť krokov a rozhodli, že ten, kto bude prvý hľadiť do ústia pištole, stane si až na samý okraj chrptom k priepasti. Ak ho guľka netrafí, súper si vymenia miesto.

Rozhodol som sa, že Grušnickému dám všetky výhody. Chcel som ho vyskúšať. Mohla v ňom vzbĺknuť iskra veľkorysosti, a všetko by sa obrá-

tilo na lepšie. Bolo však súdené, aby zvíťazila samolúbošť a necharakternosť... Chcel som si tak vydobyt' plné právo nezľutovať sa nad ním, ak by osud bol ku mne milosrdný. Koho by nelákalo uzavrieť zmluvu s vlastným svedomím?

– Žrebujte, doktor! – vyzval ho kapitán.

Doktor vylovil z vrecka strieborniak a dvihol ho do výšky.

– Hlava! – poponáhľal sa Grušnický ako človek, do ktorého zrazu niekto priateľsky štuchol.

– Písmo! – ozval som sa ja.

Minca sa mihla vzduchom a s cvengotom dopadla na zem. Všetci sa k nej vrhli.

– Šťastie vám žičí, – povedal som Grušnickému. – Budete strieľať prvý! Zapamätajte si, ak ma nezabijete, dávam vám čestné slovo, že ja určite trafím.

Zapálil sa. Hanbil sa zabiť bezbranného človeka. Nespúšťal som z neho zrak. Chvíľku sa mi zdalo, že sa mi hodí k nohám a bude prosiť o odpustenie. Ale ako sa mohol priznať k takému lotrovstvu? Ostávala mu jediná možnosť – vystreliť do vzduchu. Bol som si takmer istý, že to urobí. Mohla ho odradiť iba obava, že si vyžiadam nový súboj.

– Je najvyšší čas, – šepol mi doktor a pomykal ma za rukáv. – Ak im hneď nepoviete, že vieme, čo chystajú, všetko je stratené. Pozrite, už nabíja... Ak vy nechcete, tak ja...

– Neopovážte sa, doktor, – zvolal som a chytil som ho za ruku. – Všetko mi pokazíte. Slúbili ste mi, že sa do toho nebudete miešať... Čo vás do toho? Možno chcem, aby ma zabil.

– To je čosi celkom iné! – pozrel na mňa prekvapene. – Ale potom si na mňa na onom svete nefažkajte!

Medzitým kapitán nabil pištole. Jednu podal Grušnickému, pričom mu čosi kútikom úst zašepkal, druhú podal mne. Stal som si na okraj plošinky, ľavou nohou som sa pevne oprel o kameň a naklonil sa trochu dopredu, aby som nepadol dozadu, ak by ma guľka škrabla.

Grušnický si zastal oproti mne a na dané znamenie dvíhal pištoľ. Kolená sa mu triasli. Cielil mi rovno na čelo.

V prsiach mi vzkypela nevýslovná zúrivosť.

Zrazu spustil hlavu pištole a obrátil sa na svojho sekundanta, bledý ako plátno.

– Nemôžem! – vyslovil duto.

– Zbabelec! – zahriakol ho kapitán.

Zrachotil výstrel. Guľka ma zaškrabla o koleno. Mimovoľne som urobil niekoľko krokov dopredu, aby som bol čím skôr ďalej od okraja.

– No, kamarát Grušnický, škoda, že si netrafil! – riekol kapitán. – Teraz je rad na tebe. Zaujmi miesto! Ale najprv ma objím, už sa neuvidíme! – Objali sa. Kapitán ledva zdržiaval smiech. – Neboj sa, – dodal ešte a potmehúdsky pozrel na Grušnického. – Všetko je márnosť...! Svetská sláva, poľná tráva... Čo komu súdené, to mu je súrené! On bude žiť a ty budeš hniť...!

Keď s náležitou vážnosťou a s tragickým výrazom vychrlil tieto múdroslovia, vrátil sa na miesto. Aj Ivan Ignatievič so slzami v očiach objal Grušnického, a tak Grušnický ostal sám oproti mne. Podnes sa márne usilujem zistiť cit, ktorý mnou vtedy zmietal. Bol to i hnev urazenej samolúbosti, i pohrdanie, i zlosť pri myšlienke, že tento človek, ktorý teraz s takou bezočivou istotou a pokojom na mňa hľadá, bol by ma pred dvoma minútami zabil ako psa, hoci jemu pri tom nehrozilo nijaké nebezpečenstvo. Keby mi

totiž čo len trochu vážnejšie zranil nohu, bol by som sa celkom iste zrútil zo skaly.

Chvíľu som mu uprene hľadel do tváre, usilujúc sa z nej vyčítať hoci len náznak chvíľkovej lútosti. Zdalo sa mi však, že iba premáha úsmev.

– Mali by ste sa pred smrťou pomodliť k bohu, – nevydržal som vtedy.

– Nestarajte sa o moju dušu väčšmi ako o svoju. Len o jedno vás žiadam, strieľajte už!

– Neodvoláte svoju klebetu? Nepožiadate ma o odpustenie...? Dobre si to rozmyslite! Neohlasuje sa vo vás svedomie?

– Pán Pečorin! – skríkol jazdecký kapitán. – Dovoľte, aby som vám pripomenul, že nie ste tu na to, aby ste spovedali. Majte sa k činu! Ešte môže niekto ísť cez úžľabinu a uvidí nás!

– V poriadku! Doktor, poďte sem, prosím vás!

Doktor pristúpil ku mne. Chudáčisko! Bol bledší než Grušnický pred desiatimi minútami.

Nasledujúce slová som náročky vyslovoval s prestávkami, nahlas a zreteľne, ako sa vynáša rozsudok smrti.

– Doktor, títo páni zaiste v náhlivosti zabudli vložiť náboj do mojej pištole. Prosím vás, nabite ju znova, ale poriadne!

– To je vylúčené, – zvrieskol kapitán, – vylúčené! Nabil som obe pištole. Možno z vašej náboj vypadol. Za to ja nemôžem. A nemáte právo znova nabíjať... nijaké právo... to je naskrze proti pravidlám! Nedovolím...

– V poriadku! – riekol som kapitánovi. – Keď je tak, budeme sa my dvaja strieľať za tých istých podmienok...

Zarazil sa.

Grušnický zahanbene sklonil hlavu a zachmúril sa.

– Prestaň! – okríkol napokon kapitána, ktorý chcel svoju pištoľ vytrhnúť doktorovi z rúk.

– Sám najlepšie vieš, že majú pravdu.

Nadarmo mu kapitán dával všelijaké zname-
nia, jednoducho ich nechcel vidieť.

Medzitým doktor nabil pištoľ a podal mi ju.

Keď to uvidel kapitán, odplul si a dupol no-
hou.

– Hlupák si, bratku! – vycítil ho. – Náram-
ný hlupák! Keď si sa už na mňa spoľahol, mal
si ma poslúchať vo všetkom... Dobre ti tak! Mô-
žeš si zdochýnať ako pes. – Zvrtol sa, no ešte
na odchode hundral: – Jednako je to celkom proti
pravidlám...!

– Grušnický, – dohovárал som mu. – Ešte
nie je všetko stratené. Odvolaj, čo si naklebetil,
a všetko ti odpustím. Nepodarilo sa ti obrátiť ma
na posmech, a moja samolúbošť je tým uspokojená.
Spomeň si, že sme kedysi boli priatelia!

Tvár mu vzbíkla a oči zahoreli.

– Strieľajte! – vykrikol. – Sebou pohrdam
a vás nenávidím! Ak ma nezabijete, odbachnem
ja vás niekde v noci spoza rohu. Pre nás dvoch
niet na zemi miesta.

Vystrelil som...

Keď dym rozvialo, Grušnický na plošinke ne-
bol...

Len ľahký obláčik prachu sa dvíhal nad strmi-
nou...

Všetci hlasito vykriкли.

– Finita la commedia! – riekol som dokto-
rovi.

Neodpovedal mi, iba sa zdesený odvrátil.

Mykol som plecami a rozlúčil sa s Grušnického
sekundantmi.

Keď som schádzal po chodníku, spozoroval som

medzi skalnými rozčeslinami Grušnického skrva-
venú mŕtvolu. Mimovoľne som prižmúril oči...

Odviazal som koňa a krokom som sa poberal
domov. Akoby som mal kameň na srdci. Slnko mi
svietilo matne a jeho lúče ma nehriali.

Ešte pred osadou zabočil som úvalinou vpravo.
Ťažko by mi padlo niekoho stretnúť; chcel som
byť sám. Popustil som uzdu a s hlboko sklone-
nou hlavou som dlho, dlho šiel, až som sa ocitol
na celkom neznámom mieste. Obrátil som koňa
a hľadal cestu späť. Slnko už zapadalo, keď som
na vyčerpanom zvierati umorený prichádzal do
Kyslovodska.

Sluha mi oznámil, že tu bol Verner, a podal
mi dva listy. Jeden bol od neho a druhý... od
Viery.

Otvoril som prvý. Verner mi v ňom písal:

„Všetko som zariadil čo najlepšie. Telo pri-
viezli zohavené, guľku zo srdca som vyňal. Všetci
sú presvedčení, že sa zabil nešťastnou náhodou.
Iba veliteľ, ktorý asi vedel o vašom spore, krútil
hlavou. Ale nepovedal nič. Nemajú proti Vám
nijaké dôkazy, teda pokojne spite... ak budete
môcť... Zbohom...“

Druhý list som dlho váhal otvoriť... Čo mi len
môže písať? Zlá predtucha ma trýznila.

Toto je ten list, čo sa mi navždy vryl do pa-
mäti:

„Píšem Ti pevne rozhodnutá, že sa už nikdy
neuvídime. Keď sme sa pred niekoľkými rokmi
rozchádzali, myslela som si to isté. No nebesám
sa zapáčilo vyskúšať ma ešte raz. Neobstála som,
moje slabé srdce znova podľahlo známemu hla-
su... Nebudeš ma za to odsudzovať, však? Týmto
listom sa chcem s Tebou rozlúčiť a zároveň sa
Ti vyspovedať. Cítim, že Ti musím rozpovedať

všetko, čo sa mi nahromadilo v srdci odvtedy, ako Ťa ľúbim. Nebudem Ťa obviňovať, správal si sa ku mne ako na Tvojom mieste každý iný muž. Ľúbil si ma ako svoj majetok, ako prameň radosti, oduševnenia i smútku, ktoré sa navzájom striedali a bez ktorých by život bol jednotvárny a nudný. Pochopila som to hneď od začiatku... Ale Ty si trpel a ja som sa obetovala v nádeji, že to raz oceníš a pochopíš moju vrúcnu a nezištnú oddanosť bez akýchkoľvek nárokov. Odvtedy prešlo veľa času. Vnikla som do záhad Tvojej duše... a presvedčila sa o márnosti svojej nádeje. Ako ma to zronilo! Moja láska však zrástla s mojou dušou – pohasla, ale nezanikla.

Ľúčime sa navždy. No uisťujem Ťa, že nikdy nebudem ľúbiť iného. Moje srdce Ti venovalo všetky poklady: slzy i nádeje. Žena, čo Ťa raz ľúbila, nemôže bez istého pohrdania hľadieť na ostatných mužov. Niežeby si bol lepší ako oni, och, to nie! Ale máš v sebe čosi zvláštne, čosi tajomné a hrdé, čosi naozaj len svoje. Nech by si čokoľvek hovoril, Tvoj hlas znie podmaňujúco. Nikto si tak nástojčivo neželá, aby ho ustavične milovali. V nikom nie je zlo také príťažlivé. Nik nemá taký pohľad, čo sľubuje toľko šťastia. Nik nevie lepšie uplatniť svoje dobré vlastnosti a nik nemôže byť taký nešťastný ako Ty, lebo nik tak zanovito nechce presvedčiť sám seba o opak.

Musím ti vysvetliť, prečo tak nečakane odchádzam. Nebudeš tomu pripisovať nijaký význam, lebo sa to týka iba mňa.

Dnes ráno vošiel ku mne môj muž a porozprával mi o Tvojom spore s Grušnickým. Musela som sa veľmi čudne zatvárať, lebo sa mi dlho a uprene díval do očí. Nevie, ako je možné, že som neomdlela, keď som si uvedomila, že sa

teraz musíš biť a ja som na príčine. Zdalo sa mi, že zošaliem. Teraz, keď už som schopná uvažovať, verím, že ostaneš nažive. Vylúčené, aby si mohol umrieť bezo mňa, vylúčené! Môj muž sa dlho prechádzal po izbe. Nevie, čo mi hovoril, neviem ani, čo som odpovedala. Najskôr som mu povedala, že Ťa ľúbim. Len toľko si pamätám, že ma na konci rozhovoru strašne urazil a odišiel. Počula som, že dal zapriať... Už prešli tri hodiny, čo sedím pri obloku a čakám, kedy sa vrátiš... Iste žiješ, nemôžeš umrieť! Koč je už takmer schystaný... Zbohom, buď zbohom. Je to môj koniec. Ale čo na tom? Keby som si len mohla byť istá, že na mňa vždy budeš spomínať! Nie, nemyslím ľúbiť, len spomínať... Zbohom, už idú... musím schovať list...

Však Mary neľúbiš? Pravda sa s ňou neoženíš? Prines mi, prosím, túto obeť... musíš... Ja som pre Teba stratila všetko na svete...

Ako šialený som zbehol dolu schodmi, vyskočil na Čerkesa, ktorého vodili po dvore, a ozlomkrky sa vyrútil na hradskú do Piatigorska. Nemilosrdne som hnal znaveného, ešte speneného a nevydýchaného koňa, ktorý so mnou letel po kamenistej ceste.

Slnko sa už skrylo za čierny oblak, ktorý od-dychoval na hrebeni západných kopcov. V úžlabine sa zotmelo a schladilo. Podkumok sa predieral pomedzi kamene a tlmene, jednotvárne hučal. Ako som uháňal, nedočkavosť mi zasekávala dych. Myšlienka, že ju v Piatigorsku už nezastihnem, mi ako kladivko búšila v srdci. Chvíľku, len ešte chvíľku ju vidieť, rozlúčiť sa, stisnúť jej ruku... Modlil som sa, preklínal,

smial sa i plakal zároveň... No nič nemohlo vyjadriť moje rozrušenie a moje zúfalstvo...! Teraz, keď som ju mal stratiť naveky, bola pre mňa Viera najdrahšia bytosť na svete. Drahšia než život, česť i šťastie! V hlave sa mi rojili tie najčudnejšie a najšialenejšie myšlienky...

A letel som ďalej, nemilosrdne popchýnajúc koňa. Vtom som si všimol, že začína chrčať. Už sa i zo dva razy potkol na rovnej ceste. Ešte päť kilometrov mi ostávalo do Jesentukov, kozáckej stanice, kde som si mohol vymeniť koňa.

Všetko by sa dobre skončilo, keby môj kôň bol vydržal ešte zo desať minút. Ale práve keď sa už vrchy končili a Čerkes v prudkej zákrute vychádzal z neveľkého výmoľa, zrazu sa len zvalil. Rýchlo som zoskočil, chcem ho dvihnúť, ťahám ho za uzdu, ale všetko darmo. Slabučký ston sa mu vydral pomedzi stisnuté zuby a o chvíľku bolo po ňom. Ostal som v stepi sám a stratil som poslednú nádej. Pokúsil som sa pustiť pešo, ale nohy sa mi podlamovali. Krajne vyčerpaný zo vzrušujúceho dňa a prebdenej noci klesol som na mokrú trávu a rozplakal sa ako chlapec.

Dlho som ležal nehybne a trpko nariekal. Ani som sa nenamáhal zdržiavať slzy a vzlykot. Myslel som, že mi pukne srdce. Bolo po mojej tvrdomosti a chladnokrvnosti. Stratil som duševnú silu a rozum mi otupel. Keby ma bol v tej chvíli niekto videl, musel by sa s opovrhnutím odvrátiť.

Keď mi nočná rosa a horský vietor schladili rozpálenú hlavu a bol som schopný rozmýšľať, uvedomil som si, že je márne a nezmyselné hnať sa za strateným šťastím. Čo som chcel dosiahnuť? Vidieť ju! A načo? Či sa medzi nami všetko neskončilo? Jeden trpký bozk na rozlúčku nemôže

obohatiť moje spomienky a po ňom by náš rozchod bol ešte ťažší.

Pocítil som úľavu, že viem plakať. Možno to napokon zapríčinili moje rozrušené nervy, nevyspatá noc, dve minúty pred hlavňou pištole a prázdny žalúdok.

Všetko má aj dobrú stránku. Toto nečakané utrpenie vyvolalo vo mne šťastný obrat, aby som sa vyjadril ako vojak. Zavše dobre padne sa vyplakať! A potom, keby som sa nebol prešiel na koni a nemusel sa vracieť naspäť zo pätnásť kilometrov pešo, sotva by som bol i tejto noci zažmúril oko.

Do Kyslovodska som sa vrátil o piatej ráno. Hodil som sa na posteľ a spal ako Napoleon po Waterloo.

Zobudil som sa až za tmy. Sadol som si k otvorenému obloku, rozopäl kabát a horský vietor prevetral moje pľúca, ktoré sa nestihli vydýchať z únavy po tuhom spánku. V diaľke za riekou cez obrubu korún lipovej aleje mihali sa svetlá v budovách pevnosti a osady. Pred mojou vilou panovalo ticho a u kňaznej bolo tma.

Prišiel doktor. Čelo mal zvráštené a nepodal mi ruku ako inokedy.

– Odkiaľ idete, doktor?

– Od kňaznej Ligovskej. Dcéra je chorá. Nervový otras... No nie preto som prišiel. Veliteľstvo má akési podozrenie, a hoci vám nič nemôžu dokázať, rádím vám, aby ste boli opatrnejší. Kňazná mi práve povedala, že vie o vašom súboji, i to, že ste sa strieľali pre jej dcéru. Všetko jej rozpovedal ten starý pán... akože sa volá? Čo bol svedkom vašej hádky s Grušnickým. Prišiel som vás upozorniť. Zbohom. Možno sa už neuvidíme. Niekde vás preložia.

Na prahu zastal. Rád by mi bol stisol ruku... A keby som mu bol len trošku daj najavo, že mi to nie je proti mysli, bol by ma objal. Zostal som však chladný ako kameň a on odišiel.

Takí sú ľudia! Všetci rovnakí! Hoci vopred vedia, aké to bude mať zlé následky, pomáhajú, radia, ba aj čin schvália, ak nevidia iné východisko, ale potom si umývajú ruky a s nevôľou sa odvrátia od toho, kto sa nebál vziať na seba celú farchu zodpovednosti. Všetci sú takí, aj tí najlepší a najrozumnejší...!

Na druhý deň mi z hlavného veliteľstva doručili príkaz, aby som sa pobral do n...skej pevnosti. Išiel som sa ku kňažnej odobrať.

Veľmi ju prekvapilo, keď na otázku, či jej nemám povedať niečo veľmi dôležité, som riekol, že jej želim veľa šťastia a tak podobne.

– Zato ja sa musím s vami vážne pohovárať. Mlčky som si sadol.

Bolo vidieť, že nevedela, ako začať. Tvár jej sčervenela, tučné prsty klopkali na stôl, až napokon prerývane začala:

– Monsieur Pečorin, myslím, že ste čestný človek.

Uklonil som sa.

– Vlastne som o tom presvedčená, – pokračovala, – hoci vaše správanie ma privádza do pomykova. Môžete však mať svoje dôvody, o ktorých neviem, a musíte sa mi s nimi zdôveriť. Bránili ste moju dcéru pred ohováračkami, mali ste kvôli nej súboj, čiže riskovali ste život... Nehovorte nič, viem, že sa k tomu nepriznáte, keďže Grušnický je mŕtvy (prežehkala sa). Boh mu odpustí a dúfajme i vám... Ale toto sa ma netýka. Nemám právo vás odsudzovať, lebo moja

dcéra, hoci neúmyselne... jednako len dala k tomu podnet. Všetko mi povedala... aspoň sa nazdávam, že všetko. Vyznali ste jej lásku... ona sa vám tiež priznala, že vás ľúbi (tu si kňažná zhlboka vzdychla). Je však chorá, a ja si myslím, že nejde o obyčajnú chorobu. Zhrýza ju tajný žiaľ, a hoci to všelijako zapiera, som si istá, že hlavná príčina ste vy... Toľko vám poviem. Možno si myslíte, že mi záleží na postavení a na veľkom majetku. Mýlite sa. Chcem len, aby dcéra bola šťastná. Vaša terajšia situácia nie je na závidenie, ale dá sa ešte napraviť. Moja dcéra vás miluje. Vychovala som ju tak, že muža urobí šťastným... Som bohatá a mám iba ju... Povedzte mi, čo vám bráni...! Nemala by som vám azda toto všetko vraviť, ale spolieham sa na vaše srdce a na vašu česť. Veď mám iba ju jedinú... uvedomte si, jedinú...

Rozplakala sa.

– Kňažná, – povedal som jej, – nemôžem odpovedať vám. Dovoľte mi, aby som sa osamote pohováral s vašou dcérou...

– To nikdy! – zvolala a veľmi rozrušená prudko vstala z kresla.

– Ako si želáte, – odpovedal som a zberal sa odísť.

Zamyslela sa, kývla mi rukou, aby som počkal, a odišla.

Prešlo vari päť minút. Srdce mi prudko tĺklo, ale myšlienky som mal pokojné, hlavu chladnú. Naozaj som chcel nájsť v srdci aspoň iskierku lásky k pôvabnej Mary, no celkom daromne.

Vtom sa otvorili dvere a vošla kontesa. Panebože! Ako sa len zmenila za ten krátky čas, čo som ju nevidel!

Došla doprostred miestnosti a zatackala sa. Priskočil som k nej, ponúkol jej ruku a zaviedol ju ku kreslu.

Stál som proti nej. Dlho sme mlčali. Jej veľké oči topiace sa v nevýslovnom smútku hľadali vari v mojom zraku čosi, čo by dávalo nádej. Bledé pery sa márne silili do úsmevu. Útľe ruky zložené na kolenách boli také vychudnuté a priesvitné, že mi jej bolo veľmi ľúto.

– Kontesa! – oslovil som ju. – Viete, že som s vami iba žartoval? Musíte mnou opovrhovať...!

Líca sa jej chorobne zarumenili.

Pokračoval som:

– A to znamená, že ma nemôžete ľúbiť...

Odvrátila sa, laktami sa oprela o stôl a zakryla si rukou oči. Videlo sa mi, že sa v nich zajaľali slzy.

– Pane na nebesiach! – vydralo sa jej z úst sotva zrozumiteľne.

Nedalo sa to vydržať. Ešte chvíľku a padol by som jej k nohám.

– Hádam aj sama uznáte, – pokračoval som s núteným úsmevom a takým rozhodným hlasom, na aký som sa len zmohol, – musíte uznať, že sa s vami nemôžem oženiť. Aj keby ste si to teraz želali, veľmi skoro by ste oľutovali. Rozhovor s vašou matkou ma prinútil, aby som vám to všetko povedal tak otvorene a jednoznačne. Predpokladám, že sa mýli. Ľahko ju vyvediete z tohto omylu. Tak vidíte, hrám pred vami veľmi žalostnú a naničhodnú úlohu, a ešte sa k tomu aj priznávam. To je všetko, čo môžem pre vás urobiť. Nech si o mne vytvoríte hocijakú nepriaznivú mienku, vopred vám dávam za pravdu... Vidíte, ako som sa k vám nečestne zachoval...

Aj keby ste ma dosiaľ ľúbili, odteraz musíte mnou opovrhovať...

Obrátila sa ku mne bledá ako mramorová socha, len oči jej blčali.

– Nenávidím vás... – povedala.

Na rozlúčku som sa jej úctivo poklonil a odišiel som.

O hodinu ma kuriérska trojka odvážala z Kyslovodska. Niekoľko kilometrov pred Jesentukmi som neďaleko cesty zbadal mrcinu môjho skvelého koňa. Sedlo niekto z neho vzal, akiste nejaký kozák, čo šiel okolo. A namiesto sedla mu na chrbte sedeli dva krkavce. Vzdychol som si a odvrátil sa.

A teraz tu, v tejto nudnej pevnosti, často sa vraciam do minulosti a kladiem si otázku, prečo som nevšiel na cestu, ktorú mi osud ponúkal a kde ma očakávali tichá radosť a duševný pokoj...! Ó nie! Nezmieril by som sa s takým údelom. Som ako námorník, narodený a vychovaný na palube pirátskej lode. Duša mu privykla na búrky a boje, a keby sa znevrady ocitol na brehu, trpel by a cnelo by sa mu. Márne by ho vábil tónistý háj a žiarilo mu láskavé slnko! On by po celý deň iba blúdil po piesočnatom pobreží, načúval jednotvárnemu šplachotaniu valiach sa vln a hľadel do zahmlenej diaľky. Či sa tam na bledom horizonte, na rozhraní modravej hĺbiny a sivých obláčikov, nemihne vytúžená plachta! Spočiatku by pripomínala krídlo morskej čajky, potom by sa však znevrady oddelila od spenených vln a letela rovno do prázdneho prístavu.

III/Fatalista

Raz som sa akosi dostal na dva týždne do kozáckej stanice na ľavom krídle bojiska. V tom čase tu táborila aj stotina pešiakov. Dôstojníci sa po večeroch schádzali raz u jedného, raz u druhého a hrávali v karty.

Keď sa nám pri jednom takomto stretnutí už zunoval boston, prerušili sme hru a zahovorili sme sa veľmi dlho u majora S... Debata bola nad očakávanie zaujímavá. Konštatovalo sa, že moslimské presvedčenie, podľa ktorého je osud človeka predurčený nebom, nachádza aj medzi našincami dosť stúpcov. Každý porozprával nejakú neobyčajnú príhodu za i proti tomu.

– Páni, páni, to nie je nijaký dôkaz, – zamiešal sa starý major. – Veď nikto z vás nebol svedkom ani jedného z tých čudných príbehov, ktorými chcete dokázať svoju mienku.

– Prirodzene, že nie, – ozvali sa viacerí, – počuli sme to však od hodnoverných ľudí...

– Ale to sú nezmysly, – namietal ktosi. – Kde sú tí hodnoverní ľudia, čo videli na písme stanovený čas našej smrti...? Ak naozaj čosi také ako predurčenie jestvuje, načo máme vôľu a rozum? Prečo sa musíme zodpovedať za svoje činy?

Vtom jeden dôstojník, ktorý sedel v kúte izby, vstal, pristúpil pomaly k stolu a všetkých si nás premeral pokojným, slávnostným pohľadom. Bol pôvodom Srb, ako je zjavné i z jeho priezviska.

Zovňajšok poručíka Vuliča celkom zodpovedal jeho povahe. Vysoká postava, počerná pleť, tmavé vlasy a čierne prenikavé oči, veľký, ale rovný nos – príznačný pre jeho národnosť, na perách ustavične blúdiaci melancholický chladný úsmev, akoby sa harmonicky zlúčili a odlíšili ho od ostatných. Naozaj vyzeral ako niekto, kto má celkom iné myšlienky a vášne než tí, ktorých mu osud vybral za druhov.

Bol smelý, hovoril málo, ale vecne. Nikomu sa nezdôveroval s duševnými a rodinnými tajomstvami. Vína sa takmer nedotkol a nezačínal si s mladými kozáčkami, ktorých pôvab ťažko opísať tomu, kto ich nevidel. A jednako sa povrávalo, že plukovníkovej žene nie sú ľahostajné jeho výrazné oči. Ale on sa veru hneval, ak ho s tým niekto prekáral.

Mal iba jednu vášeň, s ktorou sa nijako netajil. Bol náruživý hráč. Za zeleným stolom zabúdal na všetko a väčšinou prehrával. Ustavičné neúspechy však iba rozpaľovali jeho vášeň. Povrávalo sa o ňom, že raz v noci na vojenskej výprave držal na zákope bank. Mal mimoriadne šťastie. Vtom sa ozvali výstrely, trúbenie na poplach, všetci vyskočili a schytili zbrane. Len Vulič sa ani nehol.

– Hraj o všetko! – zakričal najzúrivejšiemu kartárovi.

– Dobre, bude to sedma, – zvolal vyzvaný a odbehol.

Bez ohľadu na všeobecný zmätok Vulič hru dokončil. Naozaj vyšla sedmička.

Keď sa ukázal v šíku, bola už tuhá prestrelka. Vulič sa nestaral ani o guľky ani o čečenskú šable, ale vyhladal svojho úspešného partnera.

– Bola to sedma! – ohlasoval, len čo ho na-

pokon našiel v prednej rojnici strelcov, ktorí nepriateľa už vytlačali z lesa. Keď sa dostal k nemu, do haliera vyplatil šťastného výhercu, nevšímajúc si námietok, že teraz nie je vhodný čas na účtovanie. Sotva vykonal túto nepríjemnú povinnosť, vrhol sa vpred, strhol so sebou i vojakov a do skončenia bitky s najväčšou chladnokrvnosťou bojoval s Čečencami.

Keď teda poručík Vulič pristúpil k stolu, všetci zmĺkli, lebo očakávali od neho čosi originálne.

– Páni, – prehovoril pokojným, hoci o niečo nižším tónom ako zvyčajne. – Načo sa máme darmo škriepiť? Chceli ste dôkazy. Navrhujem, aby každý na sebe vyskúšal, či človek vlastnou vôľou môže rozhodovať o svojom živote, alebo každý z nás má už vopred určenú onú osudnú chvíľu... Kto je za?

– Ja nie! Ja nie! – ozývalo sa zo všetkých strán. – Čudák akýsi! Čo mu to len prišlo na um!

– Stavme sa, – zažartoval som.

– O čo?

– Tvrdím, že predurčenosť nejestvuje, – a vysypal som na stôl zo dvadsať zlatiek, všetko, čo som mal vo vrecku.

– Prijímam, – odvetil Vulič duto. – Major, vy budete rozhodcom. Tu je pätnásť zlatiek. Ostatných päť ste mi dlžný. Buďte taký láskavý a doložte ich k týmto.

– Dobre, – súhlasil major. – Ale neviem, o čo vám ide a ako chcete stávkku rozhodnúť?

Vulič mlčky zašiel do majorovej spálne. My ostatní za ním. Pristúpil k stene, kde viseli zbrane rôzneho kalibru a naverímboha zvesil z klinca jednu z pištolí. Ešte sme nepochopili. No keď natiahol kohútik a nasypal na zápalnú panvičku

pušný prach, vtedy viacerí mimovoľne vykriekli a ktosi ho chytil za ruku.

– Čo zmýšľaš? Počuj, veď to je šialenstvo!

– Páni, – precedil pomaly a vyslobodzoval si ruku. – Kto je ochotný zaplatiť za mňa dvadsať zlatých?

Všetci zmĺkli a cúvli.

Vulič sa vrátil späť do izby a sadol si za stôl. Znova sme ho všetci nasledovali. Pohybom ruky nás vyzval, aby sme si aj my posadali dookola. Bez slova sme ho poslúchli. V tej chvíli získal nad nami akúsi tajomnú moc. Uprene som sa mu zahľadil do očí. Nesklopil zrak, pokojne vydržal môj skúmavý pohľad a usmial sa bezkrvnými perami. No i pri jeho rozvahe sa mi zazdalo, že mu na bledej tvári čítam pečať smrti. Často som si všimol, a mnohí ostrieľaní vojaci mi to potvrdili, že na tvári človeka, čo má o niekoľko hodín umrieť, často možno vybadať akési zvláštne znamenie neodvratného osudu, takže skúsené oko sa len zriedka zmýli.

– Čoskoro umriete, – povedal som mu. Prudko sa ku mne zvrhol, ale odvetil mi pomaly a pokojne.

– Možno áno, a možno i nie!

Potom sa zas obrátil k majorovi a spýtal sa ho, či je pištoľ nabitá. Rozrušený major si nepochytre nemohol spomenúť.

– Ale prestaň, Vulič! – zvolal ktosi. – Zaručene je nabitá, keď visela nad čelom posteľe. Načo sa zahrávať...

– Naozaj hlúpy žart! – pridal sa ešte ktosi.

– Stavím päťdesiat rubľov proti piatim, že nie je nabitá, – vykrikol tretí.

Uzavrela sa nová stávkka.

Už ma omrzeli tie nekonečné natáhovačky.

– Počujte, – ozval som sa. – Alebo sa zastrelíte, alebo vráťte pištoľ ta, odkiaľ ste ju vzali, a poďme spať.

– Pravdaže, – volali viacerí, – poďme spať!

– Prosím vás, páni, aby ste sa nepohli z miesta, – varoval Vulič a oprel si pištoľ o čelo. Všetci zmeraveli.

– Pán Pečorin, – pokračoval Vulič. – Vezmite kartu a vyhodte ju do vzduchu.

Vzal som zo stola kartu. Ako dnes sa pamätám, že to bolo červené eso, a vyhodil som ju do výšky. Prítomní zatajili dych. Zo všetkých očí hľadela úzkosť a neurčitá zvedavosť. Pohľady sledovali pištoľ i osudné eso, ktoré sa vznášalo vo vzduchu a potom pomaly klesalo dolu. Vo chvíli, keď sa dotklo stola, Vulič stisol kohútik... a nič!

– Chvalabohu! – vydral sa výkrik. – Nebola nabitá!

– Nože sa ešte presvedčme, – navrhol Vulič.

Znova natiahol kohútik a zamieril na čapicu zavesenú nad oknom. Zhrmel výstrel. Miestnosť sa naplnila dymom. Keď sa rozišiel, sňali čapicu. Bola prestrelená presne v prostriedku a guľka trčala hlboko v stene.

Dobrá chvíľu nik nemohol prísť k slovu. Vulič si s najväčším pokojom presypal moje zlatky do peňaženky.

Teraz sa zas hovorilo o tom, prečo pištoľ na prvý raz nevystrelila. Jedni tvrdili, že asi zápalná panvička bola zanesená, iní si šuškali, že prach bol najprv vlhký a Vulič potom prisypal nový. Protirečil som, že v tomto mu krivdia, lebo som po celý čas nespustil oka z pištole.

– Máte hráčske šťastie, – povedal som Vuličovi.

– Azda po prvý raz v živote, – odpovedal

mi so samolúbym úsmevom. – To je vzrušujúcejšie než hrať bank alebo hru.

– Zato však nebezpečnejšie.

– Tak čo, už veríte v predurčenie?

– Verím. Lenže teraz zasa nechápem, prečo som mal pred chvíľou dojem, že zakrátko musíte umrieť...

A ten istý človek, ktorý si len pred chvíľou tak ľahkomyselne mieril do čela, teraz sa zarazil a znepokojil.

– Ale už naozaj dosť! – povedal a vstal. – Naša stávka sa skončila a vaše poznámky sa mi vidia nevhodné... – Vzal si čiapku a odišiel. Nepozdávalo sa mi to, a nie zbytočne.

Čoskoro sa všetci rozišli domov, na storako si vysvetľovali Vuličovo čudáctvo, no mňa iste jednohlasne označili za sebca, keďže som sa stavil s človekom, čo sa chcel zastreliť. Akoby si aj bezo mňa nenašiel primeranú zámienku...!

Vracal som sa domov prázdny uličkami kozáckej stanice. Červený spln mesiaca sa ako odblesk požiaru dvíhal spoza zubatého obzoru domov. Hviezdy sa pokojne jagali na tmavobelasom nebi a prišlo mi smiešne, že kedysi žili veľkí mudrci, ktorí sa domnievali, že nebeské telesá nejako ovplyvňujú naše malicherné spory o kúsok zemičky alebo za nejaké pomyselné práva. A medzitým čo sa stalo? Večné svetielka, rozžaté podľa nich len preto, aby osvetľovali ich boje a víťazstvá, trblietajú sa ako prv, kým vášne a nádeje týchto ľudí dávno zhasli vedno s nimi ako ohník, čo založil na okraji lesa bezstarostný pútnik! Zato však akú silnú vôľu im dodávala istota, že celý vesmír s nespočetnými bytosťami hľadá na nich, aj keď len s mĺkvou, ale vytrvalou účasťou...! A my, ich nešťastní potomci, potíka-

me sa po zemi bez istoty a sebavedomia, bez rozkoše a strachu, okrem tej mimovoľnej obavy, ktorá zovrie srdce každému pri myšlienke na nevyhnutný koniec. Nie sme už schopní veľkých obetí ani pre blaho ľudstva, ba ani pre vlastné šťastie! Vieme totiž, že je nedosiahnuteľné, a ľahostajne striedame jednu pochybnosť za druhú, ako naši predkovia upadali z omylu do omylu. Avšak na rozdiel od nich nemáme ani nádej alebo aspoň tú zarážajúcu, hoci neistú potechu, ktorú pocíti duša v každom zápase s ľuďmi alebo s osudom.

A mnoho iných podobných myšlienok sa mi premieľalo hlavou. Nepokúšal som sa však na ne sústrediť, lebo nerád sa zapodievam čímkoľvek odťažitým. Veď aký to má zmysel...? Ako chlapec som veľa rojčil. Rád som sa pohrával tu s pochmúrnymi, tu s povzbudivými predstavami, ako mi ich kreslila moja nepokojná a dychtivá obrazotvornosť. A čo mi z toho zostalo? Len únava ako po nočnom zápase s prízrakmi a rozpačitá spomienka plná smútku. V tom márnom boji som vyčerpal i duševnú iskru, i pevnú vôľu, takú potrebnú pre skutočný život. Vtkročil som potom do života, ktorý som už v duchu dávno prežil, a razom sa mi spríkril a znudil ako tomu, kto číta nepodarenú napodobeninu dávno známej knihy.

Príhoda dnešného večera zapôsobila na mňa veľmi hlboko a rozrušila ma. Nevieam s istotou, či verím v predurčenie či nie, ale vtedy som bol o ňom pevne presvedčený. Dôkaz ma ohromil, a hoci som sa našim predkom a ich úslužnej astrológii vysmieval, sám som nevdojak zapadol do ich koľají. Zavčasu som sa však spamätal na tejto nebezpečnej ceste a vrátil sa k názoru, že

nič rozhodne neodmietam, a ničomu slepo neverím. Prestal som sa zaoberať metafyzikou a radšej som sa díval pod nohy. Tú opatrnosť som práve potreboval. Potkol som sa totiž o čosi tučné a mäkké, a podľa všetkého neživé, a len-len že som nespadol. Zohol som sa – mesiac už vtedy svietil rovno na cestu – a čo nevidím? Predo mnou ležala sviňa prefatá šablou napoly... Len čo som si ju stihol obzrieť, začul som dupot krokov. Z uličky vybehli dvaja kozáci. Jeden skočil ku mne a spytoval sa ma, či som nevidel opitého kozáka, čo sa hnal za sviňou. Odpovedám, že kozáka som nevidel, ale ukázal som im nešťastnú obeť jeho zúrivého hrdinstva.

– Paskuda akási, – ohlásil sa druhý kozák. – Len čo sa nalogá vínčiska, hluší všetko, čo mu príde pod ruku. Nože poďme za ním, Jeremejič, musíme ho zviazať, lebo ešte...

Odbehli a ja som šiel ďalej, teraz už opatrnejšie. Napokon som sa šťastne dostal do svojho bytu.

Býval som u istého starého rotného, ktorého som si veľmi obľúbil pre jeho dobrú povahu, no najmä pre peknučkú dcérku Nasťu.

Ako zvyčajne čakala ma pri bráničke ukrútená do kožuška. Mesiac jej svietil na pôvabné peričky, celkom osineté od nočného chladu. Keď ma spoznala, usmiala sa mi, no mne dnes nebolo do reči. – Dobrú noc, Nasťu! – povedal som jej a prešiel popri nej. Chcela čosi namietnuť, ale potom si len vzdychla.

Zavrel som za sebou dvere, zapálil sviečku a hodil sa na posteľ. Lenže spánok dnes prichádzal dlhšie ako inokedy. Na východe sa už pomaly briezďdilo, keď som zaspal; avšak nebesá akiste predurčili, že sa tejto noci nevyspím.

O štvrtej ráno dve päste mi zabúchali na oblok. Vyskočil som.

– Čo sa robí...?

– Vstávaj, obliekaj sa, – odpovedalo mi niekoľko hlasov. Chytró som sa obliekol a vyšiel pred dom.

– Vieš, čo sa stalo? – povedali mi jednohlasne traja dôstojníci, ktorí prišli po mňa. Boli smrteľne bledí.

– Čo?

– Vuliča zabil... .

Zdrevenel som.

– Áno, zabil! – zopakovali ešte raz. – Nože podme rýchlo.

– Ale kde, kto?

– Cestou ti povieme.

Vykročili sme. Rozpovedali mi všetko, čo sa stalo, a pridali aj rôzne poznámky o nepochopiteľnom predurčení, ktoré zachránilo Vuliča od istej záhuby pol hodiny pred smrťou. Vulič šiel sám tmavou uličkou. Naďabil naňho opitý kozák, ktorý zabil sviňu. Možno by si ho nebol ani všimol a šiel svojou cestou, keby Vulič nebol zrazu zastal a nespýtal sa: „Koho hľadáš, priateľko!“ – „Teba!“ – odvetil zúrivec, zahnal sa šablou a rozťal mu plece až po srdce... Dvaja kozáci, ktorí ma stretli a hľadali vraha, ihneď príbehli, raneného zdvihli, lenže ten už mal smrť na jazyku. Stihol iba hlesnúť: „Nemýlil sa!“ Len ja som pochopil záhadný zmysel jeho slov. Patrili mne. Proti vôli som úbožiakovi predpovedal smrť. Inštinkt ma nesklamal. Správne som vyčítal z jeho zmenenej tváre pečať blízkeho konca.

Vrah sa zamkol v prázdnej drevenici na konci kozáckej stanice. Šli sme ta. Mnoho nariekajú-

cich žien bežalo tým istým smerom. Občas vybehol na ulicu oneskorenc, náhlivo si pripínal kindžal a predbiehal nás. Strhla sa ukrutná havara.

Konečne sme ta prišli. Okolo drevenice, ktorej dvere i obločnice boli znútra zatvorené, nahrnul sa dav. Dôstojníci a kozáci sa vzrušene zhovárajú. Ženy vrieskajú, preklínajú i lamentujú. Zaujala ma medzi nimi výrazná tvár stareny, ktorá vyjadrovala strašné zúfalstvo. Sedela na hrubom brvne, laktami sa opierala o kolená a tvár si skrývala v dlaniach. Bola to vrahova matka. Pery sa jej chvíľami pohli... Šepotali modlitbu, a či kliatbu?

Bolo sa treba už nejako rozhodnúť a zmocniť sa zločinca. No nik si na to netrúfal prvý.

Pristúpil som k obloku a nazrel dnu cez škáru v obločnici. Vrah smrteľne bledý ležal na dlážke, pištoľ v pravej ruke, skrvavená šabľa vedľa neho. Nepríčetne gúľal mútnymi očami. Chvíľami sa strhol a chytal sa za hlavu, akoby si pripomínal, čo sa včera stalo. Jeho pomätený pohľad nevyjadroval ktovieakú odhodlanosť, nuž som povedal majorovi, aby rozkázal kozákovi vylomiť dvere a vtrhnúť dnu, lebo je lepšie urobiť to teraz ako neskôr, až sa spamätá.

Nato starý kozácky kapitán pristúpil k dverám a zavolať ho po mene. Ohlásil sa mu.

– Zhrešil si, brat Jefimyč, – povedal mu kapitán, – už ti nič nepomôže, poddaj sa!

– Nepoddám! – zručol kozák.

– Maj boha pri sebe! Veď si statočný kresťan, a nie dajaký prekliaty Čečenec. Čo sa dá robiť, keď si sa už raz hriechu dopustil, svojmu osudu sa nevyhneš.

– Nepoddám sa! – znova zúrive zakričal

kozák a začuli sme, ako štukol natiiahnutý kohútik.

– Hej, tetka! – oslovil kapitán starenu. – Nože nakáž synovi! Azda teba poslúchne. Veď je to proti pánu bohu! Pozri, aj títo páni tu už dve hodiny čakajú.

Starena sa naňho uprene zahľadela a pokrútila hlavou.

Kozácky kapitán pristúpil k majorovi.

– Vasilij Petrovič, – povedal mu. – Uvidíte, že sa nevzdá, poznám ho! A ak vylomíme dvere, pobije veľa našich. Nebude lepšie, ak ho dáte zastrelit? Otvor v obločnici na to celkom postačí!

Vtom mi skrsla v hlave čudná myšlienka. Zachcelo sa mi vyskúšať osud ako nebohému Vuličovi.

– Počkajte, – povedal som majorovi. – Dostanem ho živého.

Nakázal som kapitánovi, aby ho upútal rozhovorom a k dverám som postavil troch kozákov, ktorí na znamenie mali vylomiť dvere a prísť mi na pomoc. Obišiel som drevenicu a priblížil sa k osudnému obloku. Srdce mi bilo až v hrdle.

– No čo, ty pekelník pekelný! – vykrikoval kapitán. – Vari sa nám vysmievaš, či čo? Alebo sa nazdávaš, že ťa nepremôžeme?

Z celej sily začal búchať na dvere. Priložil som oko k štrbine a pozoroval kozáka, ktorý ani nepomyslel, že by ho z tejto strany napadli. V okamihu som vytrhol obločnicu a dolu hlavou sa vrhol cez oblok. Výstrel sa mi ozval nad samým uchom a guľka mi strhla náplecník. Ale pre dym, ktorý naplnil miestnosť, nemohol môj protivník rýchlo nájsť šabľu, hoci ležala hneď pri ňom. Chytil som mu ruky, kozáci sa vrátili dnu a vari za tri minúty bol zločinec sputnaný a stráž

ho už aj odvádza. Ľudia sa rozchádzali, dôstojníci mi blahoželali. A veď aj mali k čomu!

Ako sa po tom všetkom nemá človek stať vyznavačom predurčenia? Ale kto vie bezpečne, či je o niečom naozaj presvedčený alebo nie...? Ako často pokladáme za presvedčenie klam zmyslov alebo chybný úsudok...? Rád o všetkom pochybujem. Táto vlastnosť ani trochu neuberá mojej povahe z rozhodnosti. Naopak, vždy sa púšťam do veci smelšie, keď neviem, čo ma očakáva! Veď nič horšie ako smrť ma postihnúť nemôže, a umrieť musíme všetci!

Keď som sa neskôr vrátil do pevnosti, porozprával som Maximovi Maximyčovi všetko, čo som zažil a čo som na vlastné oči videl. Bol by som rád vedel, čo on súdi o predurčení. Spočiatku nechápal, čo tým myslím, no potom, keď som mu to vysvetlil, ako sa len dalo, dôležito pokrútil hlavou a povedal mi:

– Áno, veru áno! Bola to naozaj čudná príhoda...! Hoci tieto ázijské kohútiky často zlyhajú, najmä ak nie sú dobre namastené alebo ak človek poriadne nepotiahne. Preto ja nemám rád ani čerkeské pušky. Pre našinca sú celkom nešuce. Majú krátku pažbu, a keď si človek nedá pozor, hneď mu nos oškvírkne... Zato šable majú... že ich hľadať treba!

Potom zahundral po krátkom premýšľaní:

– Ale toho chudáka ľutujem... Čert mu pošepol, aby sa v noci pustil do reči s opilcom...! Hoci to bol už akiste jeho osud...!

Viac som z neho nevymámil. Maxim Maximyč zásadne neoblubuje debaty o veciach nedostupných zmyslovej skúsenosti.

1839 – 1841